

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra geografie

Bakalářská práce

**Analýza prostorových a aprostorových charakteristik
perifernosti na příkladě Rožmitálska**

Vypracovala: Hana Izakovičová

Vedoucí práce: RNDr. Jan Pileček, Ph.D.

České Budějovice 2015

Prohlášení:

Tímto prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala zcela samostatně s použitím odborné literatury uvedené v seznamu citované literatury a pod vedením mého vedoucího práce.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne:.....

.....

Hana Izakovičová

Poděkování:

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce RNDr. Janu Pilečkovi, Ph.D. za jeho odborné vedení, podnětné rady, ochotu a věnovaný čas při zpracovávání tématu. Poděkování patří rovněž mým rodičům za podporu v průběhu studia.

IZAKOVIČOVÁ, H. (2015): Analýza prostorových a aprostorových charakteristik perifernosti na příkladě Rožmitálska. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra geografie, České Budějovice, 74 s.

Anotace:

Bakalářská práce se zabývá zhodnocením perifernosti obcí modelového území Rožmitálska prostřednictvím prostorových a tzv. „aprostorových“ charakteristik (znaků). Cílem práce je komparace obcí modelového území za využití metody normované proměnné a identifikace možností jejich rozvoje. Úvodní část práce je věnována teoretickému vymezení základních pojmů týkajících se periferních oblastí a diskusi relevantních zdrojů odborné literatury. Pozornost je rovněž věnována diskusi studií týkajících se výzkumů periferních oblastí v Česku. Následující část práce je věnována stanovení metodiky prováděné analýzy, na kterou navazuje charakteristika modelového území. Ve stěžejní empirické části práce jsou poté vybraná metodická východiska aplikována na modelovém území Rožmitálska. Hodnocení perifernosti obcí modelového území je prováděno za využití kombinace primárních a především dostupných sekundárních dat. V závěru jsou shrnuty zjištěné poznatky a formulován návrh doporučení dalšího rozvoje obcí modelového území.

Klíčová slova:

Prostorové a „aprostorové“ charakteristiky – normovaná proměnná – obec – vnitřní periferie – SO POÚ Rožmitál pod Třemšínem

IZAKOVIČOVÁ, H. (2015): Analysis of spatial and aspatial characteristics of peripherality on the example of Rožmitálsko. Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Education, Department of Geography, České Budějovice, 74 p.

Abstract:

The bachelor thesis deals with evaluation of peripherality of municipalities in the model area of Rožmitálsko by means of spatial and so-called “aspatial” characteristics (features). The aim of the thesis is a comparison of municipalities in the area under study by way of the standardized variable method and through identification of their development possibilities. The introductory part is devoted to theoretical definitions of basic terms related to peripheral areas and to discussion of relevant sources of literature. Attention is paid also to discussion of studies concerning research of peripheral areas in Czechia. The next part of the work is dedicated to determination of methods for the analysis; the characterisation of the model area follows. In the main empirical part of the work, the chosen methodological basis is applied on the model area of Rožmitálsko. The evaluation of peripherality of the municipalities in the model area is implemented using primary and available secondary data. The conclusion summarizes the obtained findings and formulates suggestions in terms of further development of the municipalities of the model area.

Key words:

Spatial and aspatial characteristics – standardized variable – municipality – inner periphery – SO POU Rožmitál pod Třemšínem

Obsah

1. Úvod a cíle práce	8
2. Diskuse odborné literatury.....	10
2.1 Periferie	10
2.2 Přístupy k vymezení a hodnocení periferních oblastí.....	12
2.2.1 Prostorové přístupy k vymezení periferií.....	13
2.2.2 „Aprostorové“ přístupy k vymezení periferií.....	16
2.2.2.1 Informační a komunikační technologie (ICT).....	18
2.2.2.2 Sociální kapitál (Social Capital).....	19
2.2.2.3 Veřejná správa a řízení (Governance).....	20
2.2.2.4 Podnikatelské sítě (Business networks)	21
2.3 Výzkum periferií v Česku a na území Rožmitálska	23
3. Metodika	29
3.1 Datová základna a řádovostní úroveň.....	29
3.2 Výběr zkoumaných charakteristik	29
3.3 Metoda normované proměnné	36
4. Charakteristika modelového území Rožmitálska	38
4.1 Stručná geografická charakteristika modelového území Rožmitálska	38
4.2 Pozice modelového území v rozvojových dokumentech	40
5. Zhodnocení území z hlediska definovaných charakteristik	42
5.1 Zhodnocení definovaných prostorových charakteristik.....	42
5.1.1 Index stáří.....	42
5.1.2 Vzdělanostní index.....	43
5.1.3 Dopravní dostupnost centra SO ORP.....	44
5.1.4 Dostupnost služeb	45
5.1.5 Progresivita ekonomické struktury	46
5.1.6 Intenzita bytové výstavby	48
5.2 Zhodnocení „aprostorových“ charakteristik	49
5.2.1 Stabilita zastupitelstva.....	49
5.2.2 Participace žen v lokální veřejné správě	50
5.2.3 Pokrytí signálem mobilních operátorů	50
5.2.4 Vybavenost domácností počítačem s připojením k internetu	52

5.2.5 Podíl nestátních neziskových organizací	53
5.2.6 Podíl zájmových spolků	54
5.2.7 Členství subjektů v Okresní hospodářské komoře (OHK)	55
5.2.8 Podíl subjektů v progresivních odvětvích terciéru.....	55
5.3 Souhrnný syntetický index	57
6. Možnosti rozvoje modelového území Rožmitálska	61
7. Závěr	64
8. Seznam zdrojů literatury.....	67
Seznam použitých zkratk.....	73
Seznam tabulek, grafů, obrázků, příloh.....	74

1. Úvod a cíle práce

Bakalářská práce se zabývá zhodnocením perifernosti modelového území Rožmitálska na střeďočesko-západočeském pomezí za použití kombinace dvou odlišných přístupů k vymezování periferních území. Zatímco v nedávných letech převažovalo přesvědčení, že perifernost území je ryze prostorového charakteru a způsobena zejména fyzicko-geografickou polohou území či jeho ekonomickými aspekty, v posledních dvou desítkách let se autoři přiklání k názoru, že sociální či kulturní aspekty sehrávají rovněž významnou roli při vzniku perifernosti (Havlíček, Chromý 2001). Ačkoliv geografická poloha nadále hraje významnou roli při vzniku a rozvoji periferií, ukazuje se, že charakteristiky hůře postižitelné v prostoru, tzv. „aprostorové“, podstatným způsobem vysvětlují úspěšný či neúspěšný rozvoj některých venkovských oblastí. Spolu se zvýšeným zájmem o tuto problematiku a v souvislosti se zkoumáním periferií proto v současné době přibývá výzkumů týkajících se sociálního a lidského kapitálu, vnitřního endogenního potenciálu (Bernard 2011; Pileček, Jančák 2010), apod. Nové poznatky by měla v této oblasti přinést i tato bakalářská práce.

Za objekt výzkumu bylo zvoleno modelové území Rožmitálska, podrobené zkoumání již ve výzkumu Jančáka (2001), označeno za nově vznikající vnitřní periferii v příspěvku Musila a Müllera (2008) a představujícího venkovskou periferní oblast zmiňovanou v souvislosti s výskytem nejrůznějších sociálních či ekonomických problémů v rámci krajských rozvojových dokumentů platných v Česku.

Bakalářská práce konkretizuje následující cíle, v jejichž návaznosti jsou identifikovány dílčí výzkumné otázky:

1. Analyzovat prostorové a tzv. „aprostorové“ charakteristiky (znaky) perifernosti na příkladě Rožmitálska.
2. Provést komparaci obcí modelového území na základě získaných poznatků.
3. Identifikovat doporučení pro rozvoj obcí z pohledu analyzovaných charakteristik.

Na každý z cílů se váže výzkumná otázka:

1. Jaký vliv bude mít populační velikost jednotlivých obcí, resp. jejich vertikální pozice v hierarchii osídlení na hodnoty sledovaných prostorových a „aprostorových“ charakteristik?
2. Jaký vliv bude mít (horizontální) poloha obce na hodnoty sledovaných prostorových a „aprostorových“ charakteristik?
3. Které ze sledovaných prostorových a „aprostorových“ charakteristik lze označit za tzv. pull faktory (Slach a kol. 2013) v rámci možného generování rozvoje a růstu obcí na Rožmitálsku?

Na základě studia odborné literatury vzešly k provedené analýze i níže uvedené hypotézy:

1. Předpokládám, že obce velikostně větší, s vyšším počtem obyvatel či skládající se z několika sídel budou vykazovat obecně vyšší úroveň hodnot prostorových i „aprostorových“ charakteristik nežli obce velikostně menší. Velikost obce má podle Bernarda (2011, 2012) podstatný vliv na rozvojové možnosti obce, přičemž nejméně příhodnou situací pro rozvoj obce, a tudíž i pro zvyšující se perifernost, obvykle nalezneme v obcích do 200 obyvatel.
2. Domnívám se, že obce nacházející se ve výhodnější poloze budou vykazovat příhodnější hodnoty jak prostorových, tak „aprostorových“ charakteristik. Obce nacházející se mimo významnější dopravní tahy a ve větší vzdálenosti od centra území či centra správního obvodu obce a rozšířenou působností budou vykazovat méně příhodné hodnoty zkoumaných charakteristik, a tudíž vykazovat i větší perifernost. Jak dokládá Perlín a kol. (2010), rysy venkovských obcí určuje jak geografická poloha daná funkcí a populační velikostí obce, tak horizontální poloha daná blízkostí a dostupností center.
3. Zastávám názor, že za stěžejní z hlediska budoucího rozvoje obcí lze považovat charakteristiky kvality lidských zdrojů, neboť je-li v obci příhodná věková struktura obyvatelstva a vzdělaná kvalifikovaná pracovní síla, může obec generovat příležitosti v podobě např. zlepšení dostupnosti služeb a vybavenosti v obci, dalšího příchodu mladých obyvatel či přílivu nových zaměstnaneckých odvětví. Vyjádřený názor lze podpořit výzkumem Wokouna a Krejčové (2013), podle nichž je přítomnost progresivních odvětví v obci přímo podmíněna dostatečně kvalifikovanou pracovní silou s odborným vzděláním. Současně platí i opačný trend, kdy při snižování kvality života v obci, redukci základních služeb a pracovních míst dochází k odchodu mladých obyvatel z obce, a tím pádem i ke zvyšujícímu se počtu obyvatel staršího 65 let a vyvídňování obcí (Ouředníček a kol. 2011).

Bakalářská práce je složena ze tří hlavních částí – teoretické, metodické a empirické. V teoretické části práce je definován pojem periferie a jsou představeny přístupy k vymezení periferních území. Obdobně jsou diskutovány výzkumy věnující se tématu periferií a uskutečněné v posledních dvou desetiletích v Česku. Metodická část práce je věnována jednotlivým sledovaným charakteristikám, diskusi výhod či nevýhod jejich použití a jejich vypovídající hodnotě v provedené analýze. Stěžejní empirická část se skládá z vlastního zhodnocení území prostřednictvím vybraných charakteristik za využití metody normované proměnné. Z pohledu současného stavu jsou komparovány obce spadající pod správní obvod obce s pověřeným úřadem Rožmitálu pod Třemšínem a jsou vyhodnoceny z hlediska jejich perifernosti v podobě souhrnného syntetického indexu. V závěru práce je uvedeno několik doporučení pro další rozvoj území a shrnuty zjištěné poznatky s vazbou na cíle práce, výzkumné otázky a hypotézy.

2. Diskuse odborné literatury

Samotnému výzkumu perifernosti modelového území Rožmitálska předchází konceptualizace a teoretické vymezení základních pojmů. V následující kapitole bude věnována pozornost diskusi relevantních zdrojů odborné literatury, stěžejních pro teoretické zarámování i následnou praktickou část této práce. Pro stanovení metodiky a následnou praktickou část práce je rovněž zcela na místě v této části vymezit a diskutovat samotný pojem periferie a zmínit klíčové řešené výzkumy.

2.1 Periferie

V souvislosti s problematikou periferních oblastí je nejprve potřeba definovat samotný pojem periferie. Pravděpodobně jako první zavedl pojem periferie J. Friedmann (1966 in Blažek, Uhlíř 2002). J. Friedmann při formulování své teorie vychází z myšlenky nerovnoměrného rozdělení moci v ekonomice a ve společnosti, přičemž rozlišujícím znakem mezi jádrem a periferií je podle něj míra autonomie, resp. míra závislosti na jiných regionech, a v případě jádra pak schopnost tvorby inovací (Blažek, Uhlíř 2002). Mnoha autory citovanou definicí je definice autorky Schmidt (1998 in Havlíček, Chromý 2001), jež označuje periferii „územím nedostatečné integrace do – v daném místě a čase dominujících – struktur, procesů a systémů“ (Havlíček, Chromý 2001, str. 2). V českém geografickém prostředí se o definici periferie pokoušejí autoři Havlíček a Chromý (2001), pro něž představuje periferie „specifické území s poruchou funkčně-prostorových a sociálně prostorových vztahů, které jsou výsledkem nerovnoměrného působení vzájemně se podmiňujících sociálních, ekonomických, politických, kulturních i fyzicko-geografických faktorů“ (Havlíček, Chromý 2001, str. 2). Marada (2001) definuje periferní oblasti v podmínkách Česka jako území nacházející se ve větší vzdálenosti od krajských center, charakteristické řídkým zalidněním, nižší mírou hmotných investic či menší progresivitou ekonomické struktury.

Kromě definic periferních oblastí se lze setkat i s definicí marginálních regionů. Andreoli (1992 in Halás 2008) označuje periferními takové oblasti, nacházející se na okraji systému, integrované a propojené s centrem prostřednictvím vnitřních vazeb a interakcí, zatímco marginální regiony se podle něj nacházejí již mimo systém a nejsou do systému dostatečně integrovány (Halás 2008). V podmínkách Česka takto definované marginální regiony nenajdeme, a proto jsou periferní oblasti a marginální regiony často vnímány jako synonyma. Dalšími pojetími perifernosti či marginality se detailně zabývají např. Pileček a Jančák (2011).

Z výše uvedeného je zřejmé, že definovat periferní oblast není jednoduchou záležitostí. Definice pojmu periferie existuje velké množství, v nichž se často odráží subjektivní pojetí jednotlivých autorů. Podle Marady (2001) je perifernost více cítěna nežli definována. Konkrétní a všeobecně platná definice pojmu periferie proto dosud chybí. Obvykle se však za periferní

pokládá území ve velké vzdálenosti od centra, mnohdy hospodářsky nerozvinuté, hůře dostupné a málo konkurenceschopné (Pileček, Jančák 2011).

V české geografické literatuře nalezneme několik typů periferií. Lze rozlišit periferie vnější (příhraniční), nacházející se při státních hranicích Česka, a periferie vnitřní, vyskytující se ve vnitrozemí, obvykle při administrativních hranicích krajů (Chromý, Jančák 2005). Z hlediska dlouhodobého vývoje geografické organizace Česka definuje Hampl (2003) periferie „staré“ (neboli „klasické“) a periferie „nové“ (neboli „industriální“). Prvně jmenovaný typ představují venkovská a hospodářsky slabá území, umístěná mimo jádrové oblasti. Oproti tomu periferie nazývané „nové“ se formovaly v průběhu 20. století v souvislosti s upadající průmyslovou základnou (např. strukturálně postižené regiony, apod.) či odchodem původního obyvatelstva (Chromý, Jančák 2005). Jistý pokus o klasifikaci periferií na území Jihočeského kraje nalezneme i u autorů Kubeše a Krafta (2011), rozeznávajících tři typy periferií: pohraniční, mezikrajské a rovněž periferie vnitrokrajské, rozkládající se převážně na rozhraní správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP).

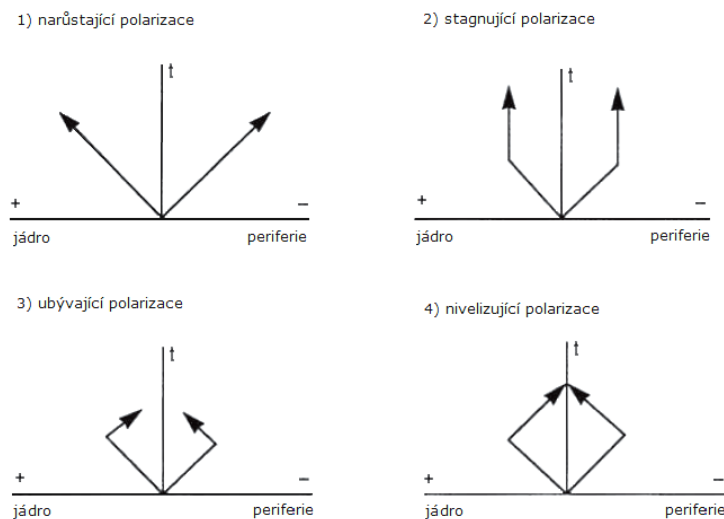
Kromě absence jednotné definice pojmu periferie narazíme v praxi i na problém týkající se měřítkové úrovně (Havlíček, Chromý 2001). Jak uvádí Halás (2008), centra lze definovat buď na makroúrovni a periferie na mezoúrovni, nebo lze hovořit o centrech na mezoúrovni a periferiích na mikroúrovni. V zásadě lze tedy tvrdit, že i periferní oblasti mohou mít svá centra, a naopak centrální oblasti mohou mít své periferie (Halás 2008). Stejný autor rovněž upozorňuje, že kromě prostorového hlediska vymezování periferií je důležité zohlednit i faktor časového vývoje. Podobnou úvahu však ještě dříve akcentují autoři Havlíček a Chromý (2001) a společně definují čtyři abstraktní typy vývoje vztahu centrum-periferie: narůstající polarizace, stagnující polarizace, ubývající polarizace a nivelizující polarizace (viz Obr. č. 1). Na periferie totiž nelze pohlížet staticky, nýbrž z vývojového hlediska, s odlišnou mírou stability a odlišným potenciálem proměn jejich postavení (Havlíček a kol. 2005).

Halás (2008, 2014) dodává, že ačkoliv je diferenciací v prostoru na jednu stranu jevem poměrně přirozeným, nelze jej vnímat jako výrazné negativum, nýbrž jako přirozené konkurenční prostředí. Vzhledem k rozličnému vývoji, interakcím či tokům probíhajících v prostoru je zřejmé, že prostor nemůže být nikdy homogenní, a to ani vlivem silné nivelizační politiky (Halás 2014). Tentýž autor současně připomíná, že na perifernost není dobré se dívat jako na „jednotlivou skupinu zaostávajících regionů, ale je nutné mezi nimi rozlišovat míru i typ perifernosti“ (Halás 2014, s. 387).

Osobně se přikláním k názoru většiny autorů, kdy periferními jsou území řídce zalidněná, vzdálená od řídicích center regionu, vyznačující se absencí klíčových služeb či technické infrastruktury a sužované odlivem či stárnutím obyvatelstva. Navzdory těmto nepříznivým podmínkám se však domnívám, že většina periferních území jistě disponuje potenciálem pro jejich rozvoj a spolu s pomocí zvenčí mohou dosáhnout příznivějších podmínek. Naprosto zásadní je ovšem aktivita a snaha samotných místních občanů tyto podmínky změnit, udržet zde

či přilákat kvalitní lidské zdroje a jistým řešením může být i např. spolupráce a vzájemná pomoc podobně postižených obcí do větších seskupení.

Obr. č. 1 – Abstraktní vývojové typy polarizace prostoru

Zdroj: Havlíček, Chromý (2001), s. 5

2.2 Přístupy k vymezování a hodnocení periferních oblastí

Přístupů k určování periferií lze nalézt široké spektrum, vycházející z výše nastíněných nejednotných definic perifernosti a dále z velkého množství autorů, zastávajících k vymezování periferií odlišné postoje a názory.

Podle Havlíčka a kol. (2005) převládá v pojetí výzkumu perifernosti aplikace „objektivních“ a „subjektivních“ přístupů. Objektivní přístupy sledují vztah jádro-periferie z „vnějšku“ (Chromý, Jančák 2005) a jejich použití je vázáno na kvantitativní metody a tvrdá data (Havlíček a kol. 2005). Leimgruber (1994 in Pileček, Jančák 2011) vymezuje čtyři objektivní přístupy: geometrický, ekologický, ekonomický a sociální, Schmidt (1998 in Pileček, Jančák 2011) později v rámci tohoto členění přidává přístup politický a kulturní. S tímto členěním koresponduje i rozdělení přístupů k vymezování periferií od autorů Chromého a Jančáka (2005).

Naopak subjektivní přístupy se snaží o stanovení míry perifernosti pomocí odlišného vnímání reality jednotlivými osobami či skupinami, poněvadž jiné vnímání nabízí pozorovatel nahlížející z vnějšku a jiné postižená osoba (Havlíček kol. 2005). Ačkoliv se jedná o přístup původně využívaný v sociologii, stále více se dostává do popředí i v geografických výzkumech. Na důležitý význam subjektivního přístupu při regionálním plánování upozorňuje i Havlíček a kol. (2005) a vyzdvihuje jeho důležitost na mikroregionální úrovni, zejména v souvislosti s vnitřní aktivizací subjektů. Subjektivní přístupy jsou spojeny s kvalitativními metodami

výzkumu a tzv. měkkými daty. Také Poláčková (2010) ve svém příspěvku zohledňuje tzv. percepční přístup, založený na subjektivních postojích lidí a jejich vnímání prostoru.

V návaznosti na výše popsané rozdělení objektivních a subjektivních přístupů a s ohledem na výzkumy prováděné v zahraničí rozděluje Copus (2001) přístupy k vymezení periferií na prostorové (neboli geometrické) a přístupy nezávislé na geografické poloze, tzv. „aprostorové“ (viz kapitola 2.2.2). Prostorový přístup představuje tradiční pohled na perifernost, vycházející z fyzicko-geografické polohy regionu v rámci státu. Zařazuje se sem zpravidla dopravní dostupnost regionu, vývoj počtu obyvatel či kvalita bytového fondu. Současné výzkumy vymežující periferní oblasti však přikládají důraz i faktorům nezávislým na poloze v geografickém prostoru, tedy „aprostorovým“ faktorům. Mezi ně lze zařadit např. charakteristiky týkající se lidského a sociálního kapitálu či rozšíření informační a komunikační infrastruktury (Copus 2004).

Jak uvádí Mäger a Kiili (2006), perifernost je komplexní fenomén, jež nelze zkoumat za využití pouze jednoho faktoru, nýbrž v kombinaci faktorů jak prostorových, tak „aprostorových“. Na komplexní přístup k perifernosti upozorňují také Havlíček a Chromý (2001) či Marada (2001).

S odkazem na výše uvedené bude následující část věnována bližšímu popisu a diskusi prostorových a „aprostorových“ dimenzí vymezení periferních oblastí a klasifikaci jednotlivých používaných přístupů.

2.2.1 Prostorové přístupy k vymezení periferií

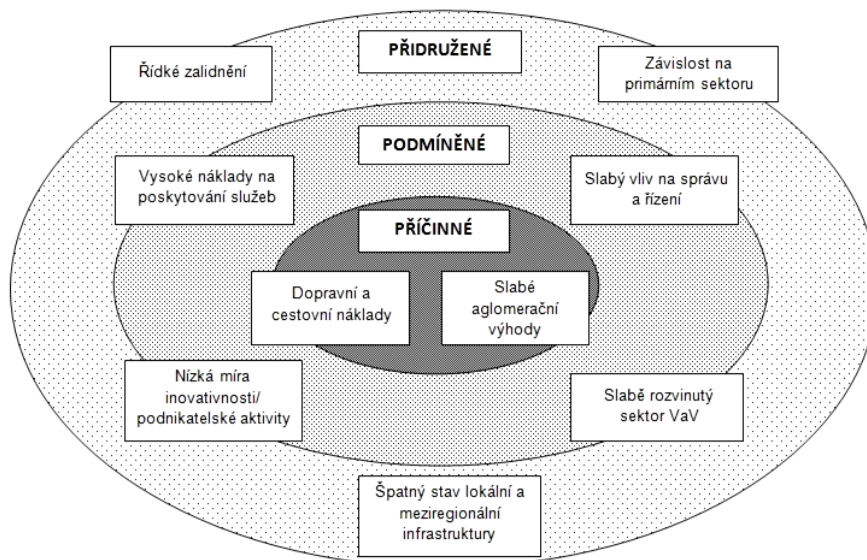
Ve výzkumu periferních oblastí z prostorového hlediska převládá šest využívaných přístupů: geometrický, sociální, ekologický, ekonomický, politický a kulturní.

1. *Geometrický přístup* (geometrická perifernost): vyjadřuje určitou okrajovost či vzdálenostní odlehlost místa. Jedná se zpravidla o místa nacházející se podél státních hranic uzavřených státních útvarů nebo místa vyskytující se ve velké vzdálenosti od centra. Halás (2008) dodává, že jestliže budeme uvažovat uzavřený prostor jednoho státu, pohraniční oblasti v něm budou automaticky vystupovat jako geometricky periferní území. Okrajová poloha ovšem podle Mägera a Kiili (2006) nemusí být vždy předpokladem vzniku periferní a izolované oblasti a zdánlivě periferní oblasti mohou být navzdory své nepříznivé poloze úspěšné. Z okrajové polohy může navíc daný region, zvláště při existenci Evropské unie, využívat určitých výhod jako např. přítomnosti státních hranic s jiným státem v podobě přeshraniční spolupráce.

První náznaky geometrického principu nalezneme již v lokalizační teorii von Thünera (1826/1966 in Blažek, Uhlíř 2002) či Christallerově (1933/1966 in Blažek, Uhlíř 2002) teorii centrálních míst (Poláčková 2010). Na tyto, dá se říci již tradiční, teorie navazuje v současné době i Copus (2001) a vysvětluje ekonomicko-prostorové procesy, jež způsobují znevýhodnění daného území. Navržené schéma A. K. Copuse (viz Obr. č. 2) se snaží odpovědět na otázku

systemových změn v území a hospodářskou činnost v souvislosti s rostoucí vzdáleností od centra. Autor vymezuje tři skupiny prvků periferních znevýhodnění: prvky „příčinné“, „podmíněné“ a „přidružené“. Dva kauzální prvky schématu jsou dopravní a cestovní náklady a aglomerační výhody (vnější úspory z rozsahu). Ze schématu je patrná provázanost těchto dvou kauzálních prvků, kdy se zvyšující se vzdáleností od centra dochází ke snižování aglomeračních výhod a současně ke zvyšování dopravních a cestovních nákladů. Skupina „podmíněných“ prvků je přímo závislá na prvcích „příčinných“ a zahrnuje vysoké náklady na poskytování služeb či nízkou míru podnikatelské aktivity. Skupina „přidružených“ prvků je závislá na prvcích „podmíněných“, avšak hranice mezi nimi je těžko vymežitelná. Ze schématu A. K. Copuse je patrné, že periferní oblasti jsou reprezentovány skupinou „přidružených“ prvků a jsou charakteristické nízkou hustotou zalidnění či špatným stavem lokální infrastruktury, apod.

Obr. č. 2 – Prvky tradičního (prostorového) konceptu periferního znevýhodnění

Zdroj: Copus (2001), s. 540, vlastní překlad

Poznámka: VaV – Výzkum a Vývoj

Geografickou perifernost lze pak rovněž chápat ve smyslu dostupnosti, a to nejen dostupnosti dopravní, ale také např. dostupností služeb v dané oblasti.

2. *Sociální přístup* (sociální perifernost): představuje hledisko vstupující na geografickém poli do centra pozornosti. Geografický, resp. polohový aspekt je v sociálních vědách přítomen v podobě prostorové interpretace sociálních jevů nebo jednoduše místa jejich výskytu (Poláčková 2010). Odborná literatura tento přístup spojuje spíše s narušeným socializačním systémem a špatnou integrací určitých sociálních skupin do společnosti, jehož důsledkem může být např. prostorová segregace těchto skupin do okrajových nebo jinak izolovaných oblastí

a jejich větší náchylnost k sociální marginalitě (Poláčková 2010). Zpravidla se jedná o skupiny jazykových, etnických či náboženských skupin, výjimkou nejsou ani důvody genderu či sexuální orientace, často doprovázené i sociální exkluzí či kriminalitou (Pileček, Jančák 2011).

3. *Ekologický přístup* (ekologická perifernost): ve vztahu k vymezení periferií jeden z nejméně využívaných přístupů, a to z důvodu jeho nejednoznačnosti a různého chápání rozličnými autory. V uvažování Leimgrubera (1994 in Poláčková 2010) může ekologický přístup představovat jak přírodní potenciál území k realizaci lidských aktivit, tak samotný stav životního prostředí (Poláčková 2010). Z ekologického pohledu převažuje chápání jádra regionu jakožto oblasti s kvalitním stavem životního prostředí a minimálně ovlivněné člověkem, zatímco periferie se z tohoto úhlu jeví jako oblast hustě zalidněná a silně narušená činností člověka (Chromý, Jančák 2005). Dochází tak k opačnému chápání konceptu jádro-periferie než v případě ostatních přístupů.).

4. *Ekonomický přístup* (ekonomická perifernost): řadí se naopak mezi nejfrekventovanější přístupy při vymezení periferních oblastí (Pileček, Jančák 2011). Jedná se o přístup založený na „regionální diferenciaci ekonomických aktivit v území“ (Chromý, Jančák 2005, s. 106). Ekonomické tendence najdeme v množství směrů a teorií regionálního rozvoje (bližze Blažek, Uhlíř 2002). V posledních letech však nastává trend přesunu ze zkoumání čistě ekonomických faktorů (např. hrubého domácího produktu) ke zkoumání faktorů socioekonomických. Odkaz nalezneme i u T. Havlíčka vyjadřujícího postoj, kdy „polarizovaný prostor není podmíněn jen ekonomickými aspekty, ale jedná se o podmíněnost komplexního charakteru“ (Havlíček a kol. 2005, s. 10). V současných výzkumech obvykle převládá kombinace klasických ekonomických ukazatelů s ukazateli demografickými či fyzicko-geografickými, jež poskytují komplexnější pohled na perifernost. Nevýhodu těchto kombinovaných ukazatelů lze spatřovat v nemožnosti objektivního srovnání napříč rozličnými výzkumy týkajícími se perifernosti. Navíc některé kombinace ukazatelů mohou mnohdy působit až velice subjektivním dojmem (Marada 2001), jako např. orientační cena lokálního nájemného (Čermák 2005).

5. *Politický přístup* (politická perifernost): definuje prioritní (či neprioritní) území stojící ze státních nebo regionálních důvodů ve středu zájmu (či mimo zájem) státní správy a rozhodovacích orgánů. Přístup lze uplatnit na příkladě uzavřeného státu a stejně tak na příkladech interregionálních hraničních zón územních samosprávných celků (např. krajů) uvnitř státu (Poláčková 2010). Jednotlivé kraje se mnohdy zaměřují na svůj politicko-administrativní systém směřovaný ke krajskému centru, ovšem na úkor okrajové či „mezikrajské“ části (Poláčková 2010). Autoři Chromý a Jančák (2005) politicky periferními vnímají i vojenské újezdy, resp. území se zvláštním postavením ve státě. Vzhledem k faktu, že modelové území Rožmitálska se

nachází v sousedství Vojenského újezdu Brdy a současně na pomezí dvou různých krajů, má Rožmitálsko vysokou pravděpodobnost být z pohledu tohoto přístupu periferní oblastí.

Kromě fyzicko-geografických bariér mohou v rozvoji periferních oblastí bránit i nedostatky národní a regionální politiky. Současně lze argumentovat tím, že po vzniku Evropské unie, jejímž cílem je prostřednictvím strukturálních fondů podporovat neprioritní území, hraniční efekt pomalu mizí. A proto již zdaleka neplatí, že příhraniční pásma jsou zpravidla periferní (Poláčková 2010). Hraniční efekt (blíže Jeřábek a kol. 2004) může vznikat na různých úrovních, ať už z historicko-politického hlediska či záměrnou marginalitou s cílem prosadit a upevnit moc jedné politické, často totalitní, strany ve státě (Poláčková 2010).

6. *Kulturní přístup* (kulturní perifernost): jako jeden z možných přístupů pro vymezení periferních oblastí jej poprvé ve své práci uplatňuje Schmidt (1998 in Pileček, Jančák 2011). Podle Chromého a Jančáka (2005) se nejedná o samostatný přístup, nýbrž o speciální formu sociálního přístupu. Kulturní přístup je primárně v asociaci s problémy týkajícími se včleňování kulturně odlišných minorit do společnosti či jejich segregací (Pileček, Jančák 2011).

2.2.2 „Aprostorové“ přístupy k vymezení periferií

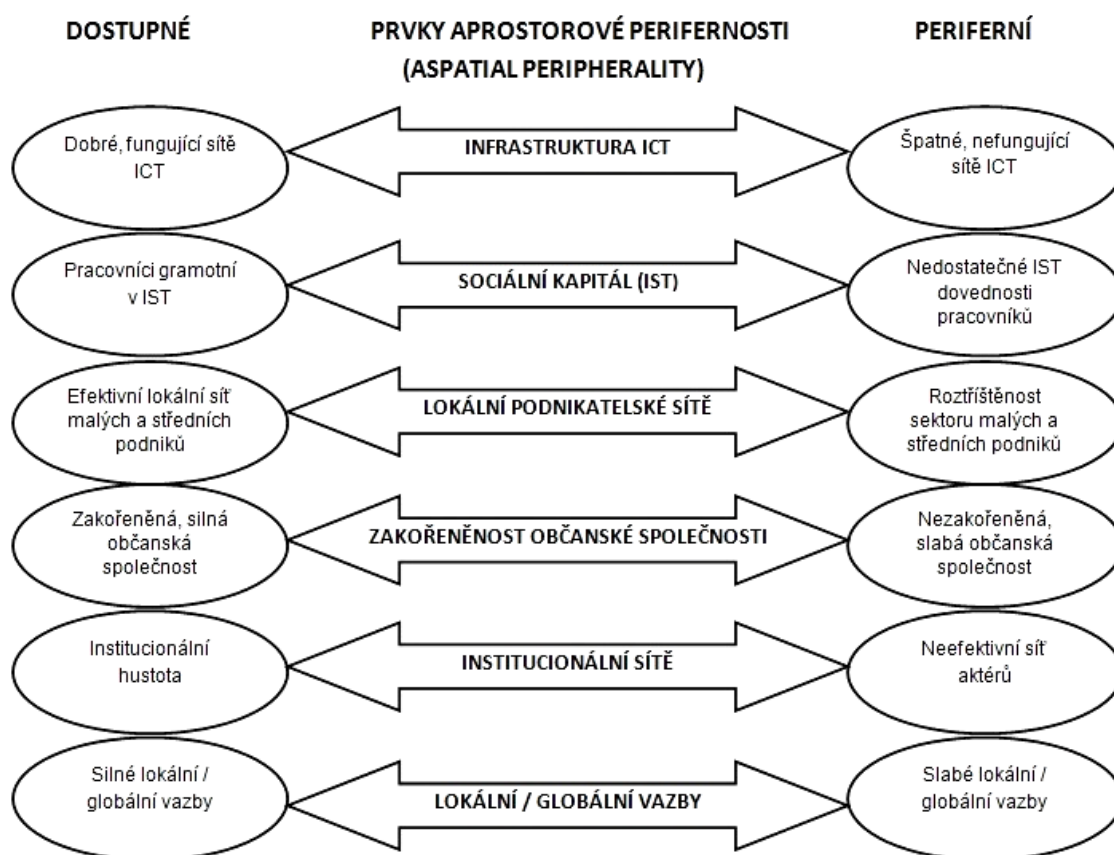
Ačkoliv se periferní oblasti nacházejí zpravidla v izolované poloze, nalezneme i oblasti navzdory jejich nevýhodné poloze úspěšné a rozvíjející se, což poukazuje na existenci i jiných faktorů, ovlivňujících (pozitivně) vývoj periferií (Mäger, Kiili 2006). Právě tehdy vstupují „do hry“ tzv. „aprostorové“ charakteristiky, které si lze velice zjednodušeně představit jako opak k výše definovaným, tedy prostorovým charakteristikám. „Aprostorové“¹ charakteristiky nejsou snadno vymezené v prostoru jako takovém. Chybí jim zpravidla klasická prostorová struktura a z toho důvodu jsou v prostoru i hůře postižitelné. Mají tendenci být méně mobilní a jejich vznik je doprovázen řadou historických, sociálních a kulturních změn (Copus 2004). Reprezentují aspekty těžko měřitelné a bez na první pohled viditelného dopadu na ekonomické výsledky regionu. Představují nové možnosti pro zaostalé regiony a současně vážnou hrozbu v podobě přesunu ze zaměřenosti na „člověka“ jako takového k zaměřenosti na kvalitu, informace, znalostní ekonomiku (ekonomiku založenou na znalostech) či zkušenosti (Copus 2004). Zde citovaný autor současně připomíná, že se zdaleka nejedná o charakteristiky „vše

¹ Tzv. „aprostorovost“ (z angl. aspatial) představuje neoficiální termín, používaný v této bakalářské práci jako opozitum ke slovu „prostorovost“ (angl. spatial). Překlad z anglického originálu se jeví jako problematický a doslovný překlad termínu se v české literatuře téměř nevyskytuje. V této práci je „aprostorovost“ chápána jako jistá nezakotvenost v prostoru či do jisté míry jako analogie ke konceptu měkkých charakteristik, vyskytujícího se v odborné literatuře regionálního rozvoje naprosto běžně. Koncept „aspatial peripherality“ zavedl v roce 2001 britský sociální a ekonomický geograf A. K. Copus a provedl výzkum tzv. „aspatial peripherality“, resp. „aprostorové“ perifernosti ve vybraných evropských regionech.

ovlivňující“ a jejich využití by se nemělo přeceňovat. Současně je potřeba poznamenat, že prostorové charakteristiky založené na vzdálenosti nadále hrají při vymezování periferií svoji roli, nicméně jejich vliv slábne a do budoucna budou rozvoj regionů ovlivňovat spíše charakteristiky „aprostorové“ (Mäger, Kiili 2006).

Koncept „aprostorové“ perifernosti (viz Obr. č. 3) lze podle Copuse (2001) nejlépe vystihnout při jeho rozdělení do několika prvků, jež bývají obvykle samostatnými částmi různých výzkumů. Autor konstatuje, že jedině kombinace rozličných prvků umožňuje zaujmout holistický přístup k vymezování periferií a zároveň umožňuje vystihnout jejich vzájemné vztahy. A. K. Copus se rovněž snaží vyzdvihnout vhodnost použití „aprostorového“ přístupu argumentací, že jakožto novodobý přístup dokáže reflektovat výrazné změny odehrávající se v posledních letech v dopravě, technologiích či v ekonomickém prostředí, a kterým je podle něj potřeba přizpůsobit i samotný způsob vymezování periferií.

Obr. č. 3 – Klíčové prvky "aprostorové" perifernosti

Zdroj: Copus (2001), s. 545; vlastní překlad

Poznámka: IST (Information Society Technology) – technologie informační společnosti, ICT (Information and Communication Technologies) – informační a komunikační technologie

Copus (2001) v rámci definovaného schématu pracuje s kvalitou lokální informační a komunikační infrastruktury, sociálním a lidským kapitálem, kvalitou místních podnikatelských

sítí, lokální aktivní občanskou společností, lokálními institucionálními strukturami a sítěmi či kvalitou napojení na evropské/globální trhy a informační sítě.

Výzkum AsPIRE (Copus 2004) se při studiu perifernosti ve vybraných evropských regionech zaměřuje na čtyři hlavní témata, kterým dodává „aprostorovou“ dimenzi, a to na technologie informační společnosti (*Information Society Technology – IST*), resp. informační a komunikační technologie (*Information and Communication Technologies – ICT*), sociální kapitál (*Social Capital*), správu a řízení (*Governance*) či podnikatelské sítě (*Business networks*).

Jedná se o témata, kterým bude věnována i následující část této podkapitoly a jež budou zkoumána v praktické části této práce na příkladě území Rožmitálska.

2.2.2.1 Informační a komunikační technologie (ICT)

Informační a komunikační technologie zasahují díky jejich vysoké rychlosti rozvoje a plošnosti do většiny hospodářských, sociálních, politických či kulturních oblastí, v důsledku čehož se zcela logicky mění i postavení města vs. venkov, respektive jádra vs. periferie. Má se za to, že výhodou ICT technologií je jejich schopnost překonávat vzdálenosti a kompenzovat tak nevýhodnou geografickou polohu regionů. Z tohoto důvodu je vhodné jejich zavádění do periferních oblastí.

Nové ICT technologie nacházejí uplatnění jak v soukromém, tak veřejném sektoru. Malé a střední podniky v periferních oblastech si uvědomují, že čelí novým globálním procesům či světovému obchodu, a proto je také v jejich zájmu využívat možností a příležitostí, jež ICT přináší a které vedou ke zvyšování produktivity či konkurenceschopnosti. V opačném případě by se totiž podniky staly „obětmi“ zvýšené konkurence ze strany lépe lokalizovaných firem (Copus 2004). Značné usnadnění přinášejí ICT i v komunikaci mezi občany a veřejnou správou. Jsou-li ICT správně využívány, mohou přispívat k moderní činnosti úřadů v podobě konceptu e-Governance, k celkové efektivitě správy měst a obcí, ke zvyšování kvality života jejich obyvatel nebo k rozvoji konkurenceschopnosti v širším měřítku. Možnosti užívání ICT také pochopitelně závisí na velikosti dané obce a její kategorii v systému správy území (Copus 2004; Reinöhllová 2005).

Zkušenostmi ze sousedního Německa či Rakouska, kde boom zavádění ICT technologií proběhl dříve než v Česku, se inspirované Reinöhllová (2005). Diskutuje pozitivní a negativní vlivy ICT a zamýšlí se nad jejich dalším směřováním. Veškeré výhody ICT technologií jdou podle autorky ruku v ruce i s jejich nevýhodami. Zdánlivá výhoda ICT spočívající např. v tvorbě nových pracovních míst naráží v praxi často na problém nízké kvalifikace pracovníků pro práci a zacházení s novými technologiemi. Zvláště v případech u starších lidí může docházet až ke stresujícím situacím či neochotě pracovat s novými technologiemi, což utvrzuje E. Reinöhllovou v konstatování, že „mnohem důležitější jsou investice do vzdělání a odborných

znalostí uživatelů“ než do samotného nového technického vybavení (Reinöhlová 2005, s. 39). Vzhledem k rychlosti vývoje ICT se i nové zařízení stává zanedlouho zastaralým.

Mnohem větší hrozby ovšem ICT představují ve vztazích mezi lidmi. Na jednu stranu ICT přináší nové možnosti k navazování kontaktů a tvorbě sociálního kapitálu, na druhou stranu může postupem času a dalším rozšiřováním ICT docházet k nahrazování osobních kontaktů technologickými prostředky či k izolaci v jednotlivých obcích. Copus (2004) hovoří o tzv. ztrátě „oddanosti“ k místní komunitě, jež je jedinečným negativním důsledkem rozšiřování komunikačních či digitálních technologií, vysoké míry prostorové mobility a vzájemného vzdalování se díky rozvoji automobilové dopravy. Oné skutečné fyzické účasti a participace uvnitř lokálních sítí pak ubývá, v tom lepším případě je nahrazována alespoň zprostředkovanými sítěmi.

Reinöhlová (2005) zdůrazňuje, že jakkoliv bylo zavádění ICT, zvláště pak internetu, prvotně přeceňované, v současné době se ukazuje, že ICT nejsou všemocné. Je otázkou, zda fyzicko-geografické podmínky mohou být virtuální cestou zcela překonány, nadále však bezesporu představují významný rozvojový faktor periferních oblastí. Copus (2004) souhlasně hovoří o potřebě nalezení rovnováhy mezi potenciálem, jež ICT nabízí, a před vysokými nároky, přeceňováním a přílišným očekáváním od těchto technologií. Jistou výzvou proto nadále zůstává navrhnout pružnějších programy, jež by zajistily optimální využití ICT a současně posilovaly rozvíjení faktorů jako lidské zdroje či vzájemnou spolupráci obcí.

2.2.2.2 Sociální kapitál (Social Capital)

V optice aplikovaného výzkumu AsPIRE (Copus 2004) se přítomnost sociálního kapitálu na mikroúrovni odráží v „neformálních sítích a místních horizontálních vztazích, jež umožňují lidem získat přístup k novým možnostem a usnadňují vzájemnou spolupráci v zájmu jejich společného prospěchu“ (Copus 2004, s. 135). Na mikroúrovni se poté podle Copuse (2004) jedná o institucionální uspořádání, organizační strukturu a synergické vztahy, jež mají za cíl posílit spolupráci, výměnu informací a efektivní rozhodování v regionu.

V českém prostředí hovoří o sociálním kapitálu např. F. Zich jako o „kulturním jevu vymezeném rozsahem občanského povědomí, členstvím ve společnosti, existencí sociálních norem vedoucích ke kolektivní akci a stupněm důvěry ve veřejné instituce“ (Zich 2006, s. 14). S tímto pojetím se ztotožňují i autoři Pileček a Jančák (2010), podle nichž jsou obecně přijímanými atributy sociálního kapitálu sociální síť, důvěra a občanské normy a hodnoty. V odborné literatuře se setkáme s množstvím definic, typů, dělení či měření sociálního kapitálu. Jedná se o relativně rozsáhlou problematiku, které se v Česku věnují např. autoři Šafir a Sedláčková (2006); Jančák a kol. (2010); Pileček a Jančák (2010); Pileček (2010); Kůsová (2013) a další.

S existencí sociálního kapitálu je spojován i koncept lidského kapitálu, založený na „schopnostech a kvalifikaci jednotlivců dané společností“ (Zich 2006, s. 24). Jedná se o morální hodnoty, postoje či kompetence ztělesněné v lidech konkrétního regionu, dané kulturním

a historickým vývojem. Kromě dosaženého vzdělání se může jednat i o zkušenosti, občanskou gramotnost v navazování kontaktů či využívání informací (Zich 2006; Pileček 2011). Lidský kapitál bývá označován jako podmiňující faktor pro vznik a existenci sociálního kapitálu, ale podle jiných autorů mezi oběma kapitály existuje naopak rivalita (Pileček 2010). A. K. Copus označuje lidský kapitál jako „extrémně důležitý měkký faktor“, jehož úroveň lze vyjádřit možnosti (potenciál) daného regionu (Copus 2001, s. 546).

Ke studiu sociálního a lidského kapitálu lze zařadit několik dalších konceptů současného výzkumu, např. kulturní kapitál či endogenní (vnitřní) rozvojový potenciál (bližší Bernard 2011). Zájem o studium sociálního kapitálu je z hlediska jeho variabilního využití v územním rozvoji, ve výzkumu polarizace prostoru a do jisté míry předurčuje možnosti dalšího vývoje na mikroúrovni, kde je rozvoj výrazně determinován aktivitou místních aktérů se sounáležitostí lokálních komunit (Pileček 2010). Problematickou otázkou sociálního kapitálu však nadále zůstává jeho měření a často i jistá kontroverznost při využití v různých sférách výzkumu.

2.2.2.3 Veřejná správa a řízení (Governance)

Současné teorie týkající se globálního řízení jsou odvozovány od anglického pojmu „governance“ neboli spravování, řízení a proces vládnutí, od kterého je odlišován pojem „government“, tedy vláda (Copus 2004). Pojem „government“ znamená spíše vertikální mocenské struktury, zatímco pojem „governance“ zahrnuje ideu rozumné správy pomocí horizontálních vztahů a sítí, a to i na globální úrovni (Pehe 2006).

Relativně nový koncept správy a řízení Copus (2004) označuje jako důležitý měkký faktor, vstupující zejména v oblasti regionální politiky do popředí zkoumání. Jedná se podle něj o pojem mnohem širší, než který zahrnuje pojem vláda. Správu a řízení vysvětluje A. K. Copus jako „způsob, jakým je státní moc vykonávána a distribuována institucionálními aktéry v daném regionu“ (Copus 2004, s. 108). V této souvislosti pak lokální správa rozhoduje také o tom, do jaké míry se mohou na místní správě participovat místní aktéři, např. místní podnikatelé, a současně také o tom, jakým způsobem zde budou přijímána politická rozhodnutí. V ideálním případě by tak namísto soupeření a rivality mělo docházet ke stírání hranic mezi veřejným a soukromým sektorem, k vytrácení rivality a soupeření mezi nimi. Díky aktivní participaci totiž aktéři dostávají příležitost realizovat své individuální zájmy a cíle. Mohou spolupracovat na výkonu veřejné správy, podílet se na řízení a stylu politických opatření a jejich implementaci v daném regionu (Copus 2004).

Z výzkumu AsPIRE (Copus 2004) srovnávajícího evropské regiony z hlediska správy a řízení vyplývá, že ačkoliv jsou jednotlivé národní politiky v Evropě ovlivněny globální politikou a současně napojeny na jednotné globální síť, struktura státní správy na úrovni lokálních regionů jednotlivých států je zcela různá. Rozdělení forem státní moci v regionu odráží nejen národní kultury a tradice, ale také zapojení soukromého či neziskového sektoru do místní

úrovně státní správy (Copus 2004). V Česku se participací a partnerstvím v lokální správě ze sociologického pohledu zabývají např. Nejdla a Čermák (2007).

Přes stoupající význam správy a řízení zůstává nadále problémem tohoto konceptu jeho neukotvenost, nezaběhlost pojmu a matoucí využívání v mnoha oblastech nejen geografie, ale i politologie či ekonomie.

2.2.2.4 Podnikatelské sítě (Business networks)

Prostřednictvím obchodních či podnikatelských sítí dochází k propojení lokálních subjektů navzájem nebo k navázání spojení se vzdálenějšími (externími) protějšky, nacházejícími se mimo region (Copus 2004). Pojem „sít“ v obecnosti znamená jakousi strukturu spojených „uzlů“, disponujících znalostmi a zdroji, a navzájem spolu propojených prostřednictvím specifických „nití“, přičemž výsledkem složitých interakcí vzniká mezi subjekty v průběhu času výsledná „sít“ (Copus 2006; Håkansson, Ford 2000 in Copus 2004). Existence funkčních obchodních a podnikatelských sítí v regionu představuje motivační faktor pro příchod nových podnikatelů, a tím pádem pro zakládání nových firem v blízkosti firem stávajících. Je známo, že dominantní formou podnikání ve venkovských oblastech jsou malé a střední podniky, a zejména ty mohou díky napojení na obchodní sítě využívat externích zdrojů, nacházejících se právě v sítích, a překonat tak omezení, která vyplývají z jejich izolované a neatraktivní polohy (Copus 2004).

V terminologii obchodních sítí lze rozlišit vertikální a horizontální sítě. Vertikální sítě zajišťují spojení externích dodavatelů s odběrateli, rozmístěnými v různých částech jednoho státu či světa. Spojují podniky v různých hierarchických úrovních a v různých fázích výrobního řetězce. Pro dlouhodobou prosperitu regionu či firmy se jeví vertikální sítě naprosto zásadními, ovšem za předpokladu, že tvoří jednotný a vzájemně spolupracující systém, a to buď na základě dobrovolné smlouvy (např. franchising, dobrovolná družstva maloobchodníků) nebo jednotného centrálního řízení (Copus 2004; Márová 2006).

Horizontální sítě na rozdíl od vertikálních sítí propojují podniky ve stejné fázi výroby a nacházející se na stejné hierarchické úrovni. Zajišťují vztahy lokálních producentů s jinými lokálními producenty. Jejich společným cílem je odstranění konkurence, sdílení kapitálu a dosažení větších úspěchů, kterých by jednotlivě pravděpodobně nedosáhly (Copus 2004; Márová 2006). V českém geografickém prostředí se problematikou globálních vertikálních a horizontálních sítí, resp. teoriemi globálních komoditních řetězců (GCC), globálních hodnotových řetězců (GVP) či nejnověji i globálních produkčních sítí (GPN), zabývají Blažek (2012) či Pavlínek a Ženka (2013).

A.K. Copus do souvislosti s místními obchodními sítěmi přidává i výše zmíněnou zakořeněnost občanské společnosti, která vypovídá o míře, jakou jsou obchodní sítě zakořeněny

v místní společnosti a kultuře, a také o míře, jakou tyto sítě zajišťují soudržnost a participaci místních obyvatel v místním podnikání (Copus 2001, 2006).

Téma budování sítí, ať už obchodních či sociálních, lokálních či světových sítí, je častým, opakujícím se tématem v pracích A. K. Copuse. Ten vyzdvihuje jejich důležitost a rozvádí možné způsoby, jak sítě v regionu posilovat, zvláště za pomoci politiky Evropské unie. Na první pohled periferní region může být totiž úspěšný a rozvíjející se. Autor vidí nové možnosti v efektivním plánování (bottom-up), existenci regionálních klastrů, posilování institucionálních sítí, posilování sítí mezi institucemi, apod., neboť to vše může zajistit regionu dobrou integraci do evropského podnikatelského prostředí, evropské politiky a globálních trhů (Copus 2004).

Z přehledu jednotlivých přístupů vyplývá, že vymezení periferních oblastí je relativní a závisí na klasifikaci, stanovení kritérií a přístupů pro studium periferií (Havlíček, Chromý 2001). Ačkoliv v minulosti převažoval trend vymezení periferií na základě ekonomických aspektů, současné výzkumy perifernosti se zaměřují spíše na aspekty sociální či kulturní. Lze tak zpozorovat přechod od prostorových k neprostorovým faktorům perifernosti. Subjektivní aspekty sociálního či kulturního charakteru, resp. měkké charakteristiky, jsou nejlépe zjistitelné na mikroúrovni, jejíž nevýhodou je na jedné straně nedostatečná datová základna, ovšem na straně druhé umožňuje zrealizovat terénní či dotazníkové šetření (Havlíček, Chromý 2001). Také Blažek (2012) souhlasně potvrzuje výhody detailních šetření v regionu, současně však varuje před ztrátou nadhledu při následné aplikaci výsledků výzkumu v regionální politice.

Mikroúroveň představuje vhodný řádovostní stupeň i z důvodu možného studia vnitřní aktivizace subjektů a endogenního potenciálu regionu. Chování aktérů je totiž z pohledu institucionálních přístupů regionálního rozvoje ovlivněno okolním prostředím, tedy sociokulturním či socioekonomickým prostředím přetvořeným člověkem, což v geografii dále ilustrují pojmy jako je regionální zakořenění, institucionální hustota, atmosféra v regionu či networking, apod. (Blažek 2012).

Podmínkou úspěšného rozvoje regionu jsou kromě samotné aktivizace aktérů a komunit i lidská rozhodnutí (Leimgruber 1998 in Jančák a kol. 2010), která jsou také rozvojovým faktorem. Přestože rozvojové impulsy přicházejí do regionů zvenčí, zdroje pro rozvoj daného regionu se nachází uvnitř, a z tohoto důvodu je participace místních občanů a jejich vzájemná spolupráce naprosto klíčová. Potenciální pomoc z vnějšku („shora“) nemusí být bez aktivní spolupráce lokálních či regionálních aktérů („zdola“) efektivní a dostatečně účinná (Váně 2012).

Ve spojitosti s výše formulovanými fakty lze periferie označit jako území významně ohrožené polarizačními tendencemi (Blažek 2012; Jančák a kol. 2010). Je proto zcela na místě věnovat jim značnou pozornost a zabývat se současně hodnocením a možnostmi jejich rozvoje.

2.3 Výzkum periferií v Česku a na území Rožmitálska

První výzkumy zabývající se procesy polarizace prostoru vznikaly na území Česka od konce 80. let 20. století. Přestože v socialistickém období, a s ním spojenými společensko-politickými změnami, byly regionální rozdíly na území Česka značně potlačovány nivelizační politikou (Blažek 1996), došlo současně k většímu zájmu autorů o studium periferních, venkovských a příhraničních oblastí (Marada 2001).

Následující část se proto bude zabývat diskusí několika příspěvků vybraných autorů, věnujících se tématice periferií, a jejich kritickému zhodnocení s důrazem na území Rožmitálska.

Na geografickou organizaci prostoru a vývoj systému osídlení v 80. letech 20. století upozornili autoři Hampl, Gardavský a Kühnl (1987). Jejich primární snahou nebylo vymezování periferií, nýbrž hodnocení geografické organizace území Česka na základě tzv. exponovanosti území. Málo exponované území představovalo v jejich podání problémový region. Zkoumané modelové území Rožmitálska autoři identifikují jako středně až výrazně periferní region.

Problematiku periferních oblastí se sociálním pohledem vyzdvihli rovněž v 80. letech 20. století autoři Musil (1988) a Illner (1989). Významný přínos jejich prací spočíval v regionalizaci našeho území na nižší řádovostní úrovni než jsou okresy, a to za pomoci tzv. *generelových jednotek*². V rámci výzkumu regenerace sídel a jejich funkčních systémů se J. Musil poprvé zaměřil na perifernost jako na samostatný problém – do té doby představovaly periferní oblasti pouze doplněk k vyčleněným jádrovým územím (Havlíček, Chromý 2001).

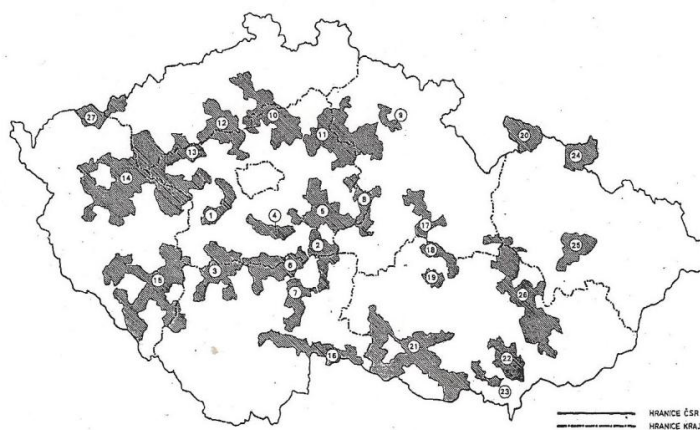
Pomocí shlukové analýzy autor vymezil „oblasti vyžadující speciální ekonomickou a sociální péči“ (Havlíček a kol. 2005, str. 11) a využil ukazatelů jako je úbytek obyvatel, podíl osob ve starším věku, úbytek ekonomicky aktivních osob, rozsah bytové výstavby, podíl osob se středoškolským a vysokoškolským vzděláním, podíl neobydlených bytů, vysoký podíl zaměstnaných v zemědělství, chudší vybavení domácností a nižší úroveň občanské vybavenosti (Havlíček a kol. 2005). J. Musil se jako první v českém prostředí významně věnoval tzv. vnitřním periferiím a vytvořil mapu „Rozmístění periferních území v krajích ČSR“ (viz Obr. č. 4), v rámci které Rožmitálsko sice není označeno za vnitřní periferii, ale nachází se v sousedství rozsáhlé vnitřní periferie jižního Plzeňska.

Na výzkum z 80. let 20. století navázal J. Musil spolu s J. Müllerem v roce 2005. Pomocí zcela nové mikroregionalizace autoři rozdělili území Česka do subregionálních jednotek, tvořených základními střediskovými obcemi a jejich zázemím (Musil, Müller 2008). Navzdory odlišným použitým indikátorům ve výzkumech v roce 1984 a v roce 2005 vznikla mapa (viz Obr. č. 5),

² Tzv. *generelové jednotky* byly používány v 70. a 80. letech 20. století v rámci výzkumných prací v TERPLANu Praha (tehdejším Státním ústavu pro územní plánování). Sloužily jako podklad pro hodnocení územní diferenciacie Česka z hlediska rozvojových potenciálů a limitů rozvoje (Musil, Müller 2008) a k vymezování hospodářsky slabých oblastí. Na velmi podrobné řádovostní úrovni představovaly mikroregiony s vlastním střediskem a k němu vymezeným spádovým územím.

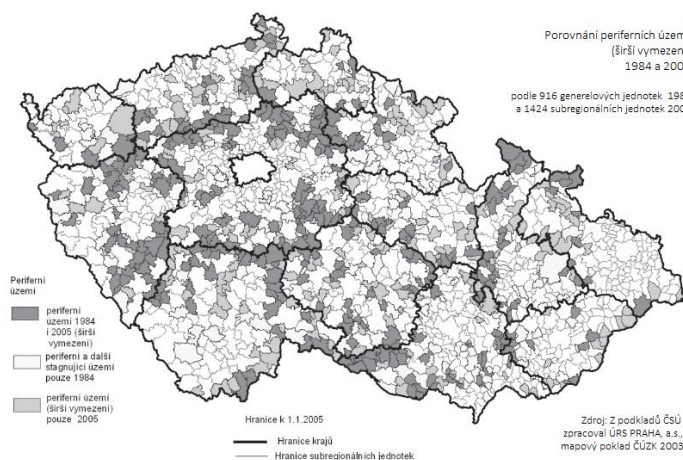
do jisté míry komparující trvale periferní oblasti od 80. let 20. století, periferie nově vznikající a periferie zanikající (Musil, Müller 2008). Rožmitálsko se z hlediska mikroregionalizace jeví jako nově vznikající periferie.

Obr. č. 4 – Rozmístění periferních území v krajích ČSR

Zdroj: Musil (1988), s. 71

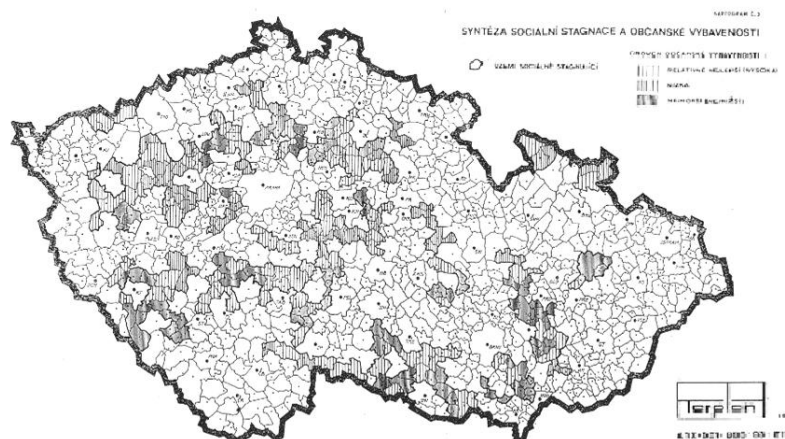
Obr. č. 5 – Porovnání výzkumů periferních území z let 1984 a 2005

Zdroj: Musil, Müller (2008), s. 332

Illner (1988, 1989) identifikoval za využití generelových jednotek problémové regiony na charakteristikách dvojího druhu, a sice na sociálních podmínkách území a hmotných životních podmínkách. Periferní regiony na jejich základě vymezil jako oblasti charakteristické nekvalitním životním prostředím a nepříznivými sociálními charakteristikami obyvatelstva (viz Obr. č. 6). Zaostávající regiony vymezuje v jihozápadním pohraničí, severozápadních a středních Čechách. Modelové Rožmitálsko v autorově výzkumu vystupuje jako oblast spíše s horší úrovní občanské vybavenosti. M. Illner spolu s J. Musilem shodně konstatují, že periferie jsou převážně lokalizovány při administrativních hranicích krajů.

Obr. č. 6 – Syntéza sociální stagnace a občanské vybavenosti

Zdroj: Illner, M: *Empirické ověřování shlukové analýzy a dalších metod při hodnocení území a jeho možnosti rozvoje*, in NA, f. Terplan, sg. A 12-521-806/03-E1, s. L1 – L13, ka 290

(Reprodukce mapové přílohy v této bakalářské práci se souhlasem Národního archivu v Praze a ověřením autorských práv k ní se vztahujících.)

Poznámka: Čím více zvýrazněné území, tím nižší úroveň občanské vybavenosti území

Marada (2001) přistupuje k problematice periferních oblastí s využitím analýzy vybraných ekonomických, sociálních, fyzicko-geografických a prostorových ukazatelů měřených na úrovni okresů. V příspěvku vymezuje jak příhraniční periferie severozápadních Čech a východní Moravy, tak vnitřní periferie táhnoucí se při hranicích Středočeského kraje. K lokalizaci periferií využívá autor ukazatele jako např. podíl venkovského obyvatelstva v okrese, podíl ekonomicky aktivních obyvatel pracujících v priméru, podíl ekonomicky aktivních obyvatel zaměstnaných v bankovním sektoru či průměrnou hrubou mzdu. Nevýhodou výzkumu (jak sám autor v příspěvku přiznává) je omezenost datové základny okresních jednotek, která neumožňuje přesnější územní vymezení periferních regionů. Modelové území Rožmitálska zde vystupuje v rámci příbramského okresu, zařazeného do skupiny vnitřně periferních okresů, a nacházejícího se při administrativní hranici Středočeského kraje.

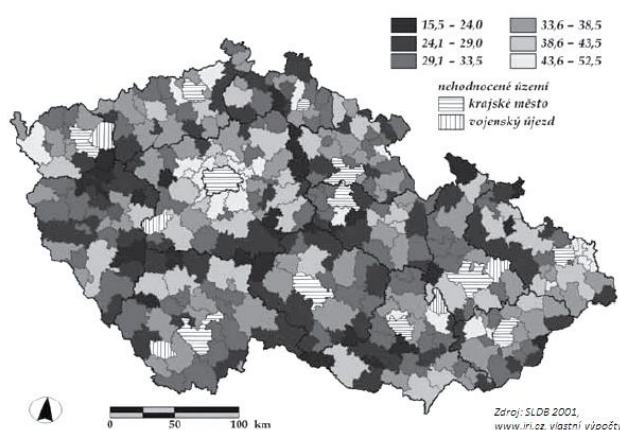
Příspěvek Havlíčka a Chromého (2001) demonstruje průběh rozšiřování pokrytí signálem tehdejšího významného mobilního operátora na našem území. Hustě zalidněné a ekonomicky prosperující oblasti, u nichž došlo k pokrytí signálem nejdříve, byly označeny jako atraktivní, resp. jádrové oblasti. Oblasti dlouhou dobu bez pokrytí byly označeny jako neatraktivní, případně extrémně neatraktivní, a tím logicky jako periferní. Jak je patrné z výsledné mapy výzkumu, mezi neatraktivní lokality zařazují autoři místa ve Vojenském újezdu Brdy a jeho bezprostředního okolí, zahrnujícího i část Rožmitálska.

Jančák (2001) ve svém příspěvku věnuje pozornost studiu periferních oblastí na mikroregionální úrovni ve čtyřech modelových územích Česka, kdy za využití případových

studií ověřuje hypotézy týkající se geografického potenciálu či polohy vybraných území, sleduje subjektivní faktory perifernosti a navrhuje možnosti budoucího vývoje vybraných území. Jedním z modelových území je i modelově zvolené Rožmitálsko, resp. Třemšínsko, charakterizované jako vnitřní periferie disponující kvalitním přírodním potenciálem k cestovnímu ruchu, avšak s nedostatečnou obslužnou sférou či špatnou technickou a dopravní infrastrukturou. Ze čtyř modelových území se Třemšínsko v tomto výzkumu jeví jako nejperifernější region.

Čermák (2005) se na příkladě jednotek obvodů obcí s pověřeným úřadem zaměřuje na hodnocení dopravní dostupnosti a exponovanosti území Česka. Hlavním cílem příspěvku je ověřit hypotézu, že periferní oblasti se relativně shodují s rozložením dopravně odlehlých oblastí Česka, kterou až na výjimky v závěru potvrzuje. Výsledkem výzkumu jsou dvě mapy – mapa exponovanosti území (viz Obr. č. 7) a mapa dopravní dostupnosti území, ze kterých je současně patrné, že Rožmitálsko je hodnoceno jako území periferní, avšak zároveň jako relativně dobře dopravně dostupné.

Obr. č. 7 – Exponovanost území Česka

Zdroj: Čermák (2005), s. 48

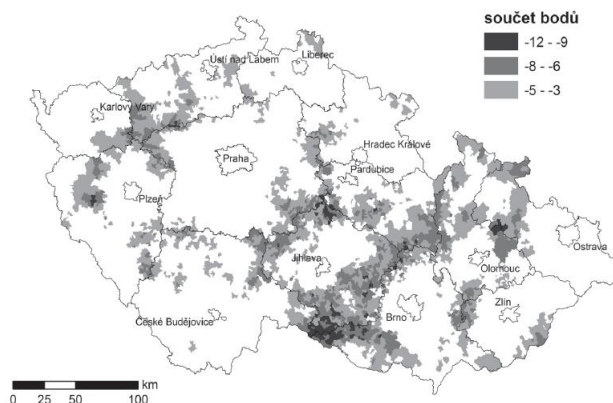
Poznámka: tmavě šedá území: neexponované (periferní) oblasti,
světle šedá území: exponované (jádrové) oblasti

Kubeš a Kraft (2011) ve svém výzkumu sledují sociální a populační ne/stabilitu periferních regionů v Jihočeském kraji na mikroregionální úrovni. Za použití socioekonomických ukazatelů jako např. míra registrované nezaměstnanosti, podíl obyvatel ve věku 0-14 a 65+ na celkovém počtu obyvatel či intenzita bytové výstavby vymezují – příhraniční, mezikrajské a vnitrokrajské obce v jižních Čechách. Rozdíly mezi jednotlivými obcemi vysvětlují převážně z hlediska prostorově podmíněného sociálního vyloučení.

Novák a Netrdová (2011) se zaměřují na sociálně prostorovou diferenciaci území Česka za a pomocí bodovací metody vymezují rozvíjející se oblasti a potvrzují tak význam regionálních center (viz Obr. č. 8). Potvrzují také výskyt problémových oblastí podél krajských hranic, tedy vnitřních periferií, méně pak vnější periferie kolem hranic státních (Novák, Netrdová 2011).

Z výsledné mapy výzkumu nevychází Rožmitálsko jako rize periferní oblast, nicméně leží v bezprostředním sousedství vnitřních periferií Nepomucka či Březnicka.

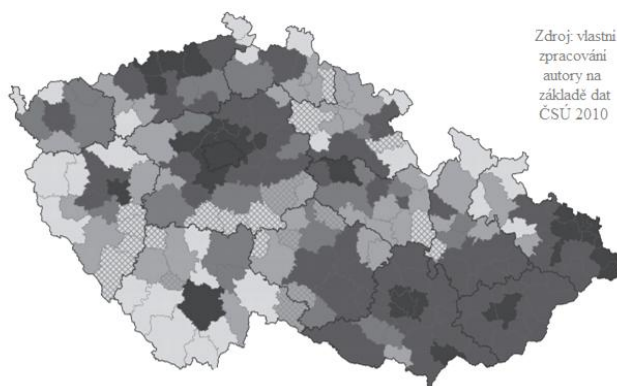
Obr. č. 8 – Problémové oblasti podle bodovací metody

Zdroj: Novák, Netrdová (2011), s. 734

V příspěvku Ouředníčka a kol. (2011) je věnována pozornost diferenciaci populačního a migračního vývoje okresů Česka (viz Obr. č. 9). Autoři se zaměřují na oblast vnitřní periferie Pacovska, kdy pomocí demografických a migračních procesů sledují změny ve struktuře populace a jednu ze zkoumaných obcí podrobují detailnějšímu rozboru prostřednictvím terénního šetření a sledují aspekty každodenního života obyvatel. Autoři se zaměřují na kauzální kumulativní procesy, stojícími za vysídlováním venkovských obcí, a v závěru příspěvku diskutují možná řešení pro jejich rozvoj. Možnosti autoři vidí v přílivu aktivních (kreativních) obyvatel do depopulačních obcí, ve vzájemné spolupráci obyvatel a lokálních aktivitách (Ouředníček a kol. 2011).

Obr. č. 9 – Vývoj počtu obyvatel v obvodech obcí s rozšířenou působností (ORP) mezi lety 1869 a 2009

Zdroj: Ouředníček a kol. (2011), s. 784, vlastní úprava

Poznámka: šrafovaná území – dlouhodobě depopulační regiony

Bernard (2011) ve svém výzkumu identifikuje endogenní potenciál malých venkovských obcí v Česku, týkajícího se vnitřní kapacity komunity, rozvinutosti či polohových podmínek rozvoje obcí. Dochází k závěru, že celkově největší vliv na rozvoj obce mají dimenze týkající se vzdělání a ekonomiky, dále dimenze interakcí a veřejného dění (Bernard 2011). V příspěvku Bernard (2012) se autor věnuje rozdílům venkovského komunitního rozvoje v Česku a na základě tvrdých a měkkých charakteristik potvrzuje vysokou míru sociálního a lidského kapitálu v obcích v blízkosti větších měst a v úspěšných hospodářských oblastech. Problémové oblasti situuje ve shodě s Novákem a Netrdovou (2011) i Perlínem a kol. (2010) do oblastí tzv. strukturálně postiženého venkova. Nepotvrzuje ovšem výsledky Musila a Müllera (2008) a ani Nováka a Netrdové (2011), z jeho výsledků výzkumu jsou totiž problémové oblasti lokalizovány do prostoru vnitřních periferií pouze částečně.

Váně (2012) hodnotí kvalitu lidského a sociálního kapitálu na příkladě tří vnitřních periferií středočeského kraje a současně potenciál jejich rozvoje. Za klíčový faktor ovlivňující kvalitu lidského a sociálního kapitálu v závěru označuje horizontální polohu a populační velikost obcí, resp. postavení obcí v sídelní hierarchii.

Vaňková (2014) posuzuje roli kvality a úrovně sociálního kapitálu na příkladě vnitřní periferie středočesko-západočeského pomezí. Navazuje tak na výzkum Jančáka a kol. (2010) a potvrzuje jeho závěry aplikované na území Manětínska. V souladu se jmenovaným autorem konstatuje vysokou míru sociálního kapitálu v řešeném území, nicméně se zmíněným autorem se rozchází v názoru, že periferní oblasti, resp. málo zalidněné a nacházející se daleko od krajských center vykazují zpravidla nízkou míru sociálního kapitálu, a distancuje se tak od tohoto obecného předpokladu.

Výše uvedený výčet příspěvků zdaleka není konečný. Je zřejmé, že problematice periferních oblastí je v posledních letech věnována zvýšená pozornost. Na základě studia výše uvedené odborné literatury lze shrnout následující poznatky:

- Obecně lze říci, že snahou českých autorů je vymezovat periferie spíše komplexním způsobem, tj. za využití jak prostorových charakteristik, tak charakteristik nezávislých na prostoru.
- Aplikovaných výzkumů na mikroúrovni v posledních letech přibývá i z důvodu možného využití zjištěných výsledků pro volbu vhodných nástrojů v regionální politice a regionálním rozvoji území.
- Můžeme si rovněž povšimnout individuálního pojetí výzkumů jednotlivých autorů, ovšem o to obtížnější je pak vzájemné porovnávání jednotlivých výsledků.

3. Metodika

Následující kapitola pojednává o metodickém postupu, jenž byl uplatněn při hodnocení perifernosti obcí zájmového území Rožmitálska. Kapitola se věnuje popisu datové základny, diskusi použitých charakteristik perifernosti a statistické metodě využitě k souhrnnému hodnocení obcí.

3.1 Datová základna a řádovostní úroveň

Pro identifikaci periferních území byla s ohledem na velikost modelového území Rožmitálska zvolena územní jednotka obec. Množství autorů v posledních letech zdůrazňuje vhodnost využití co možná nejnižší měřítkové úrovně při výzkumu periferií, navzdory nedostatečné datové základně právě na obecní či sídelní úrovni (např. Halás 2008, Bernard 2011, Kubeš a Kraft 2011). Větší územní jednotky typu okresy totiž neumožňují vymezit přesněji dané území a odhalit tak periferní území, vyřazené z hlavního proudu vývoje společnosti (Musil, Müller 2008).

Důležitý zdroj „sekundárních“ dat představovaly údaje Českého statistického úřadu (ČSÚ), zvláště pak výsledky Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB) z roku 2011, poskytující relativně aktuální data z posledního censusu na obecní úrovni. Neméně důležitý zdroj dat představovala i dostupná Veřejná databáze (VDB) ČSÚ, zveřejňující jak časové řady a retrospektivní data, tak data průběžné evidence obyvatelstva. Dále se jednalo o Městskou obecní statistiku (MOS), Registr ekonomických subjektů (RES) a online LTE (*Long Term Evolution*) databáze Českého telekomunikačního úřadu (ČTÚ). Za účelem zjištění dalších údajů byla kontaktována Okresní hospodářská komora (OHK) s pobočkou ve městě Příbram, jež poskytla katalog a informace o počtech registrovaných členských subjektů. Údaje týkající se dostupnosti obcí byly získány z online informačního dopravního systému (IDOS) a mapového portálu Google Maps. Pro charakteristiky týkající se oblasti správy a řízení byly využity informace veřejně dostupného volebního serveru www.volby.cz. Přehledný souhrn zkoumaných charakteristik a zdrojů dat ilustruje Tab. č. 2.

Sekundární data byla v případě vybraných charakteristik doplněna i o vlastní empirická šetření v obcích („primární data“), ověřující správnost některých zjištění, zejména v případě zájmových spolků či dostupnosti služeb v obcích.

3.2 Výběr zkoumaných charakteristik

V další fázi metodického postupu bylo zapotřebí stanovit soubor zkoumaných charakteristik, pomocí kterých lze perifernost podrobněji studovat. Důležitým zdrojem pro stanovení souboru charakteristik se stal výzkum periferních oblastí autorů Mägera a Kiili (2006) provedený v regionech Estonska (viz Tab. č. 1). Použití totožných charakteristik jako

ve zmíněném výzkumu by bylo v podmínkách Česka spíše nereálné. Z tohoto důvodu a také s ohledem na dostupnost dat a vzájemnou srovnatelnost jednotlivých charakteristik byly brány v potaz jejich ekvivalenty, relevantní pro české prostředí. Samotný výběr charakteristik nebyl nikterak jednoduchý a v jeho důsledku narazil výzkum v průběhu zpracování i na několik problémů a nejasností. Významnými zdroji inspirace pro výběr charakteristik byly i příspěvky autorů české provenience, zabývající se vymezováním periferních oblastí jak z geometrického, tak sociálního či ekonomického hlediska.

Tab. č. 1 – Vybrané prostorové a „aprostorové“ charakteristiky výzkumu periferních oblastí

Tvrdé lokalizační faktory	Měkké „aprostorové“ indikátory
<p>Dostupnost</p> <p>dostupnost krajských center</p> <hr/> <p>vzdálenost od větších měst</p> <hr/> <p>dostupnost služeb</p>	<p>Informační a komunikační technologie (ICT)</p> <p>ICT infrastruktura</p> <hr/> <p>webové stránky obcí</p> <hr/> <p>podíl elektronicky odevzdaných hlasů v komunálních volbách</p> <hr/> <p>rozsah signálu ADSL sítí</p> <hr/> <p>veřejně přístupná místa s připojením k internetu</p> <hr/> <p>rozsah signálu Wifi</p>
<p>Kvalita lidských zdrojů</p> <p>hustota zalidnění</p> <hr/> <p>věková struktura obyvatelstva</p> <hr/> <p>podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním</p>	<p>Sociální kapitál</p> <p>volené starší obyvatelstvo obce /elected village elders/</p> <hr/> <p>počet nevládních neziskových organizací</p> <hr/> <p>vztah obyvatel k regionu</p> <hr/> <p>ochota obyvatel spolupracovat</p>
<p>Ekonomický rozvoj</p> <p>odvětvová struktura ekonomických subjektů a činnost v oblasti podnikání</p> <hr/> <p>daňové příjmy, daně z příjmů fyzických osob a příspěvky/dotace místním rozpočtům připadající na jednoho obyvatele</p>	<p>Správa a řízení</p> <p>politická stabilita</p> <hr/> <p>podíl oprávněných voličů v parlamentních volbách</p> <hr/> <p>podíl oprávněných voličů v komunálních volbách</p>
	<p>Obchodní a podnikatelské sítě</p>

Zdroj: Mäger a Kiili (2006), vlastní překlad a zpracování

Po pečlivém zvážení všech dostupných charakteristik bylo k hodnocení zvoleno celkem čtrnáct charakteristik, jejichž přehledný výčet ilustruje Tab. č. 2. Charakteristiky byly ve shodě s výzkumem Mägerem a Kiili (2006) utříděny podle jejich charakteru do dvou typů, tj. prostorových a „aprostorových“ charakteristik, a dále ve shodě s teoretickou částí této práce byly rozděleny do jednotlivých skupin (Kvalita lidských zdrojů, Dostupnost, Ekonomický rozvoj, Správa a řízení, Informační a komunikační technologie, Sociální kapitál a Podnikatelské sítě). Klasifikace a rozdělení charakteristik bylo provedeno z důvodu větší přehlednosti. V samotném výzkumu ovšem rozdělení nehraje roli a při výpočtech mají všechny charakteristiky tožnou váhu.

Stejně jako ve výše uvedeném výzkumu estonských autorů byly i v této práci do hodnocení zájmového území z prostorové dimenze zahrnuty charakteristiky týkající se dostupnosti, kvality lidských zdrojů či ekonomického rozvoje, v „aprostorové“ dimenzi se pak jedná o charakteristiky sociálního kapitálu, informačních a komunikačních technologií, podnikatelských sítí a správy a řízení.

Tab. č. 2 – Klasifikace zkoumaných charakteristik na Rožmitálsku

	Skupina	Charakteristika	Zdroj dat	Příklad použití (převážně Česko)
PROSTOROVÝ TYP	Kvalita lidských zdrojů	Index stáří	VDB ČSÚ	Novák, Netrdová 2011
		Vzdělanostní index	SLDB	Hampl 2003
	Dostupnost	Dopravní dostupnost centra SO ORP	Google Maps, IDOS	Čermák 2005
		Dostupnost služeb	MOS, SLDB, EŠ	Bernard 2012
	Ekonomický rozvoj	Progresivita ekonomické struktury	SLDB	Pileček 2005
		Intenzita bytové výstavby	VDB ČSÚ	Kubeš, Kraft 2011
APROSTOROVÝ TYP	Správa a řízení	Stabilita zastupitelstev	www.volby.cz	Bernard 2011
		Participace žen v lokální veřejné správě	www.volby.cz	Foneska 2000
	Informační a komunikační technologie	Pokrytí signálem mobilních operátorů	LTE ČTÚ	Havlíček, Chromý 2001
		Vybavenost domácností počítačem s připojením k internetu	SLDB	Musil, Müller 2008
	Sociální kapitál	Podíl nestátních neziskových organizací	RES	Pileček, Jančák 2010
		Podíl zájmových spolků	RES, EŠ	Kůsová 2013
	Podnikatelské sítě	Členství ekonomických subjektů v Okresní hospodářské komoře	katalog OHK Příbram, EŠ	<i>V této podobě dosud nesledováno</i>
		Podíl subjektů v progresivních odvětvích terciéru	VDB ČSÚ	Marada 2001

Poznámka: ČSÚ – Český statistický úřad, IDOS – Informační dopravní systém, EŠ – vlastní empirické šetření, LTE ČTÚ – databáze Českého telekomunikačního úřadu, MOS – Městská obecní statistika, RES – Registr ekonomických subjektů, SO ORP – správní obvod obce s rozšířenou působností, SLDB – Sčítání lidu, domů a bytů, vlastní zpracování, VDB ČSÚ – Veřejná databáze Českého statistického úřadu

V rámci metodiky práce je nutné použité charakteristiky stručně interpretovat a objasnit výhody či nevýhody jejich výběru při obecném hodnocení perifernosti obcí.

Index stáří je tradičně vyjadřován jako podíl počtu obyvatel ve věku 65 a více let ku počtu obyvatel ve věku 0-14 let vynásobený stem. Hodnota vyšší než sto indikuje převahu poproduktivní složky ve věku 65 a více let v dané obci, naopak nižší podíl než sto svědčí o převaze složky předproduktivní ve věku 0-14 let. Periferní území se zpravidla vyznačují převahou poproduktivní složky populace a nepříznivou věkovou strukturou předproduktivního obyvatelstva. Zdrojem dat se stala průběžná evidence obyvatelstva VDB ČSÚ za rok 2013.

Vzdělanostní index je obecně konstruován jako podíl obyvatel se středoškolským a vysokoškolským vzděláním na dospělé populaci vynásobený stem. V praxi ovšem narazíme na mnoho podob tohoto ukazatele a někdy je také vysokoškolskému stupni přikládána vyšší váha nežli stupni středoškolskému. Tato práce využívá vzdělanostní index Hampla (2003), který je koncipován jako podíl obyvatelstva staršího 15 let se středním vzděláním plus podíl obyvatelstva staršího 15 let s vysokoškolským vzděláním. Při výpočtu je vysokoškolské úrovni přikládána pětinasobná váha ve srovnání se středoškolskou úrovní. Vyšší index vzdělanosti představuje pro obec kvalitnější lidský potenciál a lepší předpoklady pro rozvoj území. Nižší hodnota indexu vzdělanosti naopak vypovídá o perifernosti a problémovosti území. Zdroj dat představovalo SLDB z roku 2011.

Dopravní dostupnost centra SO ORP, resp. města plnícího funkci správního obvodu obce s rozšířenou působností (SO ORP) a přirozeného centra území, je v této práci zjišťována pomocí kombinace časové dostupnosti a dostupnosti veřejnou dopravou. Jedná se o počet minut, za něž se lze automobilem dostat z obce do centra SO ORP, vydělený absolutním počtem spojů veřejné dopravy, směřujícím v běžný pracovní den (středu) z obce do centra SO ORP. V úvahu byla brána co nejkratší časová vzdálenost a v případě spojů veřejné dopravy maximálně jeden přestup. Periferní území by měla být charakteristická nutným přestupem mezi jednotlivými spoji veřejné dopravy nebo větší odlehlostí od centra SO ORP. Obdobnou charakteristiku zkoumal již např. Čermák (2005). Zdrojem dat se stal online informační dopravní systém (IDOS) a mapový portál Google Maps.

Dostupnost služeb vystihuje úroveň občanské a technické vybavenosti a množství služeb, jimiž jednotlivé obce disponují. V rámci výpočtu byl zvolen soubor celkem devíti položek, u nichž byla zjišťována jejich prostá přítomnost v obci bez ohledu na jejich množství (např. v případě více obchodů nebo hostinců v obci). Sledovány byly položky: obchod, hostinec, pošta, mateřská škola (MŠ), základní škola (ZŠ), knihovna, čistírna odpadních vod (ČOV), plynofikace a kanalizace. Jestliže danou položkou, resp. službou, obec disponuje, byl obci připsán jeden bod. Jestliže se naopak služba v obci nevyskytuje, byla obci připsána nula bodů. Výsledná hodnota reprezentuje podíl těch bodů, jež daná obec získala, ku maximálnímu počtu bodů, jež mohla obec získat. Čím vyšší počet bodů obec získala, tím vyšší dostupnost služeb a technické a občanské vybavenosti nabízí, přičemž obce s nejnižším počtem bodů lze označit za periferní. Zdroj dat představovaly výsledky SLDB z roku 2011, Městská obecní statistika (MOS) a vlastní empirické telefonické šetření obcí mezi zástupci místních samospráv.

Progresivita ekonomické struktury je konstruována jako podíl obyvatel zaměstnaných v priméru, sekundéru a terciéru ku celkovému počtu zaměstnaných obyvatel v obci. Jedná se o index vážený, kdy priméru (zemědělství, rybářství a lesnictví) není připisována násobící váha, sekundéru (průmysl, stavebnictví a doprava) je přiřazena dvojnásobná váha a terciéru (ostatní odvětví) váha trojnásobná. Do jisté míry problematické mohou být zvolené váhy při výpočtu jednotlivých odvětví, které se u mnoha autorů liší (např. Marada (2001) ve svém příspěvku

používá čtyřnásobnou váhu v případě odvětví terciéru). Čím vyšší hodnota charakteristiky plyne pro dané území, tím progresivnější odvětví se v obci nachází, a tím nižší perifernost plyne pro danou obec. Zdrojem dat této charakteristiky se stalo SLDB z roku 2011.

Intenzita bytové výstavby reprezentuje podíl průměrného počtu dokončených bytů za pětileté období (2009-2013) v obcích v přepočtu na tisíc obyvatel v roce 2011. Vyšší hodnota charakteristiky ukazuje atraktivnější území pro trvalé bydlení, snadněji dostupné pracovním příležitostem, s dobrou dopravní dostupností hlavních středisek, dobrou občanskou vybaveností a ostatními službami pro obyvatelstvo. Naopak nižší výsledná hodnota poukazuje na území se zhoršenými podmínkami rozvoje a méně atraktivní pro trvalé bydlení (Blažek, Netrdová 2012). Obdobnou charakteristiku použili např. autoři Novák a Netrdová (2011). Zdrojem dat byly časové řady průběžné evidence dokončených bytů ČSÚ v letech 2009 až 2013. Průměrná hodnota za pětileté časové období byla v případě této charakteristiky zvolena z důvodu vyvarování se případným výkyvům v jednom konkrétním zvoleném roce, poněvadž hodnota počtu dokončených bytů může za víceleté období značně kolísat.

Stabilita zastupitelstev vyjadřuje podíl zastupitelů, kteří byli zastupiteli i v předchozím volebním období (Bernard 2011). Jedná se o průměrnou hodnotu z komunálních voleb v letech 2010 a 2014. Charakteristika vypovídá o funkčnosti místních samospráv jakožto hlavních institucích sloužících k nalezení a realizaci společných zájmů obecní komunity (Bernard 2011). Vyšší stabilita zastupitelstva v obcích reprezentuje jejich lepší schopnost reagovat na obecní potřeby. Stejný ukazatel využil ve svém příspěvku i Bernard (2011) a stabilitu na příkladech starostů obcí zkoumal např. i Perlín (2000). Zdrojem dat pro tuto charakteristiku byly jmenné seznamy zvolených členů zastupitelstva jednotlivých obcí na volebním serveru www.volby.cz.

Participace žen v lokální veřejné správě řeší po vzoru Fonesky (2000) budoucnost a možnost zlepšení fungování lokální správy ve smyslu vyšší participace žen, a to v důsledku „změny životního stylu ženy i ústavních a zákonných ustanovení“ (Foneska 2000, s. 11). Charakteristika je určena jako podíl žen působících v zastupitelstvu na celkovém počtu zastupitelů v obci. Vyšší podíl žen aktivně se participujících na lokální veřejné správě může poukazovat na vysokou důvěru ženskému pohlaví v obci a snad i ochotu řešit témata, která se zejména žen dotýkají. Nižší participace žen v lokální správě může souviset i s menším počtem dětí na jednu ženu v obci nebo o nevhodně formulovaných kandidátkách při volbách (Rakušanová 2005). Zdrojem této charakteristiky se staly (stejně jako u předešlé charakteristiky stability zastupitelstva) jmenné seznamy zvolených členů zastupitelstva na volebním serveru www.volby.cz. Charakteristika může působit kontroverzním dojmem z hlediska jejího nízkého používání v sociální a volební geografii, nicméně z hlediska genderových témat se jedná o otázku celosvětově aktuální a řešící se několik posledních let i v Česku (více např. Seidlová 2001, Gelnarová 2010). Zviditelněním žen a jejich přístupem k příležitostem se zajímal proud feministické geografie, označovaný jako geografie žen (Daněk 2008).

Pokrytí signálem mobilních operátorů vyjadřuje průměrné procentuální pokrytí modelového území signálem mobilních operátorů, tj. průměrné pokrytí tří nejvýznamnějších mobilních operátorů působících v Česku za územní jednotky obce. Jak již bylo výše uvedeno, průběh rozšiřování pokrytí signálem mobilního operátora (jakožto ukazatele perifernosti území) demonstrovali již autoři Havlíček a Chromý (2001) a nadále platí, že vyšší hodnoty pokrytí se vyskytují zejména u větších měst, čímž vyjadřují atraktivitu či neatraktivitu daného území. Zdroj dat představovala online LTE databáze ČTÚ, registrující průběžné pokrytí mobilních operátorů za územní jednotky obce, a to ve všech dostupných pásmech. Databáze představuje spíše neoficiální zdroj dat a slouží primárně k veřejné kontrole plnění rozvojových kritérií, kde jsou zaneseny vydražené frekvence operátorů z posledních aukcí. Úskalí ovšem skýtá jistá nepřesnost matematických modelů používaných v databázi, které se mohou v reálném prostoru lišit (LTE ČTÚ 2014). Procentuální pokrytí také mohou zkreslovat některé zkušební verze testovacích pásem, které někteří operátoři zahajují právě v oblasti Plzeňského kraje směrem na západ k Rožmitálsku. Zjištěná data jsou platná k 31. 12. 2014.

Vybavenost domácností počítačem s připojením k internetu byla vypočítána jako podíl domácností vybavených osobním počítačem s připojením k internetu na celkovém počtu bytových domácností v obci. Rozdíly ve vybavenosti domácností počítači mohou být ovlivněny lokalitou území. Vyšší hodnotu lze registrovat ve větších městech, naopak nižší hodnoty nalezneme v menších obcích a problémových oblastech. Také autoři Musil a Müller (2008) zkoumali podíl bytových domácností s počítačem nebo Bernard (2012) sledoval ve svém příspěvku podíl domácností s připojením k internetu. Zdrojem dat bylo SLDB z roku 2011, v rámci kterého se informace o počtu bytových domácností vybavených osobním počítačem s připojením k internetu běžně zjišťuje.

Podíl nestátních neziskových organizací (NNO) svědčí o tzv. komunitním dobrovolnictví v obcích (Pileček, Jančák 2010). Vyšší přítomnost NNO může indikovat vyšší spjatost občanské společnosti obcí v různých společenstvech a zájem veřejnosti o místní politiku. Z hlediska poselství, jež NNO přinášejí, jejich dobrovolnické bázi či vytváření sítí a vztahů s okolím, je možné NNO označit za nositele rovných příležitostí, nositele sociálního kapitálu, hodnot a solidarity (Šafr a kol. 2008). Zprostředkovaně podává charakteristika informaci o tom, do jaké míry obec podporuje místní neziskovou činnost. Je určena jako přepočtení registrovaných NNO v obcích na celkovém počtu registrovaných subjektů v Registru ekonomických subjektů (RES) v jednotlivých obcích. Vzhledem k problematické metodice vymezení NNO v Česku, jež se v jednotlivých státních institucích liší, a s odkazem na platné změny v novém občanském zákoníku, tj. zákon č. 89/2012 Sb. (Zákony pro lidi 2015), byly v této bakalářské práci mezi NNO zařazeny spolky, nadace a nadační fondy, ústavy, odbory, honební společenstva, obecně prospěšné společnosti a účelová zařízení církví podle příslušných zákonů. Jistá nepřesnost se u této charakteristiky může vytknout v případě, kdy se počet zaregistrovaných subjektů v RES nebude shodovat s reálným počtem ekonomických subjektů, jež jsou v obci skutečně aktivní

(Babický 2010). Dále může být spornou samotná činnost NNO, jestliže nepůsobí pouze v dané obci, ale její působení je plošné (Pileček, Jančák 2010). Zdrojem dat se stal vyžádaný výpis odpovídajícího číselníku institucionálních sektorů RES platný k 31. 12. 2014.

Podíl zájmových spolků v obcích na tisíc obyvatel je charakteristika, jež na rozdíl od předcházející charakteristiky sleduje reálně fungující zájmové spolky v jednotlivých obcích. Zdrojem dat bylo vlastní empirické telefonické šetření mezi zástupci místních samospráv, jež ověřilo reálně fungující spolky v obcích a ve městě Rožmitál pod Třemšínem, které byly současně založeny z iniciativy místních občanů. Tím došlo k oddělení nefungujících, avšak zaregistrovaných spolků v RES, a dále ke zjištění těch spolků, které v obci fungují, ovšem nejsou registrovanými subjekty v RES. Ve shodě s výzkumem Kůsová (2013) byly zjištěné spolky pro přehlednost rozřazeny podle jejich zaměření (sbor dobrovolných hasičů (SDH), honební společenstva, dětský spolek, chovatelé, zahrádkáři, kulturní spolek, sport a rekreace a ostatní). Charakteristika měří aktivitu místního obyvatelstva a do jisté míry i jejich spokojenost s kvalitou místního života (Kůsová 2013). Vyšší podíl spolků v obcích předznamenává vyšší účast občanů na dění v obci, vyplývající z předpokladu, že lidé v obcích se mezi sebou více znají. V případě obcí, kde se spolky netěší hojně účasti, může hrát roli spíše rekreační zaměření obce.

Členství v Okresní hospodářské komoře se jeví jako specifický ukazatel vyjadřující podíl členských ekonomických subjektů Okresní hospodářské komory (OHK) z jednotlivých obcí ku celkovému počtu členských ekonomických subjektů OHK v příbramském okrese. Vyšší hodnota této charakteristiky svědčí o snaze subjektů navázat kontakty a spolupracovat se širší podnikatelskou veřejností či státní správou a tvořit sítě a vazby. Dále o vyšším potenciálu obcí k výměně znalostí a informací mezi sebou a vůbec o snaze využívat možností, jež členství v hospodářské komoře umožňuje a nabízí. Zdroj dat představovalo kontaktování příbramské pobočky OHK a katalog registrovaných členských subjektů OHK v příbramském okrese.

Podíl subjektů progresivního odvětví terciéru je podíl těch ekonomických subjektů, řadících se v klasifikaci odvětví CZ-NACE³ do oblasti informační a komunikační činnosti (kód J), peněžnictví a pojišťovnictví (kód K), činnosti v oblasti nemovitostí (kód L) a v oblastech profesní, vědecké a technické činnosti (kód M), to vše ku celkovému počtu ekonomických subjektů nacházejících se v jednotlivých obcích. Zvažováno bylo i zařazení kódu N do výpočtu, tj. odvětví administrativní a podpůrné činnosti, nicméně z důvodu jeho nejednotnosti a obsahování rozličných oblastí jak administrativy, tak jiných podpůrných či úklidových oblastí administrativy nebyl do výpočtu zařazen (CZ-NACE 2015). Přítomnost progresivních odvětví terciéru v obcích může reflektovat vhodné podmínky poskytované v obci. Čím je počet subjektů

³ CZ-NACE – (Nomenclature statistique des Activités économiques dans la Communauté Européenne). Jedná se o statistickou klasifikaci ekonomických činností využívanou Evropskou unií za účelem vzájemného srovnávání se světovými statistikami, jež v roce 2008 nahradila tzv. OKEČ neboli Odvětvovou klasifikaci ekonomických činností. Každé statistické jednotce vykonávající ekonomickou činnost se přiřazuje kód NACE, čímž dochází k vytvoření rámce ekonomických odvětví (CZ-NACE 2015).

progresivního odvětví v obci vyšší, tím je obec více otevřená novým impulsům. Zdrojem dat se stala VDB ČSÚ, zveřejňující evidenci ekonomických subjektů podle odvětví CZ-NACE. Data byla využita za rok 2013.

3.3 Metoda normované proměnné

Pro hodnocení perifernosti jednotlivých obcí na Rožmitálsku byla z mnoha možných a používaných metod zvolena metoda normované proměnné. Jedná se o statisticko-matematickou metodu umožňující vytvoření vícekritériálního indexu, a z tohoto důvodu i o metodu vhodnou k porovnání jednotlivých obcí prostřednictvím více ukazatelů. V českém prostředí tuto metodu využil ekonom Tuleja (2009) k porovnávání regionálních disparit či v geografickém prostředí Pileček (2006) k hodnocení perifernosti obcí modelového území Volarska.

Normovaná proměnná (u_{ij}) reprezentuje bezrozměrnou veličinu, jež má jak nulový, tak jednotkový průměr. Zaměňuje tak původní zjištěné hodnoty ukazatelů a nahrazuje je normovanými veličinami, které lze poté navzájem sčítat. Jeví se proto jako vhodná metoda ke konstrukci souhrnného indikátoru. Eliminuje problémy vznikající při porovnávání výsledků různých počtů indikátorů a je méně citlivá na extrémní hodnoty v souboru (Tuleja 2009).

V prvním kroku výpočtu normovaných veličin bylo zapotřebí určit směrodatné odchylky v souboru jednotlivých charakteristik. Následně byly jednotlivé charakteristiky rozděleny do dvou skupin. Na ty, u nichž byla (vzhledem k co nejnížší perifernosti) žádoucí maximální dosažená hodnota (př. dostupnost služeb), a na ty, u nichž byla (vzhledem k co nejnížší perifernosti) žádoucí naopak hodnota minimální (př. index stáří). Současně byly v rámci jednotlivých charakteristik zvoleny kritériální hodnoty, tj. maximum a minimum.

V dalším kroku již bylo přistoupeno k výpočtu normovaných proměnných za využití zjištěných směrodatných odchylek a kritériálních hodnot charakteristik, a to za aplikace následujících vztahů:

$$u_{ij} = \frac{x_{ij} - x_{i\max}}{s_{xi}} \quad \text{pro pozitivní vyšší hodnoty charakteristik,}$$

a tudíž představující menší perifernost obce,

$$\text{resp. } u_{ij} = \frac{x_{i\min} - x_{ij}}{s_{xi}} \quad \text{pro pozitivní nižší hodnoty charakteristik,}$$

a tudíž představující výslednou menší perifernost obce.

kde: u_{ij} je normovaná veličina i-tého ukazatele pro j-tou obec

s_{xi} je směrodatná odchylka i-tého ukazatele

Pro stanovení výsledné hodnoty normované proměnné za jednotlivé obce všech zkoumaných charakteristik a rovněž pro účely následného porovnání perifernosti jednotlivých sledovaných obcí mezi sebou byl použit následující vztah:

$$EI_{RD} = \frac{1}{p} \sum_{i=1}^p u_{ij}$$

kde: p je počet zkoumaných charakteristik, tj. 14.

Tímto způsobem stanovené, Tulejou (2009, s. 7) nazývané „indexy regionálních disparit“ (EI_{RD}), zpravidla nabývají záporných hodnot. Čím více se hodnota blíží nule, tím je výpočet pro obec optimálnější a obec logicky méně periferní. Pomocí výsledných indexů lze stanovit pořadí jednotlivých obcí. Na vrub lze této metodě přičíst nemožnost jejího použití tehdy, jsou-li komparovány podílové veličiny, což znamená, že prostřednictvím popisované metody nelze určit rozsah, do jaké míry region A zaostává za regionem B (Tuleja 2009). V ekonomické praxi nalezneme hned několik variant výpočtu normovaných proměnných. Např. Synek a kol. (2009) využívají k výpočtu namísto směrodatných odchylek prostý aritmetický průměr, apod.

4. Charakteristika modelového území Rožmitálska

Následující kapitola obecně charakterizuje modelové území Rožmitálska a pojednává o jeho zařazení v rámci národních a krajských rozvojových dokumentů.

4.1 Stručná geografická charakteristika modelového území Rožmitálska

Rožmitálsko se rozkládá na pomezí tří krajů – Středočeského, Jihočeského a Plzeňského, zároveň bezprostředně sousedí s Vojenským újezdem Brdy. Administrativně území přísluší ke Středočeskému kraji a spadá pod správní obvod obce s rozšířenou působností (SO ORP) Příbram. Od krajského města Prahy je vzdálené 80 kilometrů jihozápadním směrem a od Plzně 45 kilometrů na jihovýchod.

Území se rozkládá na ploše 94 km² a tvoří jej sedm obcí (Rožmitál pod Třemšínem, Bezděkov pod Třemšínem, Nepomuk, Sedlice, Věšín, Vranovice a Vševely). Přírozeným centrem a jediným městem v území je Rožmitál pod Třemšínem (viz Obr. č. 10), plnící převážnou část obslužných i administrativních funkcí pro jeho zázemí.

Obr. č. 10 – Lokalizace správního obvodu POÚ Rožmitál pod Třemšínem

Město Rožmitál pod Třemšínem je rovněž městem plnícím funkci správního obvodu obce s pověřeným úřadem (SO POÚ). Oproti ostatním obcím poskytuje o poznání větší množství služeb a možností využití, je proto důležitým jádrem regionu (Jančák 2001). Z hlediska jeho polohy se jedná o typickou vnitřní periferii (Musil, Müller 2008), i když jak tvrdí Mäger a Kiili (2006), samotná nevýhodná poloha nemusí vždy indikovat periferní a nestabilní území.

Modelové území se nachází v nížinaté oblasti podbrdského podhůří a díky blízkosti Brd představuje oblíbenou chatovou a rekreační oblast. Z důvodu kvalitního životního prostředí je území zhruba z jedné třetiny pod ochranou přírody. Západní část území (zasahující do katastrálního území obcí Nepomuk a Věšín) je od roku 1997 tvořena Přírodním parkem Třemšín, přecházející na Mladosmolivecku v Přírodní park Brdy (Kuča 2004).

Sousedství s rozsáhlým brdským lesním celkem vždy ovlivňovalo osídlení a život obyvatel na Rožmitálsku. Důležitou úlohu sehrávalo v historii lesnictví, dříve spojené s řezbářstvím či uhlířstvím, v menší míře se zde ujalo i zemědělství. Rovněž průmysl zde našel své zastoupení. Cvokařství a ruční výroba hřebíků představovaly typická domácí průmyslná odvětví na Rožmitálsku (Čáka 1978). Několik provozů zde měl i slévárenský průmysl či pivovarnictví, významnější postavení zastával průmysl železářský a později strojírenský. Od 90. let 20. století se území z hlediska průmyslu nedaří a zdejší tradiční podniky postupně zanikají (lesnický závod, truhlárna, Jitex, ad.), v lepším případě bývají odkupovány (př. Strojírny – Agrostroj odkoupeny firmou Ravak, a.s.). Nyní na Rožmitálsku fungují převážně soukromé firmy či rodinné podniky, jež ovšem kapacitně nepokryjí zdejší pracovní sílu (Šimek, Valchař 2012 in Šámalová 2013), a proto zde nalezneme i početné zastoupení živnostníků (Kolektiv autorů 2002).

Rožmitálsko je křižovatkou dvou silnic I. třídy, a to silnice I/18 směrem do Příbrami a Olbramovic, a silnice I/19 vedoucí z Nezabavetic přes Rožmitál pod Třemšínem, Tábor až do Kunštátu na Moravě (Ředitelství silnic a dálnic ČR 2005). Územím vede i železniční trať č. 204 z Rožmitálu pod Třemšínem do Březnice, kde poté navazuje na trať č. 200 (Praha-Beroun-Protivín-České Budějovice) a č. 203 (Březnice-Strakonice) – (Želpage 2015). Trať je regionálního charakteru a v současné době málo rentabilní. Spojení veřejnou autobusovou dopravou je dostačující, vedoucí převážně směrem do Rožmitálu pod Třemšínem, Příbrami, Plzně, Březnice, Benešova, Sedlčan, Mirovic či Prahy. V rámci veřejné dopravy zde funguje i služba Autotaxi, jež zajišťuje spojení do přilehlých obcí a je zajišťována městem Rožmitál pod Třemšínem společně se soukromým dopravcem (Infocentrum Rožmitál pod Třemšínem 2015).

V území žije 6 019 obyvatel s průměrnou hustotou zalidnění přibližně 64 obyv./km², což je výrazně podprůměrná hodnota ve srovnání s celorepublikovým průměrem 133,2 obyv./km² (SLDB 2011). Na venkovský charakter území poukazuje kromě řídkého zalidnění také relativně roztržštěná sídelní struktura, neboť jednotlivé obce se skládají z několika dalších základních sídelních jednotek či osad. Populačně největšími jsou město Rožmitál pod Třemšínem, kde je soustředěno 72,5 % obyvatel celého Rožmitálska, a obec Věšín s 659 obyvateli, představující

11 % obyvatelstva území (viz Tab. č. 3). Do dvou set obyvatel žije v obcích Vševely (119 obyvatel) a Bezděkov pod Třemšínem (155 obyvatel).

Tab. č. 3 – Vybrané charakteristiky obcí na Rožmitálsku

	Počet částí	Katastrální výměra (ha)		Počet obyvatel*		Hustota zalidnění (obyv./km ²)
		Abs.	% z celku	Abs.	% z celku	
Bezděkov pod Třemšínem	1	363	4	155	3	42,7
Nepomuk	1	247	3	201	3	81,4
Rožmitál pod Třemšínem	9	5 296	56	4 367	73	82,5
Sedlice	2	572	6	231	4	40,4
Věšín	2	1 706	18	659	11	38,6
Vranovice	1	623	7	287	5	46,1
Vševely	1	583	6	119	2	20,4
Celkem	17	9 389	100	6 019	100	64,1

Zdroj: *SLDB (2011), MOS (2014), vlastní výpočty a zpracování

4.2 Pozice modelového území v rozvojových dokumentech

Rozvojové dokumenty představují podklad ke koncepčnímu řešení sociálních, demografických, kulturních či hospodářských problémů v daném území (Váně 2009). Na národní úrovni formulovaná *Strategie regionálního rozvoje České republiky pro období 2014-2020* (SRR ČR 2011) hodnotící území státu na úrovni krajů zařazuje Středočeský kraj, kam Rožmitálsko spadá, na třetí místo (po Praze a Libereckém kraji), především díky jeho funkčnímu napojení na hlavní město Prahu. Dokument rovněž definuje znaky periferních oblastí a navrhuje možnosti jejich oživení, avšak konkrétní oblasti Česka jmenovitě neuvádí.

Podpoře regionálního rozvoje v krajském měřítku se věnuje *Program rozvoje územního obvodu Středočeského kraje pro období 2014-2020* (PR SK 2011). Dokument provádí kategorizaci kraje, přičemž Rožmitálsko je zahrnuto do tzv. třetí kategorie sledovaných území, tj. do kategorie rozlohou velkých okresů nacházejících se v jižní či jihozápadní části Středočeského kraje, v minulosti důležitých průmyslových center, nicméně v současnosti odkázané např. k podpoře zaměstnanosti (PR SK 2011). Dokument se rovněž věnuje tzv. specifickým oblastem, resp. z hlediska udržitelného rozvoje problematickým územím a obcím republikového či krajského významu. Specifické oblasti jsou v něm definovány jako území trpící dlouhodobě depresí a jsou často lokalizovány při obvodu kraje (PR SK 2011). Jednou z osmi vymezených oblastí je jmenovitě oblast „Brdy- Rožmitálsko“, zasahující západní část SO POÚ Rožmitál pod Třemšínem a SO POÚ Březnice, vyjma Vojenského újezdu Brdy (PR SK 2011).

Problémové oblasti z pohledu jejich hospodářského rozvoje jsou rovněž řešeny v republikovém měřítku v rámci *Politiky územního rozvoje ČR* (PÚR ČR 2008) a dále v krajském měřítku v *Zásadách územního rozvoje Středočeského kraje* (ZÚR SK 2012). Druhý jmenovaný dokument kromě jiného představuje oblasti, jež zaznamenaly v letech 1991-2006 ztrátu obyvatel, jmenovitě i Příbramsko se ztrátou 94,3 (index<99), resp. i Rožmitál pod Třemšínem se ztrátou 95,6. Dokument rovněž vymezuje specifické oblasti se zastoupením západní části okresu Příbram, kde je Rožmitálsko charakterizováno zánikem více než 15 % pracovních příležitostí, stejně tak přirozené dojížděkové centrum – město Příbram (ZÚR SK 2012).

Je rovněž potřeba předeslat, že navzdory výše uvedenému, nepříliš optimistickému rozboru situace na Rožmitálsku v rozvojových dokumentech se zdaleka nejedná o např. hospodářsky slabé (např. Jesenicko) či strukturálně postižené území, mezi něž bývají v Česku pravidelně řazeny regiony procházející restrukturalizací (např. Mostecko, Karvinsko). Okres Příbram, kam Rožmitálsko spadá, byl mezi regiony se soustředěnou podporou státu nanejvýše 1 až 2 roky, a to v letech 1992 až 1993. Z dlouhodobého hlediska se modelové území nejeví ani jako region s nadprůměrnou nezaměstnaností (SRR ČR 2006, PR SK 2006).

5. Zhodnocení území z hlediska definovaných charakteristik

Kapitola se věnuje zjištěným výsledkům jednotlivých charakteristik, na základě nichž komparuje sledované obce na Rožmitálsku mezi sebou navzájem a současně jsou zde objasněny důvody a širší souvislosti zjištěných hodnot. Stejně jako teoretická kapitola je i tato kapitola rozdělena na zhodnocení prostorových a „aprostorových“ charakteristik odděleně. Součástí kapitoly je i souhrn výsledků v podobě syntetického indexu.

5.1 Zhodnocení definovaných prostorových charakteristik

Následující podkapitola se zabývá zjišťovanými charakteristikami prostorového charakteru a přibližuje domnělé příčiny zjištěných výsledků.

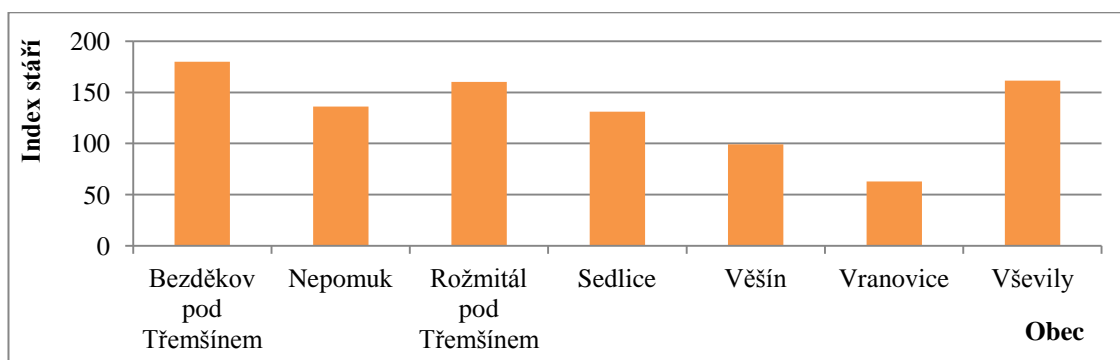
5.1.1 Index stáří

Nejvyšší index stáří (180), a tudíž i regresivní charakter obyvatelstva obce, lze zaznamenat v obci Bezděkov pod Třemšínem (viz Graf č. 1), kde populace 65 letých a starších téměř dvojnásobně převyšuje populaci do 14 let. Zmíněná obec se vyznačuje nízkým počtem obyvatel ve věku 0-14 let (kolem 10 %) a početným obyvatelstvem starším 65 let (kolem 18 % na celkovém počtu obyvatel obce). V porovnání s celorepublikovým průměrem indexu stáří (115,7) vykazuje obec Bezděkov pod Třemšínem výrazně nadprůměrnou hodnotu (VDB ČSÚ 2013). Příznivější hodnoty indexu stáří nevykazuje ani obec Vševely (161,5), ani město Rožmitál pod Třemšínem (160). Důvodem zjištěného výsledku indexu stáří v obci Vševely je možné přisuzovat obdobným příčinám jako v případě prvně jmenované obce. I zde trvale ubývá dětské složky populace a obyvatel ve věku 65 let a starších přibývá. Problém skýtá zejména stěhování produktivního obyvatelstva z venkova za lepším pracovním uplatněním či do míst výhodněji vybavených a dopravně dostupných. Obce následně nejsou atraktivní ani k trvalému bydlení mladých rodin s malými dětmi. Následkem toho vzniká začarovaný kruh neboli koncept kumulativní cirkulární kauzality (Myrdal 1957 in Musil, Müller 2008), spočívající v působení jednoho faktoru, jež posiluje další faktor, což v závěru může vést až ke stagnaci či úpadku daného regionu (Ouředníček a kol. 2011; Musil, Müller 2008). Index stáří v případě města Rožmitál pod Třemšínem může zvyšovat existující domov pro seniory, v němž mohou mít senioři hlášený svůj trvalý pobyt, a zřejmě proto ve městě najdeme kolem 20 % obyvatel důchodového věku (viz Příloha č. 4)

Obec Sedlice vykazuje index stáří 131,3, kde je až kolem 17 % poproduktivní složky obyvatelstva (druhý nejvyšší počet mezi obcemi). V obci Věšín se index stáří rovná hodnotě 99,1, přičemž pro obec vyplývá druhý nejvyšší výsledek v zastoupení dětské složky v obci ve srovnání s ostatními obcemi (kolem 17 % na celkovém počtu obyvatel).

Nejnižší hodnota indexu stáří je patrná v obci Vranovice (62,9), jejíž charakter obyvatelstva lze považovat za neprogresivnější ze sledovaných obcí. Věková složka 0-14 let zde na celkovém počtu obyvatel tvoří kolem 20 %, tj. nejvíce na Rožmitálsku, zatímco okolo 13 % představuje obyvatelstvo starší 65 let. Je patrné, že nízký index stáří odráží i přicházející mladé rodiny s dětmi, s čímž následně souvisí i zvýšená intenzita bytové výstavby (viz kapitola 5.1.6).

Graf č. 1 – Index stáří v obcích na Rožmitálsku v roce 2013

Zdroj: VDB ČSÚ (2013), vlastní výpočty a zpracování

Zjištěné výsledky na Rožmitálsku lze porovnat i se závěry Krafta a Kubeše (2011), jejichž výzkum prokazuje zvýšený výskyt starších obyvatel v důchodovém věku v mezikrajských (periferních) oblastech. Naopak v pohraničí a suburbánních obcích s dobrým dosahem většího města dokládají autoři nejméně staršího obyvatelstva. Souvislost však nelze spatřovat mezi vyšším indexem stáří a populační velikostí obce, neboť vyšší hodnoty indexu stáří byly zaznamenány v obci Bezděko pod Třemšínem, řadící se v populační velikosti k menším obcím na Rožmitálsku, ale i ve městě Rožmitál pod Třemšínem, populačně největší sledované obci.

5.1.2 Vzdělanostní index

Provedený výzkum ukázal (viz Příloha č. 1), že nejlepším výsledkem vzdělanostního indexu se vyznačují obce Vševely (72,3) a Bezděkov pod Třemšínem (69,9). Vůbec nejlepší vzdělanostní index vykazuje obec Vševely, což dokládá 9,2 % vysokoškolsky vzdělaných osob a právě vysokoškolskému stupni vzdělání je ve výpočtu příkládána ve shodě s Hamplem (2003) pětinasobná váha. Ovšem vzhledem k nepříznivým výsledkům zmíněné obce v jiných zkoumaných charakteristikách (viz dále) a její geografické poloze (viz kapitola 4) se zřejmě nebude jednat o obec představující zázemí města pro vzdělanější obyvatelstvo. Příčinu vyšší hodnoty vzdělanostního indexu lze pravděpodobně přisuzovat hodnotám, jež místní rodiny vyznávají a jichž členové mají v obci trvalý pobyt nebo zřízenou živnost. Obdobné důvody lze odhadovat i v případě obce Bezděkov pod Třemšínem, kde vzdělanostní index činí 69,9.

Město Rožmitál pod Třemšínem jistě disponuje dostatečným množstvím vzdělaných obyvatel, ovšem výslednou hodnotu může zkreslovat a do jisté míry i snižovat výše zmíněný

index stáří, daný množstvím obyvatel starších 65 let i v domově seniorů, kteří jsou do výpočtu rovněž započítáváni a kteří často nedosahují vysokého vzdělání. Tato skutečnost může být důvodem, že se město Rožmitál pod Třemšínem s hodnotou 66,4 řadí ve výsledku vzdělanostního indexu až na třetí místo.

Obce Vranovice (57,9) a Nepomuk (56,4) si jsou výsledky navzájem velice podobné. V obou případech převažuje obyvatelstvo středoškolsky vzdělané bez maturity, ve Vranovicích je ve srovnání s ostatními obcemi i početné obyvatelstvo s vysokoškolským vzděláním (až 5,9 % na celkový počet obyvatel v obci).

Mezi obce s nejnižším vzdělanostním indexem se řadí obce Sedlice (45,3) a Věšín (49,4). V obci Sedlice nalezneme 42,9 % a v obci Věšín 36,7 % středoškolsky vzdělaných osob s výučním listem. Důvodem nízkého počtu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel je zřejmě jejich odliv za lepšími pracovními podmínkami, do větších měst mimo Rožmitálsko či do jejich zázemí (Ouředníček a kol. 2011). Přitom jak zdůrazňuje Copus (2004), přítomnost a udržení vzdělané a kvalifikované pracovní síly je nezbytné pro konkurenceschopnost a rozvoj dané obce. Nejméně vysokoškolských osob (3,9 %) na Rožmitálsku žije ve jmenované Sedlici. Průměrný vzdělanostní index mezi obcemi na Rožmitálsku vykazuje hodnotu 59,7, což je v porovnání s celorepublikovým průměrem Česka (89,8) podprůměrný výsledek (SLDB 2011).

Dalším z důvodů obecně nižší vzdělanosti obyvatelstva, a o kterém také hovoří Perlín a kol. (2010), může být zděděná a historická ekonomická specializace obcí, kdy oblasti těžby, těžkého průmyslu či zemědělství byly soustředěny v Česku pouze v určitých regionech. I Rožmitálsko bylo v historii územím s koncentrací lehčího průmyslu, v menší míře zemědělstvím, a právě tyto oblasti nevyžadovaly kvalifikovanou a vzdělanou pracovní sílu, ale spíše řemeslně zručnou. Z toho důvodu se dodnes hůře uplatňuje na trhu práce a celé území dlouhodobě trpí vyšší nezaměstnaností.

5.1.3 Dopravní dostupnost centra SO ORP

Je zřejmé, že lepší dostupnost vykazují obce nacházející se nejbližší k centru SO ORP a naopak nejméně příznivou dostupnost vykazují zpravidla obce jemu nejvzdálenější (Čermák 2005). Na základě zjištěných hodnot lze konstatovat, že až na výjimky lze tvrzení L. Čermáka uplatnit i v případě obcí na Rožmitálsku. K obcím lépe časově dosažitelným a současně disponujícím vyšším počtem spojů veřejné hromadné dopravy se řadí město Rožmitál pod Třemšínem (0,58), odkud směřuje ve všední den do centra SO ORP, tj. města Příbrami, 31 autobusů a časově dosažitelné je za 18 minut (viz Příloha č. 1). Obce Sedlice (0,59) a Vranovice (0,48) těžší pravděpodobně z výhodné polohy na silnici I/18 mezi městem Rožmitál pod Třemšínem a městem Příbram, čemuž odpovídá jejich časová dosažitelnost i počet spojů směřujících k městu Příbram. Z obou zmíněných obcí jede 27 spojů hromadné autobusové dopravy do města Příbram a jejich časová dosažitelnost nepřesahuje 20 minut.

Nejméně příznivou dostupnost vykazují obce nacházející se ve větší kilometrické vzdálenosti od centra SO ORP, ležící mimo hlavní dopravní tahy a současně si lze v jejich případě povšimnout nepřímého spojení v podobě minimálně jednoho nutného přestupu na trase. Lze konstatovat, že nejhůře je město Příbram dostupné z obce Nepomuk (3,60), nacházející se ve vzdálenosti 22 kilometrů od města. Časově je dosažitelné shodně jako město Rožmitál pod Třemšínem, tedy za 18 minut, a míří odtud ve všední den 5 autobusových spojů do centra SO ORP, ovšem pouze s nutným přestupem právě ve městě Rožmitál pod Třemšínem. Ideální dostupnost nevyhází ani pro obec Vševidy (2,10), jež je od města Příbram vzdálena ze všech obcí nejdále (23 kilometrů) a je časově dosažitelná za 21 minut. Na rozdíl od obce Nepomuk do obce ovšem jezdí dvojnásobný počet spojů veřejné autobusové dopravy, a proto obec nevykazuje nejvyšší hodnotu charakteristiky. Jen o málo hůře je město Příbram dostupné z obce Bezděkov pod Třemšínem (2,00), vzdáleného 21 kilometrů od Příbrami, časově dosažitelné za 20 minut a s možností využití 10 autobusových spojů.

Navzdory tomu, že se jedná o území relativně malé, obce se nacházejí blízko u sebe a řádově v jednotkách kilometrů, ukazují se mezi obcemi nepatrné rozdíly. Z obcí mimo hlavní silniční komunikace je potřeba k cestě do centra SO ORP více než 20 minut, zatímco z obcí nejbližších řádově 10 minut. Prokázána byla tudíž souvislost s polohou obcí, nikoliv s populační velikostí obcí.

5.1.4 Dostupnost služeb

Nabídka služeb v obci je jednou z klíčových možností, jež mohou obyvatelé využívat a realizovat přímo v místě jejich bydliště, a stává se tak stabilizujícím prvkem obce (Ouredníček a kol. 2011). Z doprovodné tabulky (viz Příloha č. 1) je patrné, že nejlepší hodnotu dostupnosti služeb a občanské a technické vybavenosti vykazuje město Rožmitál pod Třemšínem, kde nalezneme zastoupení všech zkoumaných položek služeb a vybavenosti, tj. 100 %. Z tohoto důvodu je možné namítnout, že vytvořený soubor položek není zřejmě relevantní pro zkoumání vybavenosti měst. O to více však nabývá na významu v případě zkoumání malých obcí, ve kterých je přítomnosti služeb a vybavenosti potřeba věnovat zvýšenou pozornost. Větší množství služeb lze obvykle nalézt v obcích s intenzivnějším veřejným životem (Bernard 2011). V rovině obcí si nejlépe vede obec Věšín disponující šesti z devíti zkoumaných položek, tj. 66% vybaveností. Obec nabízí relativně kvalitní nabídku služeb. Jejím limitujícím faktorem je ovšem nízká vybavenost technickou infrastrukturou.

Podobného výsledku dosahují obce Bezděkov pod Třemšínem a Vranovice, obě s 44% vybaveností a dostupností služeb. Lepší vybavenost technickou infrastrukturou se ukazuje u prvně jmenované obce, naproti tomu u obce Vranovice lze zaznamenat lepší občanskou vybavenost, a to v podobě přítomné mateřské školy či hostince. Obcemi s nejméně příhodnou dostupností služeb a úrovní občanské a technické vybavenosti jsou obce Vševidy a Sedlice vykazující pouze 11 % výsledek oproti ostatním obcím.

Při pohledu na nabídku služeb lze nalézt mezi obcemi značné rozdíly. V populačně větších obcích se zpravidla nachází obchod nebo jsou pravidelně obsluhovány pojízdnou prodejnou. Podle Kubeše a Pahorecké (2000) se pravděpodobnost přítomnosti obchodu v obci úměrně zvyšuje s velikostí obce, a naopak. Autoři diskutují problematiku výskytu hostinců a restauračních zařízení, kdy na příkladě obce Kožlí u Orlíka nad Vltavou uvádějí, že malé obce, nacházející se na významných silničních tazích, dále obce významné rekreací či cestovním ruchem, bývají vybaveny právě hostinci, ovšem za jiných okolností a ve stejně populačně velkých obcích by hostinec zřejmě nevznikl. Tvrzení Kubeše a Pahorecké (2000) lze potvrdit i v případě obce Nepomuk s 22 % vybaveností. Jedná se o obec s významnou rekreační funkcí, čítající 201 trvale žijících obyvatel, bez přítomnosti prodejny, ale zato s třemi hostinci. Na přítomnost hostince jakožto důležité sociální instituce poukazují i Ouředníček a kol. (2011), podle nichž vesnice bez klasického hostince ztrácí značnou část společenských aktivit i rekreačního potenciálu. S prodejny se podle Kubeše a Pahorecké (2000) běžně setkáme v obcích od 100 až 199 obyvatel, v menších sídlech již nikoliv. Toto tvrzení platí i pro obec Vševely, charakteristickou počtem obyvatel nižším než 100 a prodejna se v obci nenachází (Fryček a kol. 2002).

Podle Ouředníčka a kol. (2011) hrají v obcích (navzdory jejich neustále snižujícímu se počtu) důležitou roli také tzv. měkké kamenné instituce, mezi které řadí např. kostel či školu. Na Rožmitálsku fungují celkem čtyři základní školy koncentrované převážně do města Rožmitál pod Třemšínem a jedna do obce Věšín. Mimořádně důležitou roli v oblasti vzdělávání, ale i sociálního a intelektuálního klimatu v obci hraje přítomnost knihovny, jakožto zdroje sociálního kapitálu (Šafr, Sedláčková 2006). Spíše menší místní knihovny lze nalézt v pěti ze sedmi zkoumaných obcí na Rožmitálsku. Pokud jde o technickou infrastrukturu, lépe jsou vybaveny populačně větší obce disponující vodovodem, kanalizací i plynovodem (obce Nepomuk a Bezděkov pod Třemšínem), zatímco populačně menším obcím chybí většinou kanalizace i plynovod (obce Sedlice, Věšín, Vranovice, Vševely).

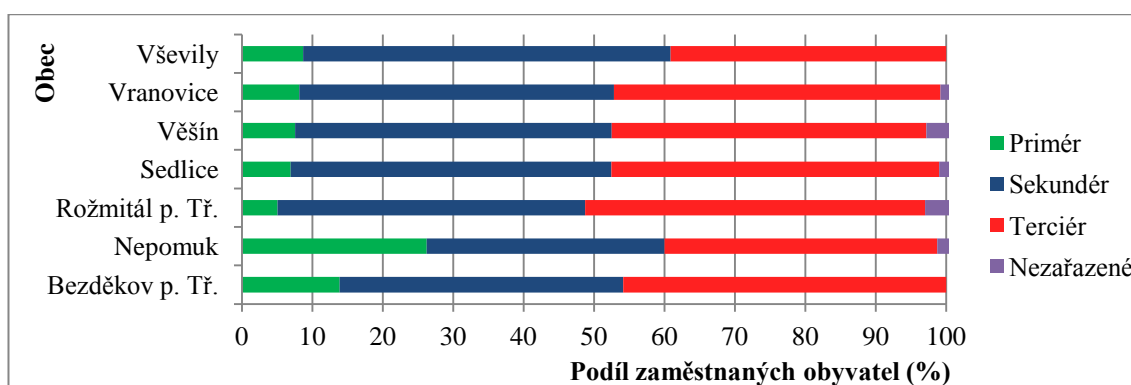
5.1.5 Progresivita ekonomické struktury

Za odvětví s nižším budoucím potenciálem lze obecně považovat odvětví zemědělství a lesnictví, případně některá odvětví zpracovatelského průmyslu (např. textilní či oděvní průmysl), jež mohou podléhat strukturálním změnám a negativně ovlivňovat situaci na trhu práce i celkovou výkonnost regionu (ČSÚ 2014¹). Ze zjištěných výsledků se Rožmitálsko vyznačuje nižší progresivitou ekonomické struktury, tj. v území lze nalézt vyšší podíl obyvatel zaměstnaných v zemědělství, lesnictví či průmyslu než ve službách. Souvislost tedy nelze hledat ve velikosti obce, ale naopak v samotné poloze Rožmitálska, čerpající z blízkosti sousedních Brd, a tudíž jisté orientaci území na řemeslné práce zejména se dřevem.

Ukazuje se, že v progresivitě ekonomické struktury nejsou mezi obcemi příliš velké rozdíly (viz Graf č. 2). Srovnatelné hodnoty vyplývají pro obce Sedlice (2,38), Vranovice (2,37)

a město Rožmitál pod Třemšínem (2,37). Je zřejmé, že do zmíněných obcí a přirozeného centra území je soustředěno nejvíce obyvatel zaměstnaných v odvětvích terciéru, kterému je ve výpočtu přikládána trojnásobná váha. Vysvětlením mohou být vhodné plochy či budovy, jimiž zmíněné obce k provozování těchto služeb disponují, a důsledkem čehož se do obcí terciérní odvětví koncentrují. Ve městě Rožmitál pod Třemšínem je 48 % obyvatel zaměstnaných v terciérních odvětvích, v obci Sedlice 46,5 % a obci Vranovice 46,3 %.

Graf č. 2 – Podíl obyvatel zaměstnaných v priméru, sekundéru a terciéru na celkovém počtu zaměstnaných obyvatel v obcích na Rožmitálsku v roce 2011

Zdroj: SLDB (2011), vlastní zpracování

Podobná situace je i v obci Bezděkov pod Třemšínem, kde progresivita ekonomické struktury vychází 2,32 a nejvíce zaměstnaných obyvatel obce je zaměstnaných v terciéru (až 45 %). Zmíněná obec vykazuje příznivý výsledek i co do přítomnosti progresivního odvětví (viz kapitola 5.2.8).

Pro obec Věšín vychází hodnota indexu 2,31 a zaměstnanost obyvatelstva v terciéru i sekundéru je velice vyrovnaná, v obou segmentech pracuje téměř 45 % obyvatelstva obce, zatímco pouze 8 % v priméru. O jednu setinu nižší výsledek pak vyplývá pro obec Vševely (2,30), kde přibližně 52 % obyvatel pracuje v sekundéru. Příčinou takového výsledku může být dle metodiky této práce zařazení dopravních odvětví právě do sekundéru. V obci totiž působí subjekty orientované na dopravní odvětví či logistiku, čerpající z výhodné polohy obce na silnici I/19 spojující Nezvěstice – Tábor a představující významnou místní silniční komunikaci.

Specifickým případem je obec Nepomuk, v níž je patrná nejnižší hodnota sledovaného indexu a současně poměrně vysoký podíl obyvatel zaměstnaných v priméru (26 %) ve srovnání s ostatními obcemi. Vysvětlením takového výsledku může být obklopenost obce brdskými lesy a s nimi (již historicky) spojeným zaměstnáním v lesnictví. Podle Musila a Müllera (2008) značí vysoká zaměstnanost v priméru periferní oblast a autoři označují taková území za „zemědělský venkov“.

5.1.6 Intenzita bytové výstavby

Rozhodnutí zřídit si dům či koupit byt je jedním ze stěžejních rozhodnutí a investic v životě člověka, a proto bývá konkrétní místo pečlivě zvažováno (Blažek, Netrdová 2012). Kromě trendu výstavby nových domů či bytů v suburbiiích a v zázemí velkých měst můžeme zaznamenat i posun ve výstavbě do venkovských oblastí, kam také v posledních letech dochází k migračním tendencím převážně seniorů či mladých rodin s malými dětmi. Bičík (2002) na příkladě Neveklovska vysvětluje, že díky nedostatku cenově dostupných bytů či pozemků v širším okolí města Prahy lidé směřují i do venkovských oblastí s dobrým dopravním spojením a dostupnou dojížděkovou vzdáleností do města. Totožný trend lze předpokládat i v obci Sedlice, kde byla v letech 2009 až 2013 intenzita bytové výstavby 6,9 bytů (viz Příloha č. 1). Obec s trvalými 231 obyvateli zaznamenává přeměnu na moderní a atraktivní obec pro mladé rodiny s dětmi, investuje do rozvoje obce, renovuje a rozšiřuje strukturu poskytovaných služeb. Dále obec disponuje dobrým dopravním spojením jak do města Rožmitál pod Třemšínem, tak do města Příbram, odkud pak lze řádově do 45 minut dojíždět automobilem i do Prahy. V obci se nachází více než 19 rekreačních chalup a chat. Právě chatařské oblasti a původní rekreační objekty využívají ve shodě s Bičíkem (2002) noví obyvatelé k přestavění na objekt k trvalému bydlení nebo si ve stejném místě pořídí pozemek pro stavbu domu, jehož cena je mnohem nižší než v jiných lukrativních částech Česka. Z jiného úhlu pohledu lze také hovořit o tzv. amenitní migraci, jejímž cílem nejsou ekonomické důvody, nýbrž migrace za lepším životním prostředím (Fialová, Vágner 2005). Z tohoto důvodu dochází, v byt' malých obcích, k rozšiřování služeb a občanské vybavenosti a nadále v nich převažuje obytná funkce nad funkcí rekreační.

Do rozvoje obce investují i obce Bezděkov pod Třemšínem a Nepomuk. V obci Bezděkov pod Třemšínem se hodnota intenzity bytové výstavby pohybuje na úrovni 6,5 bytů, méně pak v obci Nepomuk s 6 byty. Obě obce patří k perspektivním z důvodu kvalitního životního prostředí, ale na rozdíl od obce Sedlice se potýkají s nevýhodnou dopravní polohou, a tudíž mohou být méně atraktivní pro trvalé bydlení mladých obyvatel. Lákavými však o to více mohou být pro příchod seniorů, kteří již nejsou nuceni pravidelně dojíždět za prací, nejsou vázaní na město a mají jiné preference než mladí lidé (Ouředníček a kol. 2011).

Nejnižší hodnoty charakteristiky byly odhaleny u obce Vranovice (2,8) a města Rožmitál pod Třemšínem (2,2). Lze se domnívat, že výsledek potvrzuje preferenci obyvatel k výstavbě a přestavbě bytů na malých obcích mimo město. Ukazuje se, že v preferenci pro výstavbu bytů nehraje roli velikost obce, ale spíše její dopravní napojení, technická a občanská vybavenost či sociální klima v obci.

5.2 Zhodnocení „aprostorových“ charakteristik

Následující podkapitola se zabývá charakteristikami „aprostorového“ charakteru a vysvětluje jejich vzájemné souvislosti.

5.2.1 Stabilita zastupitelstva

Vykonávání správy a řízení obce stálým zastupitelstvem v delším časovém období je podle Perlína (2000) významně důležité zejména z pohledu uspokojivého dlouhodobého vývoje obce, ovšem za té podmínky, že je správa vykonávána dobře. Dle názoru zmíněného autora je stabilní zastupitelstvo obce klíčem k předcházení budoucího přehodnocování zásahů, např. v budování technické infrastruktury, apod.

Nejvyšší stabilitu zastupitelstva mezi obcemi lze vidět u obce Bezděkov pod Třemšínem a obce Sedlice (viz Příloha č. 2), ve kterých bylo znovuzvoleno průměrně pět zastupitelů ze sedmi, tj. vykazují 71% stabilitu zastupitelů. O jeden procentní bod nižší výsledek je patrný u obce Nepomuk. Možným vysvětlením vyšší stability místních zastupitelstev může být obecně nízký zájem obyvatel o participaci v místní veřejné správě. Navíc obyvatelé menších obcí se mezi sebou lépe znají a nebudou zřejmě tak často vyžadovat změnu zastupitelstva, zatímco ve větších městech může být obměna zastupitelstva častější a také těžší být do lokální veřejné správy zvolen. Výsledek stability zastupitelstva ve městě Rožmitál pod Třemšínem (69,5 %) naznačuje, že i zde se zastupitelé těší relativní stálosti.

Nepatrně nižší hodnoty a zajímavý trend lze zaznamenat u obcí Vranovice (57,1 %) a Vševily (50 %), kde bylo v roce 2010 zvoleno pět, resp. šest, zastupitelů ze sedmi, ovšem v roce 2014 se zastupitelstvo obměnilo a byli znovuzvoleni pouze dva zastupitelé ze sedmi. Tento výsledek může poukazovat na výkyv ve stabilní veřejné správě, jelikož samospráva obce je měněna po čtyřleté periodě a během této doby může docházet k zásadním výkyvům v působení zastupitelů (Bernard 2011). Setrvalé tendence je možné si všimnout u obce Věšín, kde bylo v obou zkoumaných volebních obdobích zvoleno šest z jedenácti zastupitelů a místní stabilita zastupitelstva je tudíž obou obdobích 54,5 %.

Stabilita zastupitelstva se do jisté míry projevila v souvislosti s velikostí jednotlivých obcí Rožmitálska. V menších obcích cca do 200 obyvatel s pěti až sedmi zastupiteli v lokální veřejné správě se projevila poměrně vysoká stabilita zastupitelstev. Podle Perlína (2000) na menších obcích není mezi obyvateli, resp. zastupiteli taková soutěživost jako ve městech a zastupitelé zde mezi sebou lépe vycházejí, častěji se i lépe obyvatelé v obci znají. Jak uvádí Bernard (2011), stabilita zastupitelstva souvisí s dosaženým vzděláním zastupitelů, přičemž zastupitelé s vyšším vzděláním jsou proměnlivější. Tomuto tvrzení ovšem oponuje Illner (2001 in Pileček 2011), podle něhož je důležitější dobrá morálka a znalost místních problémů nežli formální vzdělání zástupců místní veřejné správy. Reálná souvislost vzdělání zastupitelů a jejich stability však přesahuje cíle práce a nebyla blíže ověřována.

5.2.2 Participace žen v lokální veřejné správě

Charakteristika sledující participaci žen v lokální veřejné správě signalizuje zájem žen o politické dění a odráží stav genderové politiky v konkrétní obci (Rakušanová 2005). Z několika málo dosud provedených výzkumů (např. Čada 2009) vyplývá, že se ženy na místní úrovni veřejné správy těší relativně vysoké důvěře a jejich účast v lokální politice je hojnější než ve vysoké (národní) politice. Běžně se ženy objevují v lokálních zastupitelstvech menších obcí nežli ve velkých městech, kde bývá větší konkurenční prostředí (Čada 2009; Gelnarová 2010). Zastoupení žen v místním zastupitelstvu je obvyklé i v obcích na Rožmitálsku a nejvyšší participace žen mezi obcemi byla prokázána v případě obce Sedlice, kde ženy tvoří až 42,9 % z celkového počtu zvolených zastupitelů v komunálních volbách v letech 2010 a 2014 (viz Příloha č. 2). V roce 2010 představovaly ženy dvě členky ze sedmi zastupitelů, zatímco v roce 2014 to již byly čtyři ženy ze sedmi členů zastupitelstva. V obci tudíž panuje přívětivá genderová politika i z toho důvodu, že v čele obce stojí právě žena. Díky aktivní participaci žen má obec možnost otevřeně se věnovat a řešit témata, jež se právě žen, jejich uplatnění na trhu práce či jejich dětí dotýkají (Gelnarová 2010).

V obci Věšín v obou sledovaných letech komunálních voleb byly čtyřmi členkami z jedenácti členů zastupitelstva ženy a představovaly tak 36,4% participaci žen. Podobné hodnoty vykazují i obec Nepomuk (30 %), Bezděkov pod Třemšínem (28,6 %) a Vranovice (28,6 %), kde se průměrně v zastupitelstvu participovala jedna až dvě ženy na celkovém počtu zastupitelů. Podle Rakušanové (2005) má účast žen v lokální veřejné správě souvislost s počtem ekonomicky aktivních žen v obci a s jejich dosaženým vzděláním. Výzkum této bakalářské práce však tuto souvislost nepotvrdil.

Nejméně příznivá situace byla zjištěna v obci Vševely, kde se ženy na zastupitelstvu obce podílejí 7,1 %. V roce 2010 zde nebyla členkou zastupitelů žádná žena, v roce 2014 potom jedna žena ze sedmi členů zastupitelstva.

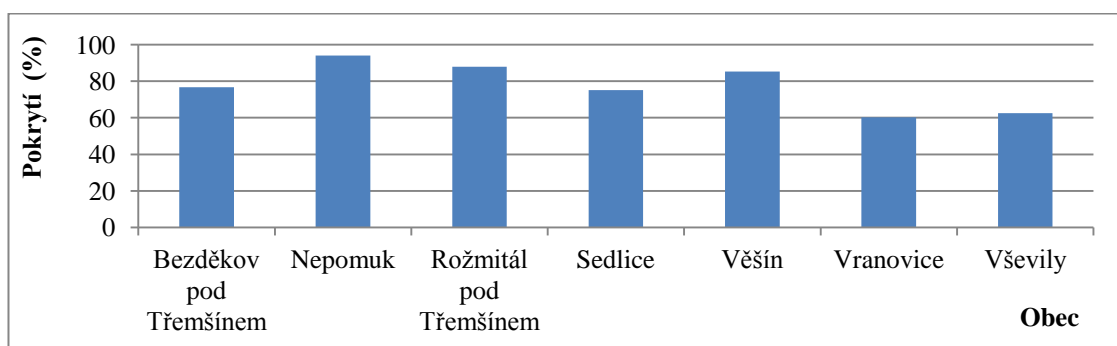
Ačkoliv jsou vidět mezi obcemi výrazné rozdíly, v majoritě obcí na Rožmitálsku tvoří ženy přirozenou součást lokálního politického milieu, jen v menšině obcí se ženy teprve začleňují do lokální veřejné správy. Příjemným zjištěním je, že se nevyskytuje případ, kde by členy zastupitelstva byly v obou sledovaných volebních obdobích výhradně muži. Důvody nízké účasti žen na veřejné správě mohou být různé. Vliv mohou hrát hodnoty dané naší společností, tedy obecně malá účast obyvatelstva na veřejném dění či nedůvěra k lidem vstupujícím do politiky (Gelnarová 2010; Občanská společnost 2008).

5.2.3 Pokrytí signálem mobilních operátorů

Logickým cílem mobilních operátorů je dosažení co nejvyššího pokrytí na území konkrétního státu. Ačkoliv mobilní operátoři působící v tuzemsku pracují na zlepšení pokrytí, ani jedna ze tří dostupných sítí nepokrývá sto procent území a nadále existují „bílá místa“

potýkající se s nulovým signálem. Pokrytí souvisí s více faktory i matematickými výpočty pokrytí, přičemž platí, že nejlepší pokrytí bývá zpravidla ve městech, a naopak mobilní signál často chybí v málo osídlených oblastech, odlehlých místech národních parků či chráněných územích (Mobil iDNES 2008). Pokrytí území souvisí s atraktivitou či neatraktivitou území (blíže Havlíček, Chromý 2001). Příkladem spíše slabého pokrytí mobilním signálem je i oblast Rožmitálska (viz Graf č. 3), kde pokrytí mezi třemi zde působícími operátory je průměrně 76,7 %, což představuje v porovnání s 95,6% celorepublikovým průměrem pokrytí podprůměrnou hodnotu (ČTÚ LTE 2014). Nejlepším pokrytím mobilním signálem disponovala k 31. 12. 2014 obec Nepomuk (94 %), jež podle využitých dat LTE ČTÚ u dvou ze tří operátorů dosahuje pokrytí dokonce 100 % katastrální výměry obce. Obec se nachází v bezprostředním sousedství s Vojenským újezdem Brdy, což současně popírá výše uvedené tvrzení, že obce nacházející se v blízkosti chráněných a odlehlých oblastí mají mobilní signál nedostatečný. Na stranu druhou se jedná o obec nacházející se nejbližší dvěma vysílačům, a to na vrchu s názvem „Praha“ a částečně v Příbrami – hvězdárně (Mapa vysílačů 2015), což výše uvedené 100% pokrytí vysvětluje. Podobný důvod relativně vysokého pokrytí má i nedaleká obec Věšín, kde je průměrné pokrytí mobilním signálem 85,2 %.

Graf č. 3 – Průměrné pokrytí signálem mobilních operátorů v obcích na Rožmitálsku k 31. 12. 2014

Zdroj: LTE ČTÚ (2014), vlastní zpracování

Rožmitál pod Třemšínem se může chlubit průměrným pokrytím 87,9 %, z čehož nejlepší pokrytí poskytuje Mobilní operátor 3 (96 %), naopak nejslabší Mobilní operátor 2 (78,3 %). Největší disproporce lze spatřit v případě obce Sedlice s průměrným pokrytím 75,2 %, a to s pokrytím až 100 % u Mobilních operátorů 1 a 3, zatímco s 25,5% pokrytím v případě Mobilního operátora 2. Lze se domnívat, že příčinou je slabý dosah odpovídajícího vysílače, avšak spolehlivý výklad příčiny zmíněného nízkého pokrytí by vyžadoval detailnější šetření. Podobná disproporce je znatelná i u obce Bezděkov pod Třemšínem s průměrným pokrytím 76,8 %. Nejslabší pokrytí vykazují obce Vševely (62,5 %) a Vranovice (60,2), přičemž ve druhé

jmenované obci je dokonce nulové pokrytí jednoho ze sledovaných operátorů. Lze tedy říci, že se zvyšující se vzdáleností od vysílačů klesá i pokrytí signálem mobilních operátorů.

Vzhledem k použitým neoficiálním datům k výpočtu této charakteristiky lze výše uvedené hodnoty považovat spíše za orientační, stejně tak důvody za zhruba vysvětlující příčinu zjištěného pokrytí. Obecně lze důvod nižšího či žádného pokrytí v některých částech Rožmitálska přičíst absenci vysílačů, které by dopomohly lepšímu pokrytí signálem či sdílení vysílačů navzájem s ostatními operátory. Otázkou zůstává, do jaké míry se operátorům výstavba nových vysílačů ekonomicky vyplatí. Dalším možným faktem může být doznívající vliv blízkosti Vojenského újezdu Brdy. Oblast Příbramska lze totiž označit jako oblast, kde bylo pokrytí signálem instruované mobilními operátory mezi posledními oblastmi v Česku. Podle Havlíčka a Chromého (2001) je zájem operátorů v první řadě pokrýt hustě zalidněná a prosperující území, dále pokrytí dopravních os mezi centry a teprve v poslední fázi lze hovořit o napojení na periferní oblasti. Příčinou může být také specializace operátorů spíše na zkvalitnění služeb a rozšíření např. mobilního vysokorychlostního internetu, nikoliv kvantitativní rozšíření signálu do „bílých“ míst.

5.2.4 Vybavenost domácností počítačem s připojením k internetu

V nynější moderní době, kdy je možnost připojit se k internetu nedílnou součástí společnosti 21. století a připojit k internetu se dá i pomocí mobilního telefonu, může charakteristika sledující podíl domácností s počítačem s připojením k internetu, navíc s ohledem na rychlý dynamický vývoj moderních informačních technologií, působit zastarale (viz také Pileček, Jančák 2010). Je však potřeba podotknout, že zkoumané území je venkovského rázu a s početným starším obyvatelstvem, a proto i zde stále nalezneme jak domácnosti bez připojení k internetu, tak domácnosti bez přítomnosti samotného počítače.

Ačkoliv nejsou mezi obcemi patrné významnější rozdíly a výsledky poukazují na obce navzájem si podobné (viz Příloha č. 2), nejvyšší hodnotu 57,3 % mezi obcemi vykazuje obec Vranovice, vykazující současně nadprůměrnou hodnotu v porovnání s 53% celorepublikovým průměrným výsledkem (ČSÚ 2011). Oproti ostatním obcím lze souvislost hledat ve zjištěném nízkém indexu stáří a nižším počtu obyvatelstva staršího 65 let, jež mnohdy počítač nevlastní, a naopak vyšším počtem obyvatel do 14 let, kteří s počítačem pracují často. Je možné se domnívat, že hodnota také souvisí s koncentrací služeb a terciérního odvětví v obci (viz kapitola 5.1.5), k jejichž efektivnímu fungování je počítač s internetem zapotřebí. Obdobnou příčinu si lze vysvětlit i u obce Bezděkov pod Třemšínem (52,9 %), kde má odvětví terciéru rovněž významné postavení a v terciérním odvětví pracuje až 45 % obyvatel obce. Neplatí zde ovšem potenciální souvislost s nízkým indexem stáří či nižším počtem staršího obyvatelstva – v obou případech vykazuje obec Bezděkov pod Třemšínem spíše nepříznivé výsledky. Důvody zjištěného výsledku je proto podle Copuse (2004) nutné hledat jinde, např. v souvislosti

s nízkým výskytem subjektů progresivního odvětví či obecně s mírou podnikatelské činnosti v obci.

Nejnižší hodnoty vycházejí pro obce Nepomuk a překvapivě i pro obec Věšín, kde vychází shodná hodnota 47,2 %. Obě obce se nacházejí v blízkosti Vojenského újezdu Brdy a zahrnují i osady s vyšším počtem trvale neobydlených domů pro druhé bydlení, jejichž trvalou součástí počítač obvykle není.

5.2.5 Podíl nestátních neziskových organizací

NNO zastupují nezbytnou součást občanského sektoru. Své zastoupení mají i v rožmitálských obcích, kde nejvyšší podíl vykazuje obec Sedlice s 7,3 % NNO na celkovém počtu registrovaných subjektů v RES v obci (viz Příloha č. 2). Pomineme-li honební společenstva jednotlivých sídel obce a místní tradiční spolky, vyskytuje se zde i pobočný spolek ekologicky zaměřené organizace. Obec vykazuje z hlediska aktivity dlouhodobě vysokou úroveň, což potvrzuje i Fryček a kol. (2002).

Za zmíněnou obcí se s 5% výsledkem nachází město Rožmitál pod Třemšínem, poskytující spolu s jeho sídly pestrou mozaiku NNO, potažmo zájmových spolků. V obci Věšín bylo zaznamenáno 4,4 % NNO v přepočtu na celkový počet subjektů v RES a podobný výsledek ukazují i obce Vranovice (3,9 %) a Vševely (3,8 %). Je patrné, že NNO v obcích existují a reálně fungují, avšak ve větší míře plní spíše funkci zájmových spolků. Na posledních příčkách hodnocení se umístily obce Bezděkov pod Třemšínem (3 %) a obec Nepomuk (2 %). Pozitivním zjištěním je shledání minimálně jedné NNO v každé obci.

Zjištěné výsledky však nelze považovat za definitivní, navíc mohou být ovlivněny např. populační velikostí či jinými specifiky konkrétní obce. Dále charakteristika nevypovídá o skutečné aktivitě těchto organizací ani o jejich činnosti, nýbrž zprostředkovává pohled na pestrost a prostou přítomnost občanského sektoru v obci. Podle Pilečka a Jančáka (2010), zkoumajících počet NNO v okresech Česka, je vhodnější se zaměřit místo počtu NNO na jejich konkrétní činnost. Nabízí se také možnost zabývat se touto problematikou nikoliv okamžikově, ale z pohledu změn – zda NNO v obcích ubývá či přibývá. Hodnoty mohou být v čase ovlivněny i legislativními úpravami a vzhledem k nejasné metodice vymezení NNO v institucích v Česku nelze vyloučit, že některé zájmové spolky fungující v obcích se kryjí s místními NNO, kde je tudíž potřeba hledat vzájemné souvislosti. Nízký výskyt NNO v obci může být ovlivněn i nedostatečným systémovým opatřením, jež by usnadnil vznik a samotnou existenci občanských iniciativ či NNO v obcích (Vláda ČR 2015). Legislativní změny pro NNO totiž nelze vytvářet „od stolu“, ale je potřeba být součástí dané komunity v obci. Hlubší analýza by však znamenala větší znalost obcí a problémů, jež aktuálně obce řeší či řešila v minulosti, a z důvodu kterých v nich dané NNO vznikly.

5.2.6 Podíl zájmových spolků

Za účelem kvalitního fungování obce je důležitá přítomnost aktérů a institucí, schopných organizovat společenské aktivity, což bývají především lidé organizovaní v různých občanských sdruženích a spolcích (blíže Kůsová 2013). Příkladem dodnes existujících spolků na venkově jsou sbory dobrovolných hasičů, jež stále fungují v šesti ze sedmi obcí na Rožmitálsku. Nadále fungujícím spolkem bývá často i honební společenstvo (ve třech ze sedmi sledovaných obcí) a také tělovýchovná jednotka (ve dvou obcích ze sedmi).

V obcích převládají historicky tradiční spolky a přítomnost nových či méně tradičních spolků je spíše výjimečná. V přepočtu na tisíc obyvatel vykazuje nejvyšší počet zájmových spolků obec Sedlice s hodnotou 12,99 (viz Příloha č. 3). Obec se jeví jako aktivní z důvodu existence kromě výše zmíněných tradičních spolků i neoficiálním spolkem zaměřeným na tradice. Potěšujícím zjištěním je, že ač se jedná o obec poměrně velikostně malou, v počtu zájmových spolků předčí i centrum Rožmitálska, u kterého se jevil předpoklad, že zájmových spolků v přepočtu na tisíc obyvatel bude poskytovat obyvatelům nejvíce. Vyšší podíl zájmových spolků v obci může být podle Bernarda (2011) spjatý s vyšším podílem obyvatel pracujících v místě bydliště, díky němuž mezi obyvateli vznikají intenzivnější interakce, resp. síť interakcí, a jež prostřednictvím jsou vytvářeny příznivější podmínky pro rozvoj komunity.

Druhá v pořadí a vycházející o poznání s nižším výsledkem je obec Vševely, kde je zájmovým spolkem sbor dobrovolných hasičů a v přepočtu na tisíc obyvatel obec vykazuje hodnotu 8,40. Obec Věšín (7,59) s 659 obyvateli se může chlubit dvěma sbory dobrovolných hasičů, dále honebním společenstvem a dvěma oddíly tělovýchovné jednotky. Podobných hodnot dospěly i město Rožmitál pod Třemšínem (6,64) a obec Bezděkov pod Třemšínem s hodnotou 6,45. Lze se domnívat, že Rožmitál pod Třemšínem adekvátně pokrývá potřeby obyvatel a nabízí pestrou nabídku spolků pro obyvatele jako např. Kynologický klub, Klub vojenské historické techniky či Klub leteckých modelářů.

V obci Vranovice nalezneme výhradně sbor dobrovolných hasičů, a proto podíl zájmových spolků v přepočtu na tisíc obyvatel vychází 3,48. Nejméně příznivý výsledek má obec Nepomuk, kde reálně nefunguje žádný zájmový spolek, a proto pro obec vychází výsledná nulová hodnota. Bernard (2011) upozorňuje, že počet spolků v obci může souviset s množstvím investičních dotací, jež obec získala. Některé dotace mohou být vázány na přítomnost spolků či občanských aktivit v obci a následně vytvářejí i nové pracovní příležitosti. Dlouhodobě je v souvislosti s rozvojem venkova vyzdvihována přítomnost a aktivita zájmových spolků ve venkovských obcích, neboť různé akce jsou z jejich iniciativy v obcích pořádány a uskutečňovány (Perlín 2004). Jmenovaný autor zároveň dodává, že prostý počet spolků v obci zdaleka nevyovídá o jejich aktivitě, což může být námětem pro další zkoumání v otázce zájmových spolků a sociálního kapitálu na venkově.

Zájmové spolky lze chápat jako organizace občanského sektoru a období nestátních neziskových organizací. Jak již bylo výše uvedeno, nelze vyloučit, do jaké míry se tento ukazatel ve výzkumu kryje s výše uvedeným ukazatelem sledující počet nestátních neziskových organizací, a tudíž je potřeba v nich hledat spojitost.

5.2.7 Členství subjektů v Okresní hospodářské komoře (OHK)

Členství v hospodářských či jiných komorách je prestižní záležitostí a členové komor jsou jak v tuzemsku, tak v zahraničí uznávanými a respektovanými subjekty. Zatímco v sousedních státech jako je Rakousko či Německo je členství v hospodářské komoře povinné, v Česku je registrace založena na dobrovolnosti a podléhá členskému poplatku (Hospodářská komora 2015). Z tohoto důvodu se jedná o specifickou a zvláště vhodnou charakteristiku ke zkoumání perifernosti, a která současně do jisté míry svědčí o rozvoji území. Zájem o členství v hospodářské komoře lze očekávat u proaktivních subjektů, jejichž snahou je navázat kontakty se širší podnikatelskou veřejností a zájem dostat se k informacím. Není zřejmě překvapením, že nejpříznivější situace se ukazuje ve městě Rožmitál pod Třemšínem (viz Příloha č. 2), kde se nachází tři členské subjekty z celkového počtu čtyř členských subjektů na Rožmitálsku a celkově tak představují 1,5 % z celkového počtu subjektů OHK příbramské pobočky. O jednom registrovaném členu lze hovořit ještě v případě obce Věšín, představujícím 0,5 % subjektů registrovaných v OHK v Příbrami. V ostatních sledovaných obcích lze sice nalézt další podnikatelské subjekty, ty ovšem prozatím nejsou členy hospodářské komory a pro ně je výsledná hodnota této charakteristiky nulová.

Podle Copuse (2004, 2006) mohou malé a střední podniky překonat svou nevýhodnou polohu právě díky rozvoji těchto podnikatelských sítí, získat více zákazníků a přispět k rozvoji lokálních a zahraničních trhů a inovací. Otázkou zůstává (a jež nebyla v této práci hlouběji zkoumána) samotná míra podnikatelské aktivity na Rožmitálsku či důvody, jež odrazují lokální podnikatele od členství v hospodářské komoře. Můžeme se tedy domnívat, že determinujícím faktorem členství je nedostatečná motivace k vytváření podnikatelských sítí ze strany subjektů.

5.2.8 Podíl subjektů v progresivních odvětvích terciéru

Segment progresivního odvětví se od 90. let 20. století značně rozvíjí a stává se jedním ze stěžejních prvků zvyšování konkurenceschopnosti a rozvíjení nových ekonomických příležitostí (Blažek 2002). Nadále platí, že progresivní odvětví se zpravidla koncentrují do oblastí větších měst, zatímco s velkým zpožděním přicházejí do venkovských a periferních oblastí, což má za následek prohlubování či vznik dalších nerovnoměrností v jejich rozložení (Němec 2010; Novák, Netrdová 2011). Tuto tendenci lze zpozorovat i na Rožmitálsku, kde nejvyšší hodnotu zkoumané charakteristiky mezi obcemi vykazuje obec Bezděkov pod Třemšínem s výsledným podílem 0,27 (viz Příloha č. 3), přičemž průměrný celorepublikový výsledek vychází 0,25 (VDB ČSÚ 2013). V obci působí osm subjektů progresivního odvětví

terciéru, představující 26,6 % ekonomických subjektů v obci. Z toho desetiprocentní část subjektů je zaměřena na činnost pojišťovnictví a bankovníctví, naopak nejnižší tříprocentní část na oblast činnosti nemovitostí, kam se řadí i inženýrské stavitelství, výstavby budov či specializované stavební činnosti (CZ-NACE 2015). Výsledek je poměrně logický, neboť zmíněná obec vykazuje druhý nejlepší výsledek indexu vzdělanosti, a tudíž disponuje vzdělanou a kvalifikovanou pracovní silou. Podle Němce (2010) i Ouředníčka a kol. (2011) jsou progresivní služby vázány na místo, kde se vyskytuje kvalitní a kvalifikovaná pracovní síla, což se potvrzuje i v případě výzkumu u obce Bezděkov pod Třemšínem. Výše uvedený výsledek poukazuje na progresivní obec, jež se nebojí realizovat inovativní řešení a snaží se přitáhnout a udržet podnikatele (Němec 2010).

Nižší hodnocení plyne pro obec Věšín (0,18) těsně následovanou městem Rožmitál pod Třemšínem (0,17). V obci Věšín tvoří přibližně 18,5 % subjekty kódu M, tj. z oblasti ostatních profesních, vědeckých a technických činností. Do této kategorie lze např. zařadit povolání překladatelské a tlumočnické činnosti nebo fotografické či specializované návrhářské činnosti (CZ-NACE 2015). Zjištěný výsledek jde vysvětlit zřejmě tím, že ačkoliv obec nedisponuje vysokým indexem vzdělanosti jako předcházející obec, vykazuje zato kvalitní vybavenost službami a dobrou dopravní dostupnost. Ve shodě se Slachem a kol. (2008) jsou totiž důležitými lokalizačními faktory pro umístění kreativního a progresivního odvětví kromě jiného i velikost obce, její funkce a dopravní dostupnost. Uvedené lokalizační faktory je možné vztáhnout i na město Rožmitál pod Třemšínem, kde působí v progresivním odvětví 176 z celkového počtu 1021 ekonomických subjektů, tj. 17,24 % z celkového počtu subjektů. Největší počet z nich se zabývá oblastí technické a vědecké činnosti (53,4 %), nejméně naopak oblasti ICT (4 %). Do sektoru služeb ICT může být podle klasifikace CZ-NACE (2015) řazen jak samotný sektor služeb, zaměstnání s ním spojená, tak i zpracovatelský průmysl v podobě výroby počítačových komponent či jejich opravy. I město Rožmitál pod Třemšínem jistě disponuje vzdělaným obyvatelstvem, ovšem jak již bylo výše uvedeno, hodnotu může zkruslovat vyšší index stáří a početné starší a méně vzdělané obyvatelstvo přítomné v městském domově seniorů.

Podobné výsledky vykazují i obce Vševely (0,16) a obec Nepomuk (0,15). Zatímco v obci Vševely převládají subjekty angažující se v technické a vědecké činnosti či nemovitostech (až 16 %), nenalezneme zde žádné subjekty angažující se v ICT odvětvích ani v peněžnictví či pojišťovnictví. V obci Nepomuk je to naopak.

Nejnižší hodnoty vyplývají pro obce Sedlice (0,13) a Vranovice (0,12). V Sedlici dominují profesní a vědecké činnosti (5 z 10 celkového počtu subjektů), ve Vranovicích peněžnictví a pojišťovnictví (6 z 9 celkového počtu subjektů). Obě obce vykazují nízký index vzdělanosti, ale zato vysoký podíl domácností s počítačem s připojením k internetu. Nepříznivou situaci pro koncentraci progresivních odvětví může ovlivňovat nedostatek odběratelů a dodavatelů v důsledku konkurenčního prostředí sousedních měst Rožmitálu pod Třemšínem či Příbrami (Slach a kol. 2008).

Ze zjištěných výsledků nelze zcela potvrdit souvislost o soustředění progresivních odvětví do větších obcí a naopak. Jejich rozložení je velice nerovnoměrné, závisující jak na dopravní dostupnosti obcí, kvalifikované a vzdělané pracovní síle, tak na příhodném podnikatelském a inovativním prostředí v obci a vstřícnosti veřejného sektoru k podnikatelským aktivitám (Slach a kol. 2008).

5.3 Souhrnný syntetický index

Kromě samotné kvantifikace jednotlivých zkoumaných charakteristik a hodnocení rozdílů mezi sledovanými obcemi je účelem této bakalářské práce identifikace periferních obcí na Rožmitálsku. K nalezení takových obcí byl využit souhrnný syntetický index, umožňující vyjádřit zjištěné hodnoty takovým způsobem, kdy je možné komparovat jednotlivé obce mezi sebou. Syntetický index, blíže popsany v kapitole 3, je daný jako podíl součtu normovaných proměnných jednotlivých zkoumaných charakteristik zjišťovaných za jednotlivé obce a prostého počtu zkoumaných charakteristik, tj. čtrnácti. Na tomto místě je rovněž vhodné znovu připomenout, že periferní oblasti byly vymezeny na základě specifických ukazatelů, jejichž kombinací a za pomoci metody normované proměnné došlo ke zjištění finálních výsledků. Perifernost je však komplexní fenomén (Mäger, Kiili 2006), ve kterém nepochybně působí i jiné faktory, než kterým se věnoval výzkum této bakalářské práce, a kterým v této práci nebyla věnována hlubší pozornost.

Z pohledu souhrnných syntetických indexů, jež byly pomocí výpočtů přiřazeny jednotlivým obcím, lze v modelovém území Rožmitálska poměrně jasně vnímat, že perifernější obce se nacházejí při okrajích území Rožmitálska, zatímco směrem ke středu sledovaného území perifernosti v obcích ubývá. Nejvíce periferními lze označit obce Nepomuk a Vševely, řadící se v měrou obce i populační velikostí spíše k menším obcím na Rožmitálsku. Nejvyšší hodnotu syntetického indexu lze zaregistrovat u obce Nepomuk (-2,12), nacházející v nejsevernějším cípu území Rožmitálska. Obec lze charakterizovat nedostatečnou dopravní dostupností, absencí zájmových spolků a sdružení či nízkou občanskou a technickou vybaveností. Naopak ve srovnání s ostatními obcemi disponuje zmíněná obec nadprůměrným pokrytím signálem mobilního operátora a relativně stabilním zastupitelstvem. Rozdílné problémy jsou zřejmé u obce Vševely (-2,07) nacházející se naopak v jižní části Rožmitálska, kde vychází v přepočtu na tisíc obyvatel relativně vyšší podíl zájmových spolků a nejvyšší index vzdělanosti mezi sledovanými obcemi. Hůře si obec Vševely vede z hlediska indexu stáří a dopravní dostupnosti, nenajdeme zde příliš stabilní zastupitelstvo ani kvalitní pokrytí signálem mobilního operátora. Provedené srovnání svědčí o specifických rysech obou obcí, jež brání jejich rozvoji a pomoc z vnějšku je u nich proto namístě.

Relativně výhodnější pozici v území oproti výše zmíněným obcím mají obce Věšín, Bezděkov pod Třemšínem a Vranovice. Je to způsobené jejich menší vzdáleností od přirozeného

centra území a v případě obcí Vranovic a Věšina i jejich lepším dopravním napojením prostřednictvím silnic I/18 a I/19. Lze však mezi nimi identifikovat rozdílné rysy. Obec Vranovice (-1,63) jde charakterizovat nejlepší dopravní dostupností do centra SO ORP ze všech sledovaných obcí, což v praxi znamená nejkratší časovou vzdálenost z obce do centra SO ORP, města Příbram, a současně vysoký počet spojů veřejné hromadné dopravy směřující do zmíněného centra. Pro obec Vranovice je typický i nejnižší index stáří v porovnání s ostatními obcemi na Rožmitálsku a vyšší progresivita ekonomické struktury. Za bariéry jejího rozvoje lze naopak považovat naprostou absenci pokrytí signálem jednoho z tuzemských mobilních operátorů, nízký podíl zájmových spolků v přepočtu na tisíc obyvatel obce a nejnižší přítomnost subjektů progresivního ekonomického odvětví. V obci je spíše nižší stabilita zastupitelstva a zároveň nízká intenzita bytové výstavby.

Tab. č. 4 – Výsledná tabulka normovaných proměnných sledovaných charakteristik a souhrnný syntetický index obcí

Obce / Charakteristiky	Normované proměnné														Syntetický index
	Stabilita zastupitelstva	Participace žen v lok. veřejné správě	Pokrytí signálem operátora	Podíl dom. s PC s internetem	Podíl NNO	Podíl zájmových spolků	Členství v OHK	Progresivní odvětví terciéru	Vzdělanostní index	Dostupnost služeb	Intenzita bytové výstavby	Progresivita ek. struktury	Index stáří	Dopravní dostupnost centra SO ORP	
1	0,00	-1,39	-1,46	-1,30	-2,79	-1,75	-2,86	0,00	-0,3	-1,86	-0,29	-0,64	-3,1	-1,44	-1,37
2	-0,16	-1,25	0,00	-3,01	-3,43	-3,47	-2,86	-2,62	-1,7	-2,60	-0,58	-3,10	-1,9	-2,97	-2,12
3	-0,22	-1,80	-0,52	-2,32	-1,50	-1,69	0,00	-2,18	-0,6	0,00	-2,81	-0,03	-2,6	-0,10	-1,17
4	0,00	0,00	-1,60	-1,64	0,00	0,00	-2,86	-3,06	-2,8	-2,97	0,00	0,00	-1,8	-0,10	-1,21
5	-1,99	-0,63	-0,74	-3,03	-1,90	-1,44	-1,91	-1,96	-2,4	-1,11	-0,88	-0,70	-1,0	-0,84	-1,46
6	-1,67	-1,39	-2,87	0,00	-2,22	-2,54	-2,86	-3,27	-1,5	-1,86	-2,48	-0,11	0,0	0,00	-1,63
7	-2,51	-3,47	-2,67	-2,49	-2,25	-1,22	-2,86	-2,40	0,0	-2,97	-1,13	-0,81	-2,6	-1,54	-2,07

Zdroje: Příloha č. 1, Příloha č. 2, Příloha č. 3, Příloha č. 5

Poznámka: 1 – Bezděko pod Třemšínem, 2 – Nepomuk, 3 – Rožmitál pod Třemšínem, 4 – Sedlice, 5 – Věšín, 6 – Vranovice, 7 – Vševidly

Obec Věšín (-1,46) je populační velikostí i katastrální výměrou druhou největší obcí na Rožmitálsku, jež disponuje druhým nejlepším výsledkem v množství služeb a občanské či technické vybavenosti po městě Rožmitál pod Třemšínem. Eliminujeme-li při srovnávání centrum území město Rožmitál pod Třemšínem, jedná se o jedinou obec na Rožmitálsku s přítomností člena Okresní hospodářské komory, což se projevuje i ve vyšším výskytu subjektů progresivních ekonomických odvětví. Z rozboru zjišťovaných charakteristik dále pro obec Věšín vyplývá aktivní účast žen v lokální veřejné správě a vyšší počet zájmových spolků v přepočtu na tisíc obyvatel obce. Oproti tomu připadá na zmíněnou obec nejnižší počet domácností

s počítačem s připojením k internetu i nízký vzdělanostní index. Pokud jde o pokrytí obce signálem mobilních operátorů, charakteristiku progresivity ekonomické struktury či podílu nestátních neziskových organizací, vede si obec Věšín v porovnání s ostatními obcemi průměrně.

Obec Bezděkov pod Třemšínem (-1,37) se sice vyznačuje čtyřikrát menší populační velikostí než předcházející obec Věšín a čtrnáctkrát menší katastrální výměrou, avšak dílčí výsledky sledovaných charakteristik poukazují na relativně stabilní zastupitelstvo v obci, významný podíl domácností s počítačem s připojením k internetu či relativně vysoký podíl zájmových spolků v přepočtu na tisíc obyvatel obce. Vedle toho je silnou stránkou obce i nadprůměrný vzdělanostní index obyvatel, nadprůměrná přítomnost subjektů progresivních ekonomických odvětví i progresivita ekonomické struktury. Limitujícím faktorem obce Bezděkov pod Třemšínem je špatná dopravní dostupnost centra SO ORP, nejvyšší index stáří v porovnání s ostatními obcemi na Rožmitálsku a nízká intenzita bytové výstavby.

Velice podobných hodnot syntetického indexu si lze povšimnout u obce Sedlice a města Rožmitál pod Třemšínem, ovšem dílčí výsledky sledovaných tématických charakteristik ukazují na rozdíly mezi nimi. Významné je umístění relativně malé obce Sedlice (-1,21) na pozici druhého nejpříznivějšího výsledku syntetického indexu. Jak vyplývá z výsledků dílčích charakteristik, obec indikuje nejvyšší počet nestátních neziskových organizací v přepočtu na počet registrovaných subjektů v RES mezi sledovanými obcemi a třetí nejlepší dostupnost z obce do centra SO ORP ve srovnání s ostatními obcemi. Dobrou dostupnost centra SO ORP dokumentuje i nejvyšší intenzita bytové výstavby v rámci sledovaných obcí a také vyšší podíl domácností disponujících počítačem s připojením k internetu. Obec Sedlice se vyznačuje v porovnání s ostatními obcemi na Rožmitálsku relativně vysokou progresivitou ekonomické struktury a nejvyšším počtem zájmových spolků v přepočtu na tisíc obyvatel. Dobré výsledky pro zmíněnou obec vycházejí i v případě vysoké stability zastupitelstva i vyšším zastoupením žen v lokální veřejné správě. Vedle toho lze za kritický považovat výsledek vybavenosti obce službami a dále občanskou a technickou vybavenost. Lichotivým výsledkem pro obec není ani nejnižší index vzdělanosti mezi sledovanými obcemi a nízký počet progresivních odvětví nacházejících se v obci. Významné je i zjištění, že obec vykazuje „průměrný“ index stáří, jež může snižovat nově přicházející mladší obyvatelstvo.

Jak vyplývá z dříve provedené analýzy, přirozené centrum Rožmitálska a jediné město v území – Rožmitál pod Třemšínem – vykazuje nejpříznivější hodnotu syntetického indexu. Dá se říci, že hodnoty většiny zkoumaných charakteristik jsou pro město uspokojivé. Z města Rožmitál pod Třemšínem (-1,17) je druhá nejlepší dostupnost do centra SO ORP, kterou oproti obci Vranovice ovlivňuje jen o pět kilometrů větší vzdálenost, či dobrá vybavenost službami odpovídající pozici a statusu města. Vedle toho je zde patrná i přítomnost členů Okresní hospodářské komory a také vyšší výskyt ekonomických subjektů progresivních odvětví terciéru. Velmi nadějně působí i vysoký vzdělanostní index a značné pokrytí signálem mobilního operátora. Ani oproti menším obcím nelze zaznamenat rozdíl ve stabilitě místního zastupitelstva.

Výjimku ovšem tvoří index stáří, který je druhým nejvyšším v rámci území Rožmitálska, a lze jej vysvětlit existencí místního domova pro seniory. Druhou výjimku reflektuje intenzita bytové výstavby, jež je překvapivě nejnižší na Rožmitálsku. Příčinou takového vývoje může být projevující se preference mladšího obyvatelstva k trvalému bydlení spíše na menších venkovských obcích, a tudíž tam, kde se nacházejí i levnější pozemky pro stavbu rodinného domu či objekty druhého bydlení k možné přestavbě na objekt k trvalému bydlení. Zmíněná domněnka by zřejmě potvrzovala a vysvětlovala i zjištěnou vyšší hodnotu intenzity bytové výstavby v okolních obcích města Rožmitál pod Třemšínem, jako např. v obci Sedlice.

Navzdory výše provedenému souhrnu lze konstatovat, že zjištěné výsledné hodnoty pro jednotlivé obce se od sebe nikterak zásadně neliší. Důvodem může být relativně malé zvolené modelové území Rožmitálska, sestávající se ze sedmi obcí vesměs podobného rázu a do budoucna se zajímavé jeví zejména srovnání s okolními, rozlohou většími SO POÚ Březnicka či SO POÚ Nepomucka a detekce podobných či rozdílných rysů.

Výše uvedenou syntézu výsledků nelze brát za definitivní a kromě zmíněných aspektů je řada dalších, které perifernost Rožmitálska ovlivňují. Spolehlivý výklad širších souvislostí a aktuálních problémů řešících se v obcích by však vyžadoval hlubší proniknutí pro problémy obcí, čehož by bylo možné dosáhnout např. prostřednictvím rozhovorů se zástupci místních samospráv či alespoň prostřednictvím dotazníkového šetření mezi obyvateli dotčených obcí. Pro účely této bakalářské práce však bylo od rozhovorů upuštěno. Ukázalo se, že vedení rozhovorů se zástupci místních samospráv je nad rámec i nad rozsah požadavků kladených pro zpracování bakalářské práce. Jedná se navíc o širokou problematiku vyžadující výzkum v případné navazující diplomové práci.

6. Možnosti rozvoje modelového území Rožmitálska

Rozvoj obce představuje dlouhodobý proces závisející na různých faktorech a současně na vyváženém hospodářském a sociálním rozvoji území. Prostřednictvím provedené analýzy a vytvořením syntetického indexu použitých charakteristik byly na Rožmitálsku odhaleny obce více či méně periferní. V této souvislosti bude v následujících řádcích uvedeno několik málo doporučení pro další možný rozvoj dotčeného území.

Rozvojový potenciál sledovaného území lze spatřovat zejména ve snaze o uchování a zároveň efektivního využití přírodních a kulturních hodnot území a zachování jeho venkovského rázu. Dosud bylo Rožmitálsku jeho bezprostřední sousedství s Vojenským újezdem Brdy přičítáno spíše na vrub, zatímco v posledních letech se hovoří o nových možnostech, jež tento prostor může svému širšímu okolí nabídnout. V návaznosti na plánované zrušení Vojenského újezdu Brdy k 1. 1. 2016 a vyhlášení tohoto území chráněnou krajinnou oblastí se další možnosti rozvoje Rožmitálska týkají rozvoje venkovského cestovního ruchu či agroturistiky v přilehlých obcích. Bude proto zapotřebí nalezení optimální hranice mezi na jedné straně zpřístupněním nedotknuté přírody, uchováním i nadále čistých vod či ochranou ohrožených druhů rostlin a živočichů, a na straně druhé mezi developerskými projekty, zastavováním ploch a masivním příchodem turistů.

Oproti tomu na úskalí ochrany přírody upozorňují Chromý a Jančák (2005), podle nichž obyvatelstvo žijící v území, jež podléhá určitému stupni ochrany přírody, často trpí nedostatkem pracovních příležitostí a řeší další ekonomické problémy vyplývající z opatření ochrany přírody. Z pohledu obyvatel bývá tudíž příchod investorů vítaný. Naopak ústřední orgány státní správy se snaží o udržení zachovalého stavu území a krajiny a tlakům komerční sféry v území legislativně omezují a zabraňují.

Jak naznačuje rozvojový dokument Program rozvoje územního obvodu Středočeského kraje (PR SK 2011), Rožmitálsko je specifickou oblastí trpící depresí, navíc možnosti rozvoje malých obcí jsou omezené kvůli jejich malému objemu finančních prostředků (Bernard 2011). Sousedství s chráněnou krajinnou oblastí by mohlo tuto palčivou situaci vyřešit příchodem nových investic, a tudíž i pomoci k řešení přetrvávajících problémů. Základem je ovšem zmapování a detekce problémů, jež konkrétní obce trápí, a následné hledání adekvátního řešení.

Jakožto doporučení, jež by mohla být v budoucnu konzultována se zástupci místních samospráv nebo s místními obyvateli, jsou z hlediska zkoumaných charakteristik, a tedy dosažených výsledků, navržena následující opatření a možnosti rozvoje:

Kvalita lidských zdrojů

- ❖ Podporovat celoživotní vzdělávání a informovanost obyvatel prostřednictvím pořádání besed, seminářů či workshopů (finanční gramotnost, uplatnění na trhu práce, apod.)

a podnítit spolupráci místních podnikatelů, živnostníků a úřadu práce v pomoci o nalezení nových pracovních příležitostí a ke zlepšení zaměstnanosti.

- ❖ Vyvíjet lákavé nabídky pozemků pro výstavbu rodinných domů či pro bytovou výstavbu v obci a podpořit tak příchod nových, zejména mladých obyvatel a rodin s dětmi.
- ❖ Podporovat chataření a chalupaření a s tím spojené budování přátelských vztahů mezi usedlíky a chalupáři, jež mohou svým odlišným životním stylem oživit dění v obci.

Dostupnost

- ❖ Rekonstruovat a udržovat povrch silničních komunikací a zajistit bezpečnost v nepřehledných místech (např. v obci Věšín). Zajímavá se jeví i možnost výstavby nových a zkvalitnění existujících cyklotras (např. č. 2274 Věšín – Buková – Červený vrch).
- ❖ Udržovat stávající obslužnost obcí veřejnou hromadnou dopravou, případně jednat s příslušnými dopravci o optimalizaci dopravní obslužnosti v obcích (zejména odpolední spoje) a prostřednictvím zvýhodněného jízdného přimět obyvatelstvo k využívání železniční dopravy (z Rožmitálu pod Třemšínem do okolních sídel či města Březnice).
- ❖ Podpořit vznik a příchod absentujících služeb do obcí a nadále obnovovat technické sítě obcí (kanalizační sítě, rozšíření ČOV, rekonstrukce vodovodních řádů, apod.)

Ekonomický rozvoj

- ❖ V rámci zachování kvalitního životního prostředí a s ohledem na respektování limitů daných ochranou přírody v podobě Přírodního parku Třemšín, využít zdejšího přírodního potenciálu k agroturistice, cykloturistice či venkovskému cestovnímu ruchu. Využít cestovní ruch (např. Přírodní památka Bezděkovský lom, nedaleká rozhledna Třemšín, mohyla J. J. Ryby, apod.) jako faktor rozvíjení terciární činnosti a ekonomické prosperity území (půjčovna jízdních kol, tvorba naučných stezek, letních škol a pořádání ozdravných pobytů, vycházkových okruhů, apod.)
- ❖ Obce ekonomicky zvýhodňovat v různých sférách, jako např. v zásobování prodejen, při výstavbě domů, zvýhodňování kupců veřejných i soukromých objektů, apod. Snažit se vyvíjet vlastní ekonomickou činnost obce či podávat žádosti o dotace.
- ❖ Předcházet chátrání neudržovaných budov, ploch a flexibilně reagovat na přeměnu funkcí obce podle aktuálních potřeb. Nalézt jejich vhodné využití např. namísto uzavřené základní školy se jeví možnost přeměna budovy na kulturní středisko pro setkávání seniorů, místnost pro konání diskotéky, zázemí pro trávení volného času či sport, apod.

Správa a řízení

- ❖ Usnadnit komunikaci mezi občany a zástupci místní veřejné správy prostřednictvím konceptu e-Government a e-Governance. Průběžně aktualizovat a zatraktivnit webové stránky obcí a města Rožmitál pod Třemšínem pro potenciální hosty i pro obyvatele obcí.
- ❖ Rozvíjet další vzdělávání zaměstnanců místních úřadů veřejné správy, investovat do modernizace vybavení úřadů.
- ❖ Vytvářet efektivní strategie a strategické plány rozvoje. Namísto je také aktualizovat územní plány obcí či zabezpečit přípravu fundovaných projektových dokumentací a dotačních prostředků.

Informační a komunikační technologie

- ❖ Podpořit osvětu informační gramotnosti v obci prostřednictvím seminářů, kurzů a besed, zejména se zapojením místních seniorů a místních živnostníků pracujících v ICT.
- ❖ Instalovat v obci veřejně přístupný internet.
- ❖ Investovat do rozvoje specifické infrastruktury nových informačních a komunikačních technologií a informačních služeb v obci.

Sociální kapitál

- ❖ Zajistit fungování NNO, nadací či jiných spolků a projektů, jejichž fungování lze zabezpečit prostřednictvím dotačního systému. Využívat institutu veřejně prospěšných a dobrovolnických prací v obci, např. k úklidu veřejného prostranství či pořádání místních akcí k posílení soudržnosti a sounáležitosti místních obyvatel.
- ❖ Podpora a iniciace volnočasových a sportovních aktivit v obcích (turistický oddíl, běžecké závody, sportovní turnaje mezi obcemi) či kulturních akcí. Využívat místních kulturních domů či hostinců k besedám, promítání filmů a dokumentů či osvětě obyvatelstva.
- ❖ Sdružování obcí do mikroregionů a reálná vzájemná spolupráce obcí, jejich klubová činnost, pořádání akcí, koordinace akcí se sousedním Mladosmoliveckem a Březnickem.

Podnikatelské síť

- ❖ Přivést místní podnikatele k veřejné diskusi a podpoře rozvoje podnikání v obci a využít příležitostí financování podnikatelských činností prostřednictvím zdrojů strukturálních fondů Evropské unie.
- ❖ Posílit spolupráci a výměnu informací s vlivnými podniky v regionu, s hospodářskou či agrární komorou, případně zakládat vlastních podnikatelské spolky a sdružení.
- ❖ Podpořit využití a přípravu způsobilých ploch a budov pro drobné podnikání, zaměřit se na rozvíjení místních tradičních řemesel a výrobků, ale i integraci řemesel nových.

7. Závěr

Tématem bakalářské práce se stala analýza území vnitřní periferie Rožmitálska na středočesko-západočeském pomezí, uskutečněná prostřednictvím kombinace prostorových a „aprostorových“ charakteristik. Úkolem závěrečné kapitoly je proto shrnutí zjištěných poznatků a formulace finálních závěrů.

Prvním cílem bylo analyzovat prostorové i „aprostorové“ charakteristiky perifernosti na příkladě obcí Rožmitálska. Perifernost obcí byla zkoumána na specifickém souboru čtrnácti zvolených charakteristik a následně prostřednictvím metody normované proměnné a souhrnného syntetického indexu došlo k vyhodnocení obcí z hlediska jejich perifernosti. Ačkoliv se při použití zmíněných charakteristik nelze vyvarovat jisté míry subjektivity, vycházející z výběru relevantních charakteristik a kritérií pro vymezení periférií, lze říci, že navzdory zanedbatelným rozdílům ve výsledcích byly odhaleny obce více periferní, tj. Vševidy či Nepomuk, a obce méně periferní, tj. město Rožmitál pod Třemšínem či Sedlice.

Druhý cíl představovala komparace obcí modelového území na základě zjištěných poznatků. Nejpříhodnější výsledky v porovnání s ostatními sledovanými obcemi byly zjištěny v případě města Rožmitál pod Třemšínem, jež vykazoval nejlepší výsledky charakteristik zejména prostorového charakteru a nepatrně horší charakteristiky „aprostorového“ charakteru. Specifickou obcí se projevila obec Sedlice, vykazující v šesti případech ze čtrnácti charakteristik nejpříhodnější výsledek v rámci sledovaných obcí a v celkovém pořadí perifernosti se umístila na druhém místě po městě Rožmitál pod Třemšínem. Nejvyšší perifernost byla následně odhalena v případě obce Nepomuk.

Třetí cíl se týkal identifikace doporučení pro rozvoj obcí modelového území z pohledu analyzovaných charakteristik. V závěru práce proto došlo k nástinu, jakým směrem by bylo vhodné se ubírat s ohledem na budoucí rozvoj obcí. Ovšem jak vhodně připomínají Havlíček a Chromý (2001), obecná doporučení pro rozvoj daného území jsou reálná pouze tehdy, jestliže v obcích působí aktéři lokálního veřejného života, jež zaujmou pozitivní a motivující postoj k překonání bariér a k úsilí o rozvoj oblasti.

V souladu se zadáním práce se jevila možnost realizace rozhovorů se zástupci místních samospráv a konzultace možné aplikace zjištěných výsledků v území, nicméně jak již bylo dříve uvedeno (viz kapitola 5.3), vzhledem k i tak širokému rozsahu práce a požadavcích kladených na zpracování bakalářské práce bylo od rozhovorů se zástupci místních samospráv upuštěno, neboť se jedná o problematiku zasluhující hlubší analýzu v případném dalším výzkumu.

Bakalářská práce si současně pokládala čtyři výzkumné otázky. První výzkumná otázka měla objasnit souvislost mezi populační velikostí obce a jejím vlivem na hodnoty sledovaných prostorových a „aprostorových“ charakteristik, přičemž předpoklad byl, že populačně větší obce budou vykazovat příhodnější hodnoty nežli obce populačně menší. Za populačně větší obce byly považovány obce Věšín a Rožmitál pod Třemšínem. Na základě zjištěných výsledků lze říci, že

obce populačně větší vyjadřují reálně lepší výsledky než obce populačně menší, přičemž u populačně větších obcí byly zaznamenány příhodnější charakteristiky zejména prostorového charakteru. U populačně menších obcí vyšly charakteristiky „aprostorového“ charakteru o poznání méně příhodněji než v případě výsledných hodnot u populačně větších obcí a hypotéza byla tudíž potvrzena.

Druhá výzkumná otázka se týkala vlivu (horizontální) polohy obce na hodnoty sledovaných prostorových a „aprostorových“ charakteristik, přičemž hypotéza vyjadřovala názor, že obce nacházející se v menší vzdálenosti od centra správního obvodu obce s rozšířenou působností a ležící na významných dopravních tazích budou vykazovat lepší hodnoty jak prostorových, tak „aprostorových“ charakteristik. V případě této hypotézy lze tvrdit, že byla potvrzena jen částečně. Obce nacházející se na významných dopravních tazích vykazují sice lepší výsledky zejména prostorových charakteristik, avšak „aprostorové“ charakteristiky v jejich případě natolik příhodné nejsou. Naproti tomu obce nacházející se mimo významnější dopravní tahy nevykazují příznivé hodnoty ani v případě prostorových, ani „aprostorových“ charakteristik.

Třetí výzkumná otázka se vztahovala k určení těch sledovaných prostorových a „aprostorových“ charakteristik, jež lze označit za tzv. pull faktory v rámci možného generování rozvoje a růstu obcí na Rožmitálsku. Dá se říci, že v souladu s kladenou hypotézou hraje důležitou roli právě kvalita lidských zdrojů v podobě např. v práci zkoumaného indexu stáří či vzdělanostního indexu, poněvadž při detailnějším pohledu na zkoumané obce lze odhalit možné souvislosti mezi zkoumanými charakteristikami. Např. v obcích vykazujících nižší index stáří nalezneme vyšší podíl domácností s počítačem s připojením k internetu či vyšší podíl zájmových spolků a nestátních neziskových organizací. Povšimnout si lze rovněž vyššího podílu subjektů progresivních odvětví či příznivější progresivity ekonomické struktury ve vyšším zastoupení terciéru v těch obcích, vykazujících vyšší vzdělanostní index. Jinými slovy právě obyvatelé dané obce jsou aktéry jejího rozvoje, přinášejí do obce nové trendy a příležitosti a ovlivňují lokální veřejný život (Ouředníček a kol. 2011; Blažek 2012). Potvrzení, zda se jedná o přímou souvislost mezi zmíněnými charakteristikami, by však vyžadovalo detailnější průzkum, a proto se o jejich souvislosti lze jen domnívat.

Přestože se v perifernosti obcí na Rožmitálsku neprojevují nikterak výrazné rozdíly a obce si jsou svým charakterem navzájem podobné, při zobecnění získaných poznatků lze potvrdit již dříve formulovaná tvrzení, kdy perifernost obcí je ovlivněna jak vertikální pozicí, tj. populační velikostí obce, tak horizontální polohou obce (Perlín a kol. 2010; Bernard 2011, 2012). Obdobně jako v příspěvku Jančáka a kol. (2010) nebyl ani v případě Rožmitálska shledán západo-východní gradient v perifernosti obcí a ve shodě se jmenovaným autorem se ukázalo, že perifernost se zakládá spíše na kontinuitě osídlení, poloze obce vůči krajským městům či populační velikosti obce. Ačkoliv se jedná o relativně malé území skládající se ze sedmi obcí, lze na příkladě Rožmitálska zpozorovat a potvrdit teoretické modely používané v geografii či ekonomii a reflektující uspořádání nodálních regionů či modely typu jádro-periferie (blíže

Friedmann 1966 in Blažek, Uhlíř 2002), kdy obce nacházející se nejdále od jádra území jsou více periferní (Nepomuk, Vševely, případně Vranovice), a naopak obce nacházející se blíže k jádru vykazují menší perifernost (Sedlice, Věšín, Bezděko pod Třemšínem).

Komparaci modelového území Rožmitálska s jiným územím lze hledat např. u výzkumu Jančáka a kol. (2010), zkoumajících kvalitu a míru sociálního kapitálu na příkladech typově odlišných periferních oblastí v Česku (např. Voticka či Žluticka). Autoři docházejí k závěru, že nejnižší míru sociálního kapitálu vykazují periferní oblasti vzdálené od krajských center, s řidším osídlením a nižším podílem vysokoškolsky vzdělaných obyvatel. Bez uskutečněného dotazníkového šetření lze tudíž pouze odhadovat, zda by byl obdobný výsledek prokázán i v případě Rožmitáska, nicméně zkoumané „aprorstorové“ charakteristiky v této práci nasvědčují tomu, že Rožmitásko se nevyznačuje např. vysokým podílem zájmových spolků či podílem NNO, resp. vyšší mírou sociálního kapitálu. V naposledy zmíněném výzkumu je oblastí vykazující vyšší kvalitu sociálního kapitálu označeno sousední Březnicko (Jančák a kol. 2010), což vysvětluje tvrzení Vaňkové (2014), že každá oblast, dopředu označená jako periferní, je ovlivněna specifickými, a to jak objektivními, tak subjektivními faktory, lišícími se od území k území (tzv. multipodmíněnost). Proto zdánlivě podobná území, podobně umístěná či podobně rozlohou velká mohou vykazovat zcela jiné charakteristiky a zcela jinou míru perifernosti.

Navzdory několika problémům, na něž výzkum v průběhu zpracovávání práce narazil, lze tvrdit, že se jedná o výzkum přinášející zajímavé poznatky v problematice vnitřních periferií a zkoumání tvrdých a měkkých charakteristik ovlivňujících rozvoj obcí. Zároveň však zjištěné výsledky nelze přeceňovat, ale naopak brát je jako odrazový můstek a inspiraci pro další výzkumy v této problematice. Spolehlivá komparace a posouzení zjištěných výsledků modelového území by vyžadovalo srovnání s územím podobného charakteru a velikosti, zejména na základě stejných nebo podobných charakteristik, což v případě použitých specifických charakteristik v této práci, potažmo ve většině výzkumů sledujících měkké charakteristiky rozvoje obcí, není jednoduchou záležitostí. Perifernost je navíc dynamický proces a měření všech jejích aspektů je obtížné, přičemž efekt některých aspektů způsobujících perifernost zůstane téměř vždy neprojeven (Mäger, Kiili 2006).

Pro případné budoucí navazující výzkumy perifernosti obcí by bylo vhodné zohlednit další, v této práci nezkoumané, charakteristiky a datové zdroje, jež by mohly být doplněné dotazníkovým či terénním šetřením. Rozšíření problematiky by mohlo rovněž poskytnout podrobení zkoumání charakteristik nikoliv z hlediska jednoho vybraného roku (jako tomu bylo v případě většiny charakteristik této práce), ale např. z pohledu vývoje jednotlivých charakteristik ve víceletých obdobích.

Výsledky práce je možné aplikovat i při tvorbě rozvojových strategií či strategických plánů v jednotlivých obcích.

8. Seznam zdrojů literatury

- BABICKÝ, F. (2010): Vymezení periferních oblastí Česka pomocí sekundárních dat. Diplomová práce. UK v Praze, PřF, KSGRR, 75 s. a 22 příloh.
- BERNARD, J. (2011): Endogenní rozvojové potenciály malých venkovských obcí – obtížné hledání a měření jejich vlivu. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 47, 4, s. 745–775.
- BERNARD, J. (2012): Prostorové vzorce rozvinutosti venkovských obcí Česka. *Geografie*, 117, 1, s. 72–94.
- BIČÍK, I. (2002): Neveklovska – změny funkce regionu. In: *Geografické rozhledy*, 11, 4, s. 86 – 89.
- BLAŽEK, J. (1996): Meziregionální rozdíly v České republice v transformačním období. *Geografie*, 101, 4, s. 265-277.
- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2002): Teorie regionálního rozvoje. Nástin, kritika, klasifikace. UK v Praze, Nakladatelství Karolinum, Praha, 211 s.
- BLAŽEK, J. (2002): Velké firmy a subjekty progresivního terciéru jako aktéři regionálního rozvoje v ČR. In: Hampl, M. eds.: *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*, UK v Praze, PřF, Praha, s. 227-249.
- BLAŽEK, J., NETRDOVÁ, P. (2012): Aktuální tendence lokální diferenciaci vybraných socioekonomických jevů v Česku: směřuje vývoj k větší mozaikovosti prostorového uspořádání? *Geografie*, 117, 3, s. 266–288.
- BLAŽEK, J. (2012): Regionální inovační systémy a globální produkční sítě: dvojí optika na zdroje konkurenceschopnosti v současném světě? *Geografie*, 117, 2, s. 209–233.
- COPUS, A. K. (2001): From Core-periphery to Polycentric Development: concepts of spatial and aspatial peripherality. *European Planning Studies*, 9, 4, s. 539–552.
- COPUS, A. K. eds. (2004): *Aspatial Peripherality, Innovation & The Rural Economy (AsPIRE)*. Final Report. Deliverable 32, Scotland, 327 s. Dostupné z: <www1.sac.ac.uk/management/external/projects/aspireexternal/AspireDocuments.asp>. (13.12.2014).
- COPUS, A., SKURAS, D. (2006): Business Networks and Innovation in Selected Lagging Areas of the European Union: A Spatial Perspective. *European Planning Studies*, 14, 1, s. 79–93
- ČADA, T. (2009): Volby obecních zastupitelstev Moravskoslezského kraje z hlediska rovnosti mezi muži a ženami. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, Katedra geografie, Olomouc, 97 s.
- ČÁKA, J. (1978): Střední Brdy, krajina neznámá. Mladá fronta, Praha, 159 s.
- ČERMÁK, L. (2005): Hodnocení vztahu dopravní dostupnosti a exponovanosti území. In: Novotná, M. eds.: *Problémy periferních oblastí*. UK v Praze, PřF, KSGRR, Praha, s. 44–52.
- DANĚK, P. (2008): Vývoj moderního geografického myšlení. In: Kunc, J., Toušek, V., Vystoupil, J. eds. *Ekonomická a sociální geografie*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, s. 9-40.
- FIALOVÁ, D., VÁGNER, J. (2005): Struktura, typologie, současnost a perspektivy druhého bydlení v Česku. In: *Geografie – Sborník České geografické společnosti*, 110, 2, s. 73-81.

- FONESKA, L. (2000): Indicator Tools for Assessment and Analysis of City Governance. World Bank Institute Urban and City Management Program.
Dostupné z: <<http://info.worldbank.org/etools/docs/library/110657/goa/assets/g-fonseka-mod02.pdf>> (14.12.2014).
- FRYČEK a kol. (2002): Mikroregion Třemšín. Reklama Fryček, Kralovice, 19 s.
- GELNAROVÁ, J. (2010): Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podreprezentovány?“ Acta Politologica, 2, 2, s. 120-135.
- HALÁS, M. (2008): Priestorová polarizácia spoločnosti s detailným pohľadom na periférne regióny Slovenska. Sociologický časopis, 44, 2, s. 349-369
- HALÁS, M. (2014): Modelovanie priestorového usporiadania a dichotómie centrum – periféria. Geografie, 119, 4, s. 384-405.
- HAMPL, M., GARDAVSKÝ, V., KÜHNL, K. (1987): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR. UK v Praze, Praha, 255 s.
- HAMPL, M. (2003): Diferenciace a zvraty regionálního vývoje Karlovarska: unikátní případ nebo obecný vzor? Geografie, 108, 3, s. 173–190.
- HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P. (2001): Příspěvek k teorii polarizovaného vývoje území se zaměřením na periferní oblasti. Geografie, 106, 1, s. 1–11.
- HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P., JANČÁK, V., MARADA, M. (2005): Vybrané teoreticko-metodologické aspekty a trendy geografického výzkumu periferních oblastí. In: Novotná, M. eds.: Problémy periferních oblastí. UK v Praze, PpF, KSGRR, Praha s. 6–24.
- CHROMÝ, P., JANČÁK, V. (2005): Periferní oblasti Česka jako jeden z pólů polarizovaného prostoru. Životné prostredie, 39, 2, s. 106-108.
- ILLNER, M. (1988): Empirické ověřování shlukové analýzy a dalších metod při hodnocení území a jeho možnosti rozvoje, in NA, f. Terplan, sg. A 12-521-806/03-E1, s. L1 – L13, ka 290. *Zdroj uložení originálu archiválie: Národní archiv Praha*
- ILLNER, M. (1989): Výběr území s příznivými podmínkami z hlediska sociálního. In: Novotná, M. eds.: Problémy periferních oblastí. UK v Praze, PpF, KSGRR, Praha, s. 81–91.
- JANČÁK, V. (2001): Příspěvek ke geografickému výzkumu periferních oblastí na mikroregionální úrovni. Geografie, 106, 1, s. 26–35.
- JANČÁK, V., CHROMÝ, P., MARADA, M., HAVLÍČEK, T., VODNRÁČKOVÁ, P. (2010): Sociální kapitál jako faktor rozvoje periferních oblastí: analýza vybraných složek sociálního kapitálu v typově odlišných periferiích Česka. Geografie, 115, 2, s. 207–222.
- JEŘÁBEK, M., DOKOUPIL, J., HAVLÍČEK, T. (2004): České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování? Academia, Praha, 296 s.
- KOLEKTIV AUTORŮ (2002): Výběr významných měst, obcí, firem a institucí České republiky (Příbramsko, Dobříšsko, Sedlčansko). Kompakt, Poděbrady, 216 s.
- KUBÁSEK, P. (2014): Úloha organizací občanského sektoru v životě malých obcí. Diplomová práce. UK v Praze, Fakulta tělesné výchovy a sportu, Praha, 101 s.
- KUBEŠ, J., PAHORECKÁ, J. (2000): Obslužná vybavenost, střediskovost a spádovost venkovských sídel. Okresy Písek, Tábor a okolí, rok 1998. In: Kubeš, J. eds.: Problémy stabilizace venkovského osídlení ČR. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra geografie, s. 61-95.

- KUBEŠ, J., KRAFT, S. (2011): Periferní oblasti jižních Čech a jejich sociálně populační stabilita. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 47, 4, s. 805–829
- KUČA, K. (2004): Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Libri, 6. svazek, 900 s.
- KŮSOVA, T. (2013): Volný čas a sociální kapitál: prostorová diferenciacie spolkové aktivity v Česku. *Geografie*, 118, 4, s. 372–391.
- MÄGER, M., KIILI, J. (2006): Conventional and Aspatial Peripherality: the case of Setomaa. Berlin; Tallinn, s. 329-350. Dostupné z: <http://www.mattimar.ee/publikatsioonid/majanduspoliitika/2006/2006/3_Regionalpoliitika/20_Mager_Kiili.pdf> (20. 12. 2014).
- MARADA, M. (2001): Vymezení periferních oblastí Česka a stadium jejich znaků pomocí statistické analýzy. *Geografie*, 106, 1, s. 12–24
- MÁROVÁ, K. (2006): Horizontální podnikatelská síť. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta podnikohospodářská, Praha, 34 s.
- MUSIL, J. (1988): Nové pohledy na regeneraci našich měst a osídlení. *Územní plánování a urbanismus*, XV, 2, s. 67–72.
- MUSIL, J., MÜLLER, J. (2008): Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 44, 2, s. 321–34.
- NEJDL, P., ČERMÁK, D. (2007): Participace a partnerství v místní veřejné správě. *Sociologická studie/Sociological Studies*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha, 123 s.
- NĚMEC, M. (2010): Analýza pokročilých obchodních služeb v kontextu stredoevropských měst. Útvar rozvoje hlavního města Prhy, odbor strategické koncepce. Praha, 17 s.
- NOVÁK, J., NETRDOVÁ, P. (2011): Prostorové vzorce sociálně-ekonomické diferenciacie obcí v České republice. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 47, 4, s. 717–744.
- OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., FÉRTROVÁ, M. (2011): Změny sociálního prostředí a kvality života v depopulačních regionech České republiky. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 47, 4, s. 777–803.
- PAVLÍNEK, P., ŽENKA, J. (2013): Český automobilový průmysl v globálních produkčních sítích: regionální souvislosti rozvoje v období 1998-2008. *Geografie*, 118, 2, s. 116-137.
- PEHE, J. (2006): Globální řízení a globální správa (síťová řízení a horizontální alternativy) In: Dlouhá, J., Dlouhý, J., Mezřický, V. eds.: *Globalizace a globální problémy*. Sborník textů k celouniverzitnímu kurzu 2005 - 2007. s. 123-132. UK v Praze, COŽP. Dostupné z: <<http://www.czp.cuni.cz/knihovna/globalizace.pdf>> (3.2.2015).
- PERLÍN, R. (2000): Představitelé veřejné správy jako aktéři lokálního rozvoje. In: *Problémy stabilizace venkovského osídlení ČR*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Katedra geografie, s. 133-151.
- PERLÍN, R. (2004): Zájmové spolky na venkově. *Deník veřejné správy*. Dostupné z: <<http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6019729>> (5.5.2015).
- PERLÍN, R., KUČEROVÁ, S., KUČERA, Z. (2010): Typologie venkovského prostoru Česka. *Geografie*, 115, 2, s. 161–187.
- PILEČEK, J. (2005): Příspěvek k metodice vymezení periferních oblastí: modelové území okresu Prachatice. In: Novotná, M. eds.: *Problémy periferních oblastí*. UK v Praze, PřF, KSGRR, Praha, s. 81–91.

- PILEČEK, J. (2006): Problémy rozvoje periferních oblastí českého pohraničí: příklad modelového území Volarsko. Diplomová práce, UK v Praze, PřF, KSGRR, Praha, 110 s. + příl.
- PILEČEK, J. (2010): Koncept sociálního kapitálu: pokus o přehled teoretických a metodologických východisek a aplikačních přístupů jeho studia. *Geografie*, 115, 1, s. 64–77.
- PILEČEK, J., JANČÁK, V. (2010): Je možné měřit sociální kapitál? Analýza územní diferenciacie okresů Česka. *Geografie*, 115, 1, s. 78–95.
- PILEČEK, J. (2011): The Role of Human Capital of Representatives of Municipal Self-government Bodies in Development of Borderland Peripheries in Czechia: the case of Volarsko. *AUC – Geographica*, 46, 2, s. 95–106.
- PILEČEK, J., JANČÁK, V. (2011): Theoretical and Methodological Aspects of the Identification and Delimitation of Peripheral Areas. *AUC – Geographica*, 46, 1, s. 43–52.
- POLÁČKOVÁ, L. (2010): Parciálne prístupy k štúdiu marginality. In: *Acta Geographica Universitatis Comenianae*. Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského, Bratislava, 54, 1, s. 157-169.
- RAKUŠANOVÁ, P. eds. (2005): Závěrečná zpráva výzkumu Analýza nízkého počtu žen v politických rozhodovacích funkcích. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, Praha. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/12446/Nizky-pocet-zen-v-politice.pdf>> (2. 2. 2015).
- REINÖHLOVÁ, E. (2005): Informační a komunikační technologie pro rozvoj periferních oblastí. In: In: Novotná, M. eds.: *Problémy periferních oblastí*. UK v Praze, PřF, KSGRR, Praha, s. 36-43.
- SEIDLOVÁ, A. (2001): “How do Female Deputies Differ from Male Deputies?” Paper presented at ECPR, Krakow, June. Dostupné z: <http://www.oei.fu-berlin.de/media/publikationen/boi/boi_16/09_seidlova.pdf> (13. 2. 2015).
- SLACH, O., RUMPEL, P., KOUTSKÝ, J. (2008): Mění se význam tvrdých a měkkých faktorů rozvoje. Sborník příspěvků z X. mezinárodního kolokvia o regionálních vědách. Masarykova univerzita, Brno, s. 15-24.
- SLACH, O., RUMPEL, P., KOUTSKÝ, J. (2013): Profilace měkkých faktorů regionálního rozvoje. ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, o.p.s., Ostrava, 181 s.
- SYNEK, M., KOPKÁNĚ, H., KUBÁLKOVÁ, M. (2009): Manažerské výpočty a ekonomická analýza. 1. vydání., C. H. Beck, Praha, 301 s.
- ŠAFR, J., SEDLÁČKOVÁ, M. (2006): Sociální kapitál. Koncepty, teorie a metody měření. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha, 90 s.
- ŠAFR, J., BAYER, I., SEDLÁČKOVÁ, M. (2008): Sociální koheze. Teorie, koncepty a analytická východiska. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 2008, 44, 2, s. 247–269.
- ŠÁMALOVÁ, T. (2013): Možnosti rozvoje města Rožmitál pod Třemšínem. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta podnikohospodářská, Praha, 84 s.
- ŠIMEK, R., VALCHÁŘ, P. (2012): Strojírny Rožmitál. In: Šámalová, T.: *Možnosti rozvoje města Rožmitál pod Třemšínem*. Bakalářská práce. Vysoká škola v Praze, Fakulta podnikohospodářská, 84 s.

- TULEJA, P. (2009): Možnosti měření regionálních disparit – nový pohled. In: Regionální disparity č. 3, s. 15–33.
Dostupné z: <http://disparity.vsb.cz/dokumenty2/WP3_0812.pdf> (5 2. 2015).
- VÁNĚ, P. (2009). Potenciál rozvoje vnitřních periferií Česka: příklad Příbramska. Diplomová práce. UK v Praze, PřF, KSGRR, Praha, 123 s.
- VÁNĚ, P. (2012): Lidský a sociální kapitál vnitřních periferií Česka: příklad tří mikroregionů Středočeského kraje. Geografický časopis, 64, 4, s. 357–381.
- VAŇKOVÁ, E. (2014): Diferencovaná kvalita vybraných fenoménů sociálního kapitálu v území: příklad vnitřní periferie ve středozápadních Čechách. Geografický časopis, 66, 2, s. 177–196.
- WOKOUN, R., KREJČOVÁ, N. (2013): Socioekonomická úroveň a faktory konkurenceschopnosti regionů ČR. Sborník příspěvků XVI. Mezinárodní kolokvium o regionálních vědách, Valtice, s. 30–41.
- ZICH, F. a kol. (2006): Sociální potenciál regionu. Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., Praha, 104 s.

Internetové zdroje:

- CZ-NACE. Kódy CZ-NACE – Prohlížení kategorií [online]. 2015 [cit.6.5.2015].
Dostupné z: <<http://www.nace.cz/>>.
- ČSÚ 2014¹ – Český statistický úřad – Index progresivity ekonomické struktury [online]. 2001 [cit. 3.4.2015]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/xl/030703312>>.
- HOSPODÁŘSKÁ KOMORA. Výhody členství [online]. 2015 [cit.3.4.2015]. Dostupné z: <<http://www.ohkplzensko.cz/clenska-zakladna/vyhody-clenstvi/vyhody-clenstvi-7.aspx>>.
- INFOCENTRUM ROŽMITÁL POD TŘEMŠÍNEM. Autotaxi [online]. 2014 [cit. 26.5. 2015].
Dostupné z: <<http://icentrum.tremsinsko.cz/informacni-centrum/doprava/>>.
- LTE ČTÚ. Informace k webu [online]. 2014 [cit. 26.5. 2015].
Dostupné z: <<http://lte.ctu.cz/home>>.
- MAPA VYSÍLAČŮ. Interaktivní mapa DVB-T [online]. 2015 [cit.3.4.2015].
Dostupné z: <<http://www.mapavysilacu.cz/mapnearest.html>>.
- MOBIL.IDNES. Mobilní signál všude nechytíte. Hluchá místa v Česku zůstanou [online] 2008. [cit.3.4.2015]. Dostupné z: <http://mobil.idnes.cz/mobilni-signal-vsude-nechytite-hluchamista-v-cesku-zustanou-pty-/mobilni-operatori.aspx?c=A080114_173053_mob_operatori_hro>.
- OBČANSKÁ SPOLEČNOST. Ženy v politice [online]. 2008 [cit. 3.4.2015].
Dostupné z: <<http://obcan.ecn.cz/index.shtml?apc=ep238302-1-&p=2>>.
- ŘEDITELSTVÍ SILNIC A DÁLNIC. Silnice I. třídy [online]. 2005 [cit.26.5.2015].
Dostupné z: <<http://www.rsd.cz/doc/Silnicni-a-dalnicni-sit/Silnice/silnice-itrid>>.
- VLÁDA ČR. Rada vlády pro neziskové organizace [online]. 2015 [cit. 3.4.2015].
Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/zakladni-informace-767/>>.
- ZAKONY PRO LIDI. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník [online]. 2015 [cit. 3.4.2015]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>>.
- ŽELPAGE. Popis trati 204 Březnice – Rožmitál pod Třemšínem - Česká republika [online]. 2014 [cit. 26.5.2015]. Dostupné z: <<http://www.zelpage.cz/trate/ceska-republika/trat-204>>.

Rozvojové dokumenty:

- Politika územního rozvoje ČR 2008* (PÚR ČR 2008) [online]. 2008 [cit.26.5.2015].
Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Stavebni-rad-a-bytova-politika/Uzemni-planovani-a-stavebni-rad/Koncepce-Strategie/Politika-uzemniho-rozvoje-Ceske-republiky/Politika-uzemniho-rozvoje-CR-2008>>.
- Program rozvoje územního obvodu Středočeského kraje pro období 2007-2013* (PR SK 2006) [online]. 2006 [cit.26.5.2015]. Dostupné z: <https://www.kr-stredocesky.cz/documents/20541/155976/PRK_1_%281%29.pdf/65dd6e04-1521-43d9-89df-dacd7bb66991>.
- Program rozvoje územního obvodu Středočeského kraje pro období 2014-2020* (PR SK 2011) [online]. 2011 [cit.26.5.2015]. Dostupné z: <<https://www.kr-stredocesky.cz/documents/20541/155976/PRK+SK+2014-2020.pdf/6b847e48-b09b-486f-b262-1d42e132124e>>.
- Strategie regionálního rozvoje České republiky pro období 2007-2013* (SRR ČR 2006) [online]. 2006 [cit.26.5.2015]. Dostupné z < <http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Strategie-regionalniho-rozvoje-Ceske-republiky-na>>.
- Strategie regionálního rozvoje České republiky pro období 2014-2020* (SRR ČR 2011) [online]. 2011 [cit.26.5.2015]. Dostupné z <<http://www.mmr.cz/getmedia/08e2e8d8-4c18-4e15-a7e2-0fa481336016/SRR-2014-2020.pdf?ext=.pdf>>.
- Zásady územního rozvoje Středočeského kraje* (ZÚR SK 2012) [online]. 2012 [cit.26.5.2015]. Dostupné z: < <http://www.kr-stredocesky.cz/web/uzemni-planovani/zasady-uzemniho-rozvoje-stredoceskeho-kraje>>.

Zdroje dat:

ArcMap 10.2

Český statistický úřad www.czso.cz

Český telekomunikační úřad <http://lte.ctu.cz/>

Google Maps <https://maps.google.cz>

Dopravní informační systém IDOS <http://jizdnirady.idnes.cz>

Městská a obecní statistika Českého statistického úřadu <http://vdb.czso.cz/mos>

Okresní hospodářská komora Příbram www.ohkpb.cz/

Registr ekonomických subjektů www.info.mfcr.cz/ares/ares.html.cz

Sčítání lidu, domů a bytů 2011

Veřejná databáze Českého statistického úřadu <http://vdb.czso.cz/vdbvo/>

Vlastní telefonické šetření v obcích mezi zástupci místních samospráv

Volební statistika www.volby.cz

Seznam použitých zkratek

V textu jsou použity následující zkratky:

CZ-NACE	Klasifikace ekonomických činností Evropské unie
ČOV	Čistírna odpadních vod
ČR	Česká republika
ČSR	Československá republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ČTÚ	Český telekomunikační úřad
DVB-T	Pozemní digitální vysílání
EŠ	Empirické šetření
GCC	Globální komoditní řetězce
GPN	Globální hodnotové řetězce
GVP	Globální produkční síť
ICT	Informační a komunikační technologie
IDOS	Informační dopravní systém
KSGRR	Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
LTE	Technologie určená pro vysokorychlostní internet
MOS	Městská obecní statistika
MŠ	Mateřská škola
NNO	Nestátní neziskové organizace
OHK	Okresní hospodářská komora
OKEČ	Odvětvová klasifikace ekonomických činností
PC	Osobní počítač
PR SK	Program rozvoje územního obvodu Středočeského kraje
PÚR ČR	Politika územního rozvoje České republiky
PřF	Přírodovědecká fakulta
RES	Registr ekonomických subjektů
SDH	Sbor dobrovolných hasičů
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
SO ORP	Správní obvod obce s rozšířenou působností
SO POÚ	Správní obvod pověřeného obecního úřadu
SRR ČR	Strategie regionálního rozvoje České republiky
SŠ	Střední škola
UK	Univerzita Karlova
VaV	Výzkum a vývoj
VDB ČSÚ	Veřejná databáze Českého statistického úřadu
VOŠ	Vyšší odborná škola
VŠ	Vysoká škola
ZŠ	Základní škola
ZÚR SK	Zásady územního rozvoje Středočeského kraje

Seznam tabulek

Tab. č. 1 – Vybrané prostorové a „aprostorové“ charakteristiky výzkumu periferních oblastí ...	30
Tab. č. 2 – Klasifikace zkoumaných charakteristik na Rožmitálsku.....	31
Tab. č. 3 – Vybrané charakteristiky obcí na Rožmitálsku.....	40
Tab. č. 4 – Výsledná tabulka normovaných proměnných sledovaných charakteristik.....	58

Seznam grafů

Graf č. 1 – Index stáří v obcích na Rožmitálsku v roce 2013	43
Graf č. 2 – Podíl obyvatel zaměstnaných v priméru, sekundéru a terciéru na celkovém počtu zaměstnaných obyvatel v obcích na Rožmitálsku v roce 2011	47
Graf č. 3 – Průměrné pokrytí signálem mobilních operátorů v obcích na Rožmitálsku k 31.12.2014	51

Seznam obrázků

Obr. č. 1 – Abstraktní vývojové typy polarizace prostoru.....	12
Obr. č. 2 – Prvky tradičního (prostorového) konceptu periferního znevýhodnění.....	14
Obr. č. 3 – Klíčové prvky "aprostorové" perifernosti.....	17
Obr. č. 4 – Rozmístění periferních území v krajích ČSR.....	24
Obr. č. 5 – Porovnání výzkumů periferních území z let 1984 a 2005	24
Obr. č. 6 – Syntéza sociální stagnace a občanské vybavenosti	25
Obr. č. 7 – Exponovanost území Česka.....	26
Obr. č. 8 – Problémové oblasti podle bodovací metody.....	27
Obr. č. 9 – Vývoj počtu obyvatel v obvodech obcí s rozšířenou působností (ORP).....	27
Obr. č. 10 – Lokalizace správního obvodu POÚ Rožmitál pod Třemšínem	38

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Tabulka výpočtů prostorových charakteristik	
Příloha č. 2 – Tabulka výpočtů „aprostorových“ charakteristik 1	
Příloha č. 3 – Tabulka výpočtů „aprostorových“ charakteristik 2	
Příloha č. 4 – Věková a vzdělanostní struktura obyvatelstva obcí Rožmitálska	
Příloha č. 5 – Tabulka výsledných hodnot zkoumaných charakteristik	

Příloha č. 1 – Tabulka výpočtů prostorových charakteristik

Obce	Index stáří				Vzdělanostní index								
	65+	0-14	65+/0-14	Index	SŠ	VŠ	15+	SŠ/15+	VŠ/15+	Výpočet	Index		
Bezděkov p. Tř.	27	15	1,80	180,0	55	8	136	0,40	0,06	0,70	69,9		
Nepomuk	34	25	1,36	136,0	47	10	172	0,27	0,06	0,56	56,4		
Rožmitál p. Tř.	902	563	1,60	160,2	1040	295	3785	0,27	0,08	0,66	66,4		
Sedlice	42	32	1,31	131,3	46	9	201	0,23	0,04	0,45	45,3		
Věšín	112	113	0,99	99,1	144	27	565	0,25	0,05	0,49	49,4		
Vranovice	39	62	0,63	62,9	70	13	233	0,30	0,06	0,58	57,9		
Vševily	21	13	1,62	161,5	18	11	101	0,18	0,11	0,72	72,3		
Celkem	1 177	823	1,00	133,0	1420	373	5193	/	/	/	59,7		
Obce	Dopravní dostupnost centra SO ORP			Dostupnost služeb									
	Časová dostupnost obcí autem (min)	Počet spojů za celý den - s max 1 přestupem (středa)	Min/počet spojů	Obchod, pojezdna prodejna	Pošta	Knihovna	MŠ	ZŠ	ČOV	Kanalizace	Plynofikace	Hostinec	%
Bezděkov p. Tř.	20	10	2,00	1	0	1	0	0	1	1	0	0	44,4
Nepomuk	18	5	3,60	0	0	0	0	0	0	1	0	1	22,2
Rožmitál p. Tř.	18	31	0,58	1	1	1	1	1	1	1	1	1	100,0
Sedlice	16	27	0,59	0	0	0	0	0	0	0	0	1	11,1
Věšín	19	14	1,36	1	1	1	1	1	0	0	0	1	66,7
Vranovice	13	27	0,48	1	0	1	1	0	0	0	0	1	44,4
Vševily	21	10	2,10	0	0	1	0	0	0	0	0	0	11,1
Celkem	17,8	17,7	1,53	/	/	/	/	/	/	/	/	/	42,8
Obce	Intenzita bytové výstavby							Index progresivity ekonomické struktury					
	2009	2010	2011	2012	2013	Průměr dok. bytů 2009-2013	Průměrný počet dok. bytů na 1000 obyv.	Primér	Sekundér	Terciér	Suma (Primér+ Sekundér+Terciér)	Zaměstnaní celkem	Suma / Zaměstnaní celkem
Bezděkov p. Tř.	0	2	1	1	1	1	6,45	10	29	33	167	72	2,32
Nepomuk	1	3	0	1	1	1	5,97	21	27	31	168	80	2,10
Rožmitál p. Tř.	9	8	10	13	9	10	2,24	95	822	909	4 466	1 882	2,37
Sedlice	3	1	2	2	0	2	6,93	7	46	47	240	101	2,38
Věšín	2	8	1	5	2	4	5,46	24	143	142	736	318	2,31
Vranovice	2	0	1	1	0	1	2,79	10	55	57	291	123	2,37
Vševily	0	0	1	0	2	1	5,04	4	24	18	106	46	2,30
Celkem	17	22	16	23	15	3	5,00	171	1 146	1 237	6 174	2 622	2,31

Zdroje: IDOS (2014), Google Maps (2014), MOS (2013), SLDB (2011), VDB ČSÚ (2009-2013), vlastní empirické telefonické šetření mezi zástupci místních samospráv (2015), vlastní výpočty a zpracování

Příloha č. 2 – Tabulka výpočtů „aproporových“ charakteristik 1

Obce	Stabilita zastupitelstev							Participace žen v lokální veřejné správě							
	2010			2014			Průměr dvě volební období 2010 a 2014	2010			2014			Průměr za volební období 2010 a 2014	
	zastupitelů celkem	znovuzvolení z voleb 2006	%	zastupitelů celkem	znovuzvolení z voleb 2010	%		Celkem zastupitelů	z toho ženy	%	Celkem zastupitelů	z toho ženy	%		
Bezděkov p. Tř.	7	6	85,7	7	4	57,1	71,4	7	2	28,6	7	2	28,6	28,6	
Nepomuk	5	3	60,0	5	4	80,0	70,0	5	1	20,0	5	2	40,0	30,0	
Rožmitál p. Tř.	17	12	70,6	19	13	68,4	69,5	17	2	11,8	19	7	36,8	24,3	
Sedlice	7	6	85,7	7	4	57,1	71,4	7	2	28,6	7	4	57,1	42,9	
Věšín	11	6	54,5	11	6	54,5	54,5	11	4	36,4	11	4	36,4	36,4	
Vranovice	7	6	85,7	7	2	28,6	57,1	7	2	28,6	7	2	28,6	28,6	
Vševily	7	5	71,4	7	2	28,6	50,0	7	0	0,0	7	1	14,3	7,1	
Celkem	61	44	73,4	63	35	53,5	63,4	61	13	22,0	63	22	31,4	28,3	
Obce	Podíl domácností s PC s připojením k internetu				Pokrytí signálem mobilních operátorů				Podíl NNO na počtu registrovaných subjektů celkem				Členství subjektů OHK Příbram		
	Domácnosti s PC s internetem	Domácnosti celkem	Podíl	%	Mobilní operátor 1	Mobilní operátor 2	Mobilní operátor 3	Průměr (%)	NNO	Registrované subjekty celkem	Podíl	%	Subjekty v OHK	Subjekty OHK v okr. PB celkem	%
Bezděkov p. Tř.	27	51	0,53	52,9	98,7	31,6	100	76,8	1	33	0,03	3,03	0	198	0
Nepomuk	34	72	0,47	47,2	100	82,1	100	94,0	1	49	0,02	2,04	0	198	0
Rožmitál p. Tř.	825	1666	0,50	49,5	89,2	78,3	96	87,9	51	1018	0,05	5,01	3	198	1,5
Sedlice	43	83	0,52	51,8	100	25,5	100	75,2	6	82	0,07	7,32	0	198	0
Věšín	125	265	0,47	47,2	97,3	62,2	96	85,2	7	159	0,04	4,40	1	198	0,5
Vranovice	59	103	0,57	57,3	81,2	0	99	60,2	3	77	0,04	3,90	0	198	0
Vševily	24	49	0,49	49,0	81,5	20,2	86	62,5	1	26	0,04	3,85	0	198	0
Celkem	1137	2289	/	50,7	648	300	677	77,4	70	1444	/	4,22	4	198	0,29

Zdroje: katalog OHK Příbram (2015), LTE ČTÚ (2014), RES (2014), SLDB (2011), www.volby.cz (2006, 2010, 2014), vlastní empirické telefonické šetření mezi zástupci místních samospráv (2015), vlastní výpočty a zpracování

Příloha č. 3 – Tabulka výpočtů „aprostorových“ charakteristik 2

Obce	Podíl zájmových spolků na 1 000 obyv. obce									Podíl subjektů progresivního odvětví (J,K,L,M) na počet subjektů celkem						
	SDH	Honební společenstvo	Dětský spolek	Chovatelé	Zahradkáři	Kultura	Sport a rekreace	Ostatní	Celkem	Počet spolků/ 1000 obyv.	kód J	kód K	kód L	kód M	Odvětví J,K,L,M celkem	Suma odvětví J,K,L,M / počet subjektů celkem
Bezděkov p. Tř.	1	0	0	0	0	0	0	0	1	6,45	2	3	1	2	8	0,27
Nepomuk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	1	1	0	6	8	0,15
Rožmitál p. Tř.	5	1	1	2	1	1	7	11	29	6,64	7	44	34	91	176	0,17
Sedlice	1	1	0	0	0	1	1	0	4	12,99	1	3	1	5	10	0,13
Věšín	2	1	0	0	0	0	2	0	5	7,59	2	6	4	17	29	0,18
Vranovice	1	0	0	0	0	0	0	0	1	3,48	0	6	1	2	9	0,12
Vševily	1	0	0	0	0	0	0	0	1	8,40	0	0	2	2	4	0,16
Celkem	11	3	1	2	1	2	10	11	41	7,13	13	63	43	125	244	0,17

Zdroje: SLDB (2011), VDB ČSÚ (2013), vlastní empirické telefonické šetření mezi zástupci místních samospráv (2015), vlastní výpočty a zpracování

Poznámka: kódy CZ-NACE; J – informační a komunikační činnosti, K – peněžnictví a pojišťovnictví, L – činnost v oblasti nemovitostí, M – profesní, vědecké a technické činnosti

Příloha č. 4 – Věková a vzdělanostní struktura obyvatelstva obcí Rožmitálska

	Počet obyvatel	Věková struktura (%)			Vzdělanostní struktura (%)					
		0-14	15-64	65+	Počet obyvatel 15+	Bez vzdělání	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VŠ a VOŠ
Bezděkov p. Tř.	155	12,3	71	16,8	136	/	17,4	25,8	38,1	5,8
Nepomuk	201	13,9	68,2	17,4	173	0,5	19,9	31,8	25,9	5,5
Rožmitál p. Tř.	4 367	13,1	67,3	19,3	3794	0,3	18,4	30,5	25,9	7,7
Sedlice	231	12,1	71,4	15,6	203	1,7	16,5	42,9	21,2	3,9
Věšín	659	14,3	68,9	16,8	565	/	19,1	36,7	23,5	5,2
Vranovice	287	18,5	68,3	12,9	234	/	15,3	32,1	25,4	5,9
Vševily	119	15,1	68,9	16	101	0,8	16,8	39,5	31,9	9,2
Celkem	6 019	13,5	67,9	18,4	5206	0,3	18,3	31,8	25,9	7,1

Zdroje: SLDB (2011), VDB ČSÚ (2013), vlastní výpočty a zpracování

Poznámka: ZŠ – základní vzdělání, SŠ – středoškolské vzdělání, VŠ – vysokoškolské vzdělání, VOŠ – vyšší odborné vzdělání

Příloha č. 5 – Tabulka výsledných hodnot zkoumaných charakteristik

Obce	ZKOUMANÉ CHARAKTERISTIKY													
	Optimální maximální hodnota												Optimální minimální hodnota	
	Stabilita zastupitelstva	Participace žen v lok. veřejné správě	Pokrytí signálem operátora	Podíl dom. s PC s internetem	Podíl NNO	Podíl zájmových spolků	Členství v OHK	Progresivní odvětví terciéru	Vzdělanostní index	Dostupnost služeb	Intenzita bytové výstavby	Progresivita ek. struktury	Index stáří	Dopravní dostupnost centra SO ORP
Bezděkov p.Tř.	71,4	28,6	76,8	52,9	3,03	6,45	0,0	0,27	69,9	44,4	6,45	2,319	180,0	2,00
Nepomuk	70,0	30,0	94,0	47,2	2,04	0,00	0,0	0,15	56,4	22,2	5,97	2,100	136,0	3,60
Rožmitál p.Tř.	69,5	24,3	87,9	49,5	5,01	6,64	1,51	0,17	66,4	100,0	2,24	2,373	160,2	0,58
Sedlice	71,4	42,9	75,2	51,8	7,32	12,99	0,0	0,13	45,3	11,1	6,93	2,376	131,3	0,59
Věšín	54,5	36,4	85,2	47,2	4,40	7,59	0,5	0,18	49,4	66,6	5,46	2,314	99,1	1,36
Vranovice	57,1	28,6	60,2	57,3	3,90	3,48	0,0	0,12	57,9	44,4	2,79	2,366	62,9	0,48
Vševily	50,0	7,10	62,5	49,0	3,85	8,40	0,0	0,16	72,3	11,1	5,04	2,304	161,5	2,10
Směrodatná odchylka	8,52	10,31	11,79	3,35	1,54	3,75	0,53	0,05	9,53	29,95	1,67	0,09	37,49	1,05
Kritériální hodnota	71,40	42,90	94,00	57,30	7,32	12,99	1,51	0,27	72,30	100,0	6,93	2,38	62,90	0,48

Zdroje: Příloha č. 1, Příloha č. 2, Příloha č. 3, vlastní výpočty a zpracování